

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่น
และการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง :
กรณีศึกษาผ้าปักชาติพันธุ์เมี่ยน

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)
โดย

จิรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อรชร มณีสงฆ์

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

เสนอต่อ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

มกราคม 2550

บทคัดย่อ

“การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง : กรณีศึกษาผ้าปักชาติพันธุ์เมี่ยน” ฉบับนี้ จะมุ่งเน้นศึกษาในเชิงลึกเฉพาะในส่วน ของชาติพันธุ์เมี่ยนในพื้นที่บ้านปางค่า ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นพื้นที่ในการดูแลของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางค่า มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับทัศนคติ ความต้องการ ของชาติพันธุ์เมี่ยน ที่มีต่อการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมเฉพาะผ้าปัก ในด้านความสามารถในการผลิต ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ ตลอดจนวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดระดับบน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดปัจจุบัน และตลาดระดับบน ข้อมูลในการศึกษาได้มาจากแหล่งต่างๆ และการสัมภาษณ์เจาะลึกเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิโครงการหลวง และชาวเมี่ยนที่บ้านปางค่าจำนวน 9 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า

1. ชาวเมี่ยนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า การผลิตงานหัตถกรรมผ้าปัก เป็นสิ่งที่ดี เป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนและครัวเรือน เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทั้งยังมีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุได้คลายจากความเหงา ในด้านความต้องการผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทุกคนต้องการตลาดเพิ่ม และอยากได้รับความช่วยเหลือด้านเงินทุน

ส่วนในประเด็นของการมาส่งเสริมให้ผลิต ลักษณะงานฝีมือที่ใช้เวลาในการทำนาน แต่ให้ราคาสูงกว่างานทั่วไป กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าน่าสนใจและอยากทำ เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่ชอบหากตลาดเอง และหากจะขอให้ไปสอนชาติพันธุ์เดียวกันแต่คนละหมู่บ้านในการผลิต ส่วนใหญ่ยินยอมที่จะไปสอน

2. ศักยภาพในการผลิต ชาวเมี่ยนปักผ้าเป็นทุกบ้าน แต่ที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ มี 40 กว่าคน โดยมีการรวมกลุ่มกันผลิต 4 กลุ่ม นอกจากนั้นยังมีเครือข่ายในการผลิตที่หมู่บ้านอื่นด้วย ผลิตภัณฑ์บางชิ้นได้รับการจัดสรรเป็นสินค้าOTOP ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่หลากหลายส่วนใหญ่เป็น การใช้เวลาวางในการทำ

ส่วนในประเด็นการผลิตเชิงวัฒนธรรมนั้น การปักเครื่องแต่งกายและของใช้ใน ชีวิตประจำวันก็มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและความเชื่อ ที่สื่อ ความหมายโดยผ่านลวดลายที่ปักและสีของผ้าที่ใช้ปัก โดยมีลวดลายปักดั้งเดิมจำนวนมาก หรือ แม้กระทั่งลวดลายที่ประยุกต์ขึ้นมาใหม่ ก็เป็นการประยุกต์จากพื้นฐานของลายดั้งเดิมเป็นส่วน ใหญ่ ที่สามารถสื่อความหมายได้เช่นกัน

3. ปัญหาด้านการผลิต ได้แก่ การขาดความรู้และเทคนิควิธีในการย้อมโดยใช้สีจาก ธรรมชาติ คนปักไม่ค่อยอยากปักผ้าฝ้ายทอมือและปักโดยใช้ฝ้ายย้อมสีธรรมชาติเพราะปักยาก นอกจากนั้นยังมีปัญหาการปักไม่ได้มาตรฐานและไม่สวย ผลผลิตบางส่วนจึงต้องใช้เวลานาน ทำให้ ไม่เสร็จตามกำหนดเวลาที่ต้องการ ปัญหาการลอกเลียนรูปแบบ และรูปแบบผลิตภัณฑ์ไม่ค่อย แตกต่างกัน

ปัญหาด้านการบริหารจัดการ บางครั้งมีแรงงานไม่เพียงพอ งานลายยากๆ มีคนทำได้ไม่กี่ คน และปัญหาทุนหมุนเวียนมีไม่เพียงพอ

ปัญหาด้านการตลาด บางครั้งไม่ทราบความต้องการของลูกค้าว่าลายไหนไม่เป็นที่ต้องการ ของลูกค้า การไม่มีตลาดรองรับที่แน่นอน และปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการนำไปขายนอกหมู่บ้าน

4. ด้านการตลาดพบว่า รูปแบบในการผลิตที่บ้านปางค่าเป็นการผลิตใน 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือการผลิตโดยใช้ลวดลายดั้งเดิม ซึ่งมีเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม รวมถึงการประยุกต์ ลวดลายขึ้นมาใหม่ให้ปักได้ง่ายขึ้น เพื่อให้ใช้เวลาในการปักน้อยลง ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งเป็นการ แปรรูปผลิตภัณฑ์ โดยใช้ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของเมียนมาประดับหรือปักลวดลายในงาน นั้นๆ ปัจจุบันการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชาวเมียนบ้านปางค่า นอกจากการจำหน่ายที่แหล่งผลิต และบริเวณใกล้เคียงแล้ว ยังมีการส่งไปจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ และผลิตภัณฑ์บางส่วน จำหน่ายผ่านทางโครงการหลวง

นอกจากนั้นจากการศึกษา พบว่าผลิตภัณฑ์ผ้าปักในเชิงวัฒนธรรมที่น่าจะได้รับการ ส่งเสริมและนำเข้าสู่ตลาดบน เนื่องจากมีคุณค่าและความหมายเชิงวัฒนธรรม น่าจะได้แก่ กางเกง ผ้าโพกหัว ผ้าคาดเอว ผ้าคลุมผา และลวดลายดั้งเดิม ทั้งโดยการผลิตแบบดั้งเดิมและการแปรรูป

คำนำ

“การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง : กรณีศึกษาผ้าปักชาติพันธุ์เมี่ยน (เย้า)” นี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง” ทำการศึกษาโดยเน้นชาติพันธุ์ต่างๆ 10 ชาติพันธุ์เป็นตัวแปรหลัก ได้แก่ ไทใหญ่ กะเหรี่ยง เมี่ยน คะฉิ่น ลัวะ ม้ง ปะหล่อง มูเซอ อีเก้อ และ ลีซอ ที่อาศัยอยู่ในแหล่งผลิตหลักของพื้นที่โครงการหลวง

จากความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ในเบื้องต้นคณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและจัดทำรายงานวิจัยแยกตามกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ 10 กลุ่มดังกล่าว

การศึกษานี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือและความร่วมมือจากหลายฝ่าย คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนในการศึกษาวิจัย ขอขอบคุณคุณพูนผล เล็กไม่น้อย หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปิงคำที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูล และคุณกรรณิการ์ กัณหา เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปิงคำที่นอกจากประสานงานในพื้นที่แล้ว ยังให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ในขณะที่คณะผู้วิจัยปฏิบัติงานในพื้นที่ ตลอดจนคุณวาสนา เพทาย คุณสาวตรี จำรัสเจ้าหน้าที่ฝ่ายหัตถกรรม มูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ช่วยประสานงาน

ขอขอบคุณคุณเมทินี น้อยเรือน และคุณศศิวิมล แก้วดี ที่ช่วยในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง และขอขอบคุณนางเพย ศรีสมบัติ นางอุไรวรรณ ศรีสมบัติ นางมนทิรา ศรีประพจน์ นางนิธิกานต์ ชมชื่น นางเผยยาง นางยเนียง นางเจกอยฟู แซ่เต็น นางฟาม ศรีสมบัติ นางไหมฟู ศรีสมบัติ ที่ได้สละเวลาในการตอบคำถามและนำผลิตภัณฑ์มาให้ชม

จิรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรช มณีสงฆ์

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	ง
สารบัญรูปภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
แนวคิดในการศึกษา	2
ข้อจำกัดของงานวิจัย	8
ขอบเขตการศึกษา	8
วิธีการศึกษา	9
บทที่ 2 ประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์และชุมชน	13
ประวัติความเป็นมาของชาวเมี่ยน	13
ชุมชน	35
บทที่ 3 ผลการศึกษา	39
ผลิตภัณฑ์	39
ขั้นตอนการผลิต	45
แหล่งวัตถุดิบ	49
ช่วงเวลาในการผลิต	50
เรื่องราวเชิงวัฒนธรรม	50
รูปแบบของผลิตภัณฑ์	69
การบริหารจัดการและการกำหนดราคา	82
การตลาดด้านแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์	87
ปัญหาและอุปสรรค	89
ความคาดหวังและความต้องการ	92

ทัศนคติต่อการผลิตงานหัตถกรรม	92
บทที่ 4 สรุปวิเคราะห์ และ ข้อเสนอแนะ	94
สรุปผลการศึกษา	94
การวิเคราะห์โอกาสทางการตลาด	97
ข้อเสนอแนะ	99
บรรณานุกรม	100
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์	
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่ม / ผู้รู้ / ผู้ส่งเสริม	
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ผู้ผลิต	
ภาคผนวก ง ประวัตินักวิจัย	

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบัญรูปภาพ

รูปที่		หน้า
2-1	เสื้อและกางเกงของผู้หญิงเมียน	20
2-2	การตั้งโครงไม้เพื่อวางผ้าคลุมของเจ้าสาวในพิธีแต่งงานแบบใหญ่	21
2-3	การคลุมหัวเจ้าสาวในพิธีแต่งงานแบบใหญ่	21
2-4	การคลุมหัวเจ้าสาว	21
2-5	เจ้าบ่าวและเจ้าสาวในพิธีแต่งงานแบบใหญ่	21
2-6	เจ้าสาวและเพื่อนในพิธีแต่งงานแบบเล็ก	22
2-7	ชุดแต่งกายของผู้ชายและผู้หญิงเมียน	22
2-8	เครื่องประดับเงินของผู้หญิงเมียน	23
2-9	ขบวนแห่เจ้าสาวในพิธีแต่งงานใหญ่	32
2-10	ลักษณะชุมชน	36
3-1	การแต่งกายและเครื่องประดับ	40
3-2	ผ้าพาดไหล่เจ้าสาว	42
3-3	ผ้าคาดเอวเจ้าสาว	42
3-4	กางเกงเจ้าสาว	43
3-5	หมวกเด็ก	43
3-6	ผ้าปักทำกระเป๋	44
3-7	ชิ้นงานที่ทำยาก	44
3-8	ปักผ้าจากด้านหลังของผ้า	48
3-9	การสอดเข็มทำมุมแถบที่สุด	48
3-10	ภาพห้องพระโรงพระเจ้าฝางหลวง	52
3-11	เทพสุนัขมังกร	53
3-12	พระเจ้าฝางหลวง	53
3-13	พระธิดาสาม	53
3-14	เด็กกับไข่มุกสีแดง	54
3-15	การพูดคุยกันระหว่างปักผ้า	55

3-16	เด็กหัดปักผ้า	56
3-17	ลักษณะของลายเส้น	57
3-18	ลักษณะของลายขัด	57
3-19	ลักษณะของลายสอ	58
3-20	ลักษณะของการปักไขว้	58
3-21	การถัก “ทาง”	59
3-22	ย่านเปี้ยว (1)	61
3-23	ย่านเปี้ยว (2)	61
3-24	คห่าวดืบ	61
3-25	ต้มเส้นจอโต๊ะ	62
3-26	แปลว่าหูเสือ	62
3-27	ต้มเขี่ยน	62
3-28	โล่ผิงหวาง	62
3-29	หลอมเจว	62
3-30	เคียงชา	63
3-31	มะเลงั่น	63
3-32	นกะยอหรือกะหย่อ	63
3-33	ปักนุขหน่อม	64
3-34	กะยอเจียม	64
3-35	จั้งแพง	64
3-36	หนามเขียว	64
3-37	บันเทียน	65
3-38	เหง้าตอน	65
3-39	เหนียว	65
3-40	สัวตติกะ	65
3-41	ฉั่งเขี่ยน	65
3-42	หยอบเขี่ยม	66
3-43	โชม หรือองครักษ์	66
3-44	ก๊ว้าง	66
3-45	เปื่อยหางานเขี่ยน	66

3-46	ผ้าโพกหัว	69
3-47	ลวดลายปลายผ้าโพกหัวผู้หญิงเมี่ยนบ้านปางค่า	70
3-48	การใช้ผ้าคาดเอว	70
3-49	ลวดลายปลายผ้าคาดเอวผู้หญิงเมี่ยนบ้านปางค่า	70
3-50	ทาง	71
3-51	โหวง่าว	71
3-53	เสื้อผู้ชาย	72
3-54	หมวกเด็ก	73
3-55	ผ้าห่อเด็กชั้นนอก	74
3-56	ผ้าห่อเด็กชั้นใน	74
3-57	ถุงใส่เงิน	74
3-58	การใช้ผ้าดัดผาในพิธีแต่งงานแบบใหญ่	75
3-59	ตัวอย่างผ้าดัดผาที่บ้านปางค่า	75
3-60	ผ้าพาด	76
3-61	เจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาวในพิธีแต่งงานแบบเล็ก	76
3-62	เครื่องแต่งกายและส่วนที่ใช้โพกหัวของหมอผีที่บ้านปางค่า	76
3-63	ผ้าทอที่ใช้ปัก	77
3-64	ด้ายข้อมสี่เคมี	77
3-65	ผ้าที่ปักด้วยด้ายข้อมสี่เคมี	78
3-66	ผ้าที่ปักด้วยด้ายข้อมสี่ธรรมชาติ	78
3-67	ส่วนหนึ่งของลายเศรษฐกิจและลายที่ดัดแปลง	79
3-68	ส่วนหนึ่งผลิตภัณฑ์กลุ่มสตรีสหกรณ์โครงการหลวงและกลุ่ม OTOP	79
3-69	ส่วนหนึ่งผลิตภัณฑ์กลุ่มสตรีอิวเมี่ยน	80
3-70	ส่วนหนึ่งผลิตภัณฑ์กลุ่มมนทิดา	81
3-71	ตัวอย่างรูปแบบผลิตภัณฑ์บางส่วนที่วางจำหน่ายที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางค่า	82

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

โครงการหลวงเป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้นเป็นโครงการส่วนพระองค์เมื่อปี พ.ศ. 2512 โดยมีพระราชประสงค์ให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัย บนภูเขาและที่สูงต่างๆ ในภาคเหนือเลิกการปลูกฝิ่นและทำไร่เลื่อนลอย อันเป็นสาเหตุสำคัญของการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำลำธาร ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้โครงการหลวงเปลี่ยนสถานภาพเป็นมูลนิธิโครงการหลวง มีขอบเขตการดำเนินงานอย่างกว้างขวางทั้งการศึกษาวิจัยส่งเสริมเผยแพร่และฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่โครงการฯ ปัจจุบันสถานีวิจัยและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีทั้งสิ้น 36 แห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัดภาคเหนือตอนบน และได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง

การส่งเสริมนอกภาคเกษตรที่สำคัญคือ งานหัตถกรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติพันธุ์ และสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลานาน มีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ เครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ในระยะแรกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ผลิตงานหัตถกรรมทอผ้า ปักผ้า จักสาน และการเครื่องเงิน ฯลฯ ไว้ใช้ในครัวเรือน โดยใช้เวลาวางจากอาชีพเกษตร โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง และเมื่อมีการผลิตเพิ่มขึ้น เริ่มมีการจำหน่ายภายในชุมชน ทำให้มีรายได้เสริมนอกจากอาชีพเกษตร ต่อมาสำนักงานพัฒนาเกษตรที่สูงได้ร่วมกับโครงการหัตถกรรม มูลนิธิโครงการหลวง เข้าไปส่งเสริมงานฝีมือหัตถกรรมในด้านการผลิต รูปแบบ คุณภาพผลิตภัณฑ์ เพื่อพัฒนาคุณภาพและรูปแบบของสินค้าให้มีช่องทางการตลาดที่กว้างขวางมากขึ้น แต่จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ยังประสบปัญหาทางด้านคุณภาพของงานและช่องทางการจำหน่าย ทำให้ไม่สามารถสร้างยอดขายให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ได้มากนัก

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง ในครั้งนี้จะมุ่งเน้นไปยังผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่น่าจะมีโอกาสสูงได้แก่ ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าและเครื่องเงิน โดยเหตุที่งานหัตถกรรมเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติพันธุ์ มีรูปแบบที่หลากหลาย บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์

การศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาโดยยึดชาติพันธุ์¹ เป็นตัวแปรหลัก ได้แก่ ไทใหญ่ กะเหรี่ยง เมี่ยน คะฉิ่น ลัวะ ม้ง ปะหล่อง มูเซอ อีเกอ และลีซอที่อาศัยอยู่ในแหล่งผลิตหลักของพื้นที่โครงการหลวง โดยจะศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ทักษะคติ ความต้องการ ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่โครงการหลวง ที่มีต่อการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม(ประเภทผ้าและเครื่องเงิน) ความสามารถในการผลิต ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ เพื่อแสวงหาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดระดับบนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่โครงการหลวงในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ทักษะคติ ความต้องการ ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในพื้นที่โครงการหลวง ที่มีต่อการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมเฉพาะเครื่องเงิน ความสามารถในการผลิต ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ
2. วิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดระดับบน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดปัจจุบัน และตลาดระดับบน

แนวคิดในการศึกษา

แนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ มีดังนี้

1. แนวคิดด้านการตลาด (Marketing) (ศิริวรรณ, 2541)

กระบวนการวางแผนและการบริหาร แนวความคิดเกี่ยวกับการตั้งราคาการส่งเสริมการตลาด การจัดจำหน่ายสินค้าบริการหรือความคิด เพื่อสร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของบุคคลและบรรลุเป้าหมายขององค์การ หรือกล่าวได้ว่า การตลาดเป็นการใช้เครื่องมือการตลาด โดยคำนึงถึงความพึงพอใจของลูกค้า โดยใช้ต้นทุนที่เหมาะสม และสามารถเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ได้ทันเวลา ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix หรือ 4Ps) เป็นตัว

¹ กลุ่มชาติพันธุ์อาจมีชื่อเรียกดังนี้ เผ่าลัวะ หรือ ละว้า, ปะหล่อง หรือ คาระอัง, กะเหรี่ยง หรือ ปกาเกอญอ, ลาหู่ หรือ มูเซอ, อาข่า หรือ อีเกอ, เมี่ยน หรือ เย้า

แปรทางการตลาดที่ควบคุมได้ ซึ่งบริษัทใช้ร่วมกันเพื่อสนองความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยเครื่องมือดังต่อไปนี้

ผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึงสิ่งที่เสนอขายโดยธุรกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้พึงพอใจในผลิตภัณฑ์ที่เสนอขาย ผลิตภัณฑ์ต้องมีรรถประโยชน์ (Utility) มีคุณค่า (Value) ในสายตาของลูกค้า จึงจะมีผลทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถขายได้ การกำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ต้องพยายามคำนึงถึงปัจจัยต่อไปนี้ ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (Product Differentiation) เป็นกิจกรรมการออกแบบลักษณะต่างๆ ของผลิตภัณฑ์หรือบริษัทให้แตกต่างจากคู่แข่ง สามารถตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า องค์ประกอบหรือคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ (Product Component) เช่น ประโยชน์พื้นฐาน รูปร่างลักษณะ คุณภาพ การบรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า ฯลฯ ตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Product Positioning) เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ของบริษัทเพื่อแสดงตำแหน่งที่แตกต่าง และมีคุณค่าในจิตใจของลูกค้าเป้าหมาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีลักษณะใหม่และปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งต้องคำนึงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น ส่วนประสมผลิตภัณฑ์ (Product Mix) และสายผลิตภัณฑ์ (Product Line) ส่วนประสมผลิตภัณฑ์ หมายถึง กลุ่มของสินค้าหลายชนิดที่ธุรกิจผลิตออกมาเสนอขายให้กับผู้ซื้อ สายผลิตภัณฑ์ หมายถึง กลุ่มของสินค้าหลายชนิดที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เช่น ผลิตภัณฑ์ทำหน้าที่คล้ายคลึงกัน ผลิตภัณฑ์ขายให้ลูกค้ากลุ่มเดียวกัน เป็นต้น

ราคา

ราคา (Price) หมายถึง คุณค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน ราคาเป็นต้นทุน (Cost) ของลูกค้า ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างคุณค่า (Value) ผลิตภัณฑ์กับราคา (Price) ผลิตภัณฑ์นั้น ถ้าคุณค่าสูงกว่าราคา เขาก็ตัดสินใจซื้อ ดังนั้นผู้กำหนดกลยุทธ์ด้านราคาต้องคำนึงถึง คุณค่าที่ได้รับ (Perceived Value) ในสายตาของลูกค้า ซึ่งต้องพิจารณาว่าการยอมรับของลูกค้าในคุณค่าของผลิตภัณฑ์ว่าสูงกว่าราคาของผลิตภัณฑ์นั้น ต้นทุนสินค้าและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง ราคาสินค้าจะต้องคำนึงถึงต้นทุนสินค้า และค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องบวกด้วยกำไรที่ต้องการ ภาวะการแข่งขัน การแข่งขันที่รุนแรงมีแนวโน้มที่ราคาสินค้าจะต่ำลง ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ภาวะเศรษฐกิจ กฎหมาย ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ (Demand) ผู้ขายวัตถุดิบและปัจจัยการผลิต และจรรยาบรรณของธุรกิจ

การจัดจำหน่าย

การจัดจำหน่าย (Place หรือ Distribution) หมายถึง โครงสร้างของช่องทางซึ่งประกอบด้วยสถาบันและกิจกรรม ใช้เพื่อเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และบริการจากองค์การไปยังตลาด สถาบันที่นำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดเป้าหมายก็คือ สถาบันการตลาด ส่วนกิจกรรมที่ช่วยในการกระจายตัวของสินค้าประกอบด้วย การขนส่ง การคลังสินค้า และการรักษาสินค้าคงคลัง การจัดจำหน่ายประกอบด้วย 2 ส่วนต่อไปนี้ ช่องทางการจัดจำหน่าย (Channel of Distribution) หมายถึง เส้นทางที่ผลิตภัณฑ์และ(หรือ)กรรมสิทธิ์ที่ผลิตภัณฑ์ถูกเปลี่ยนมือไปยังตลาด ประกอบด้วย ผู้ผลิต คนกลาง ผู้บริโภค หรือผู้ใช้ทางอุตสาหกรรม การสนับสนุนการกระจายตัวสินค้าสู่ตลาด (Market Logistics) หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายตัวผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภค หรือผู้ใช้ทางอุตสาหกรรม ประกอบด้วย การขนส่ง (Transportation) การเก็บรักษาสินค้า (Storage) การคลังสินค้า (Warehousing) และการบริหารสินค้าคงเหลือ (Inventory Management)

การส่งเสริมการตลาด

การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ เพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ การติดต่อสื่อสารอาจใช้พนักงานขายทำการขาย และการติดต่อสื่อสารโดยไม่ใช้คน เครื่องมือในการติดต่อสื่อสารมีหลายประการซึ่งอาจเลือกใช้หนึ่งหรือหลายเครื่องมือ ต้องใช้หลักการใช้เครื่องมือสื่อสารแบบผสมผสานกัน (Integrated Marketing Communication: IMC) โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมกับลูกค้า ผลิตภัณฑ์คู่แข่ง โดยบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันได้ เครื่องมือส่งเสริมที่สำคัญมีดังนี้ การโฆษณา (Advertising) เป็นกิจกรรมในการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับองค์การ และ(หรือ)ผลิตภัณฑ์ หรือความคิด ที่ต้องมีการจ่ายเงินโดยผู้อุปถัมภ์รายการ การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal Selling) เป็นกิจกรรมการแจ้งข่าวสารและจุดตลาดโดยใช้บุคคล ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การขายโดยใช้พนักงานขายและการจัดการหน่วยงานขาย (Sales force Management) การส่งเสริมการขาย (Sales Promotion) หมายถึง กิจกรรมการส่งเสริมที่นอกเหนือจากการโฆษณา การขายโดยใช้พนักงาน การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสามารถกระตุ้นความสนใจทดลองใช้ หรือการซื้อ การส่งเสริมการขายมี 3 รูปแบบคือ การกระตุ้นผู้บริโภค เรียกว่าการส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่ผู้บริโภค (Consumer Promotion) ได้แก่ การแจกของตัวอย่าง การลดราคา เป็นต้น การกระตุ้นคนกลางเรียกว่าการส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่คนกลาง (Trade Promotion) ได้แก่ การแจกรางวัลสำหรับผู้ค้าส่ง การสะสมยอดขายเพื่อรับรางวัลของตัวแทนขาย เป็นต้น และการกระตุ้นพนักงานขาย เรียกว่าการส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่พนักงานขาย (Sales force Promotion) ได้แก่ การแข่งขันการทำยอดขาย การแจกโบนัสพิเศษ เป็นต้น การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ (Publicity and Public Relations) การให้ข่าวเป็นการเสนอ

ความคิดเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่ไม่ต้องมีการจ่ายเงิน ส่วนการประชาสัมพันธ์ หมายถึง ความพยายามที่มีการวางแผนโดยองค์การหนึ่งเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อองค์การให้เกิดกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การให้ข่าวเป็นกิจกรรมหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ การตลาดทางตรง (Direct Marketing หรือ Direct Response Marketing) และการตลาดเชื่อมโยงตรง (Online Marketing) เป็นการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดการตอบสนองโดยตรง หรือหมายถึงวิธีการต่างๆ ที่นักการตลาดใช้ส่งเสริมผลิตภัณฑ์โดยตรงกับผู้ซื้อ และทำให้เกิดการตอบสนองในทันที ประกอบด้วย การขายทางโทรศัพท์ การขายโดยใช้จดหมายตรง การขายโดยใช้แคตตาล็อก การขายทางโทรทัศน์ วิทยุ หรือหนังสือพิมพ์ ซึ่งจุดใจให้ลูกค้ามีกิจกรรมการตอบสนอง เช่น ใช้รูปโปงแลกซื้อ

2. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ความหมายของทัศนคติ (Attitudes) ที่มักจะมีผู้นำไปใช้ ได้แก่ ความหมายที่เขียนขึ้นโดย Gordon Allport ที่เขียนไว้เมื่อ 50 ปีก่อนว่า “ทัศนคติคือการเรียนรู้ที่มีความโน้มเอียงที่จะตอบสนองต่อวัตถุหรือประเภทของวัตถุในทางที่ชอบหรือไม่ชอบ” (Allport, 1935) ในการศึกษาเรื่องทัศนคตินั้น ทัศนคติจะหมายถึงสิ่งซึ่งเราทำการอธิบายด้วยวิธีการอ้างอิงถึงสิ่งที่อยู่ในความนึกคิดของผู้บริโภค ซึ่งสิ่งที่เป็นสาเหตุที่อยู่ภายในดังกล่าวนี้อาจเป็นเหตุทำให้มีผลกระทบต่อแบบของพฤติกรรมที่แสดงออก

3. แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาตลาด

The Ansoff Matrix อาจเรียกว่า Product Market Expansion Grid, the Growth Vector Matrix and the Product Market Matrix โดยที่ H. Igor Ansoff ได้ตีพิมพ์เกี่ยวกับการวิเคราะห์การเจริญเติบโตโดยการใช้แมทริกซ์เป็นครั้งแรกในวารสาร Harvard Business Review ฉบับเดือนกันยายน/ตุลาคม ปี ค.ศ.1957 แมทริกซ์เป็นหนึ่งในกรณีศึกษาที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในการระบุถึงกลยุทธ์ทางเลือกที่กิจการจะใช้ในการเจริญเติบโต

product / market expansion grid เป็นเครื่องมือในการวางแผนที่ช่วยกิจการระบุถึงโอกาสทางการตลาดโดยใช้หนึ่งในสี่ของวิธีการ ที่ประกอบด้วย การเจาะตลาด การพัฒนาตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การขยายตัวด้านอื่น ดังแสดงในตารางที่ 1-1

การเจาะตลาด (Market penetration) ในการใช้กลยุทธ์นี้กิจการจะเติบโตโดยการเพิ่มยอดขายของสายผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในตลาดปัจจุบันโดยไม่ต้องปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์

การพัฒนาตลาด (Market development) ในการใช้กลยุทธ์นี้กิจการจะเติบโตโดยการหาและพัฒนาส่วนของตลาดใหม่สำหรับช่วงของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์(Product development) ในการใช้กลยุทธ์นี้กิจการจะเติบโตโดยปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีในปัจจุบันให้ดีขึ้นหรือนำเสนอสินค้าใหม่ในส่วนการตลาดที่มีอยู่ในปัจจุบัน

การขยายตัวด้านอื่น (Diversification) ในการใช้กลยุทธ์นี้กิจการจะเติบโตกิจการซื้อหรือเริ่มธุรกิจใหม่ที่อยู่นอกสายผลิตภัณฑ์ที่กิจการมีอยู่และส่วนการตลาดที่มีอยู่

ตารางที่ 1-1 การขยายผลิตภัณฑ์ (Product / market expansion grid)

		ผลิตภัณฑ์	
		ปัจจุบัน	ใหม่
ตลาด	ปัจจุบัน	การเจาะตลาด	การพัฒนาผลิตภัณฑ์
	ใหม่	การพัฒนาตลาด	การขยายตัวด้านอื่น

การตลาดย้อนยุค (Retro Marketing) (ชูศักดิ์และมนัสศิริ, 2548)

การย้อนสู่อดีต (Retroscape) นั้นมีอยู่ 2 แกน ฝั่งแรกทางซ้ายมือนั้นหมายถึงอะไรที่เป็นของแท้ ดั้งเดิมมี “Originality” ส่วนอีกฝั่ง ด้านขวามือเป็นการทำเลียนแบบขึ้นมาราวกับว่าเป็นของแท้ ดั้งเดิม ฝั่งขวามือนี้เป็นพวก “Resemblance” ระดับของความเป็นของแท้จะลดลงตามลำดับเมื่อเราเคลื่อนจากซ้ายไปขวา ทั้งหมดแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 1-2 แสดงระดับของความเป็นของแท้

Originality	ขั้นที่ 1	ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 3	ขั้นที่ 4	Resemblance
	-Re-Search -Remain -Recount	-Repair -Restore -Revamp	-Rename -Regroup -Revive -Recapitulation	-Replicate -Remake -Reclaim -Repro -Refer Reactivate -Retro Futuristic	
	Trueno Retro	Semi Retro	Neo Retro	Pseudo Retro	
	-Authenticity -Antique			- Inauthenticity -Pseudoantique	

ขั้นที่ 1: Trueno Retro

แกนซ้ายสุด ตรงนี้เป็นของแท้ ดั้งเดิม “ไม่จำป็น” ต้องอยู่ในสภาพที่ดี ความรู้สึกที่ได้เข้าไปจดจ่อ หาข้อมูล รอคอยรอลุ้น ของพวกนี้แต่ละอย่างนั้นก่อให้เกิดความสุข ทางใจอย่างยิ่ง ต้องเสาะหา (Re-Search) เพื่อให้ได้ของที่คงสภาพเดิมมากที่สุด (Remain)

ขั้นที่ 2: Semi

มีการปรับ ซ่อม แปลง ไปบ้างจากของแท้ดั้งเดิม มีรูปภาพ ขั้นที่ 2 มีการ Repair, Restore, Renovate มีการเทียบสเปกเทียบเบอร์ ใช้ของใหม่ใส่เข้าแทนที่บางตัวที่หาไม่ได้ มีการซ่อม สร้างใหม่ผสม ไม่ได้ Remain, Antique ดั้งเดิม ดัง ขั้นที่ 1

ขั้นที่ 2: Revamp เช่น ใส่ใส่ทุเรียนเพิ่มเข้าไปในขนมเปียะไม่ได้ใช้สูตรวางดังต่อไป

ขั้นที่ 3: Neo Retro

ขั้นที่ 3 นั้นเป็นบริเวณที่เก็บซากเก่ามาทำใหม่ก็ไม่ใช่ ทำใหม่ให้เป็นของเก่าก็ไม่เชิง เช่น เอาเรือบรรทุกข้าวยุคคนจีนใช้ขนข้าวมาตกแต่งบรรยากาศใหม่ หูหระ ปรับเป็นมุมพักผ่อน นั่งเล่น มีหลายห้องนอน สิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน เรือเอี่ยมจุ่นปรับสภาพเป็น

“Antiquarianist” ทั้งความโรแมนติก ลักษณะ “Romanticist” ผนวกกับการตกแต่งทันสมัยได้ ความหมาย Modernist รวมกันเป็น “Anachonist” ในการย้อนสู่อดีต

ขั้นที่ 4: Pseudo Retro

ถือเป็น Retro ที่ทำขึ้น “เสมือน” ประหนึ่งดังว่าเป็นของเก่าจริงๆ แต่เป็นของใหม่ที่สร้างขึ้น ในวิญญูณเก่า

ขนมเปี๊ยะรุ่นใหม่ที่ใส่เค้าโครงเดิม แต่ภายในกลายเป็นชาเขียว ลูกพรุน สาหร่าย สไปรูลี นำ บราวนี่ กาแฟคาปูชิโนของ Starbuck U.S.A. ถือเป็น “Pseudo Retro” อาศัยทำร่างแห่งขนม เปี๊ยะ ความดั้งเดิมหายไปสิ้น เหลือกลิ่นอายจางๆ เคลมความเป็นตำนาน เพียงแต่กล่าวอ้างถึง (Reclaim) “หาง” ของขนมเปี๊ยะ

ข้อจำกัดของงานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการในช่วงระยะเวลาสั้น ชิ้นงานหลายชิ้นได้ถูกรวบรวมส่ง ให้โครงการหลวงซึ่งจะนำไปออกจำหน่าย และหลายชิ้นที่ผู้ผลิตส่งให้กับผู้สั่งซื้อสินค้าไปแล้ว จึงอาจมีชิ้นงานที่สวยงามแต่คณะผู้วิจัยไม่มีโอกาสเห็น

ขอบเขตของการศึกษา

1. ประชากรในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวลึกเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ที่สนใจ การศึกษาความเป็นไป ได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง ประชากรในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มประชากรชาติพันธุ์เมี่ยนที่อาศัยอยู่ในแหล่งผลิตหลักของพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการ หลวงปางค่า

2. ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหา ทำการศึกษาถึง ทักษะ ทักษะ ความต้องการ ศักยภาพในการผลิต ปัญหาและ อุปสรรคในการดำเนินการผลิต และการตลาดของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน ในแหล่งผลิตหลักของพื้นที่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางค่า โดยศึกษาจากหัตถกรรมประเภทผ้าปัก ตลอดจนวิเคราะห์โอกาส ทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดระดับบน พร้อมทั้งเสนอแนะ แนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดปัจจุบัน และตลาด ระดับบน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (อารีย์วรรณ อ่วมธานี, 2549) ต้องการเข้าใจความหมาย กระบวนการความรู้สึนึกคิดโดยเชื่อมโยงกับบริบทของสังคม โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาโดยศึกษาจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภทดังนี้

ข้อมูลเบื้องต้น (Primary data)

เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูลโดยตรง มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) การสำรวจพื้นที่ที่ศึกษา เพื่อสังเกตข้อมูลโดยทั่วไป และสอบถามเบื้องต้นจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ และพื้นที่ ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ต่อไป
- 2) การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งบุคคลที่รับการสัมภาษณ์ประกอบด้วย

2.1) หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

เพื่อทราบลักษณะข้อมูลเบื้องต้น เช่น จำนวนและลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ภายในสังกัดของศูนย์ เช่น ประเภทหัตถกรรมที่ทำ รายชื่อบุคคลและหน่วยงานสนับสนุนที่เกี่ยวข้องในการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ทั้งในด้านการส่งเสริม การผลิต การจัดจำหน่าย และปัญหาและอุปสรรค เป็นต้น

2.2) หัวหน้ากลุ่ม/ผู้เกี่ยวข้อง/หน่วยงานสนับสนุน

อย่างน้อยศูนย์ละ 2 ราย เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในด้านต่างๆ เช่นการดำเนินการด้านการผลิต การบริหารจัดการ แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การตลาด เรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต (ถ้ามี) ตลอดจนทัศนคติ ความต้องการ และความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาติพันธุ์ต่างๆ ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม และปัญหาและอุปสรรค เป็นต้น

2.3) กลุ่มชาติพันธุ์ที่ผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทผ้าทอ

เพื่อทราบถึง ทักษะ ทักษะ ความต้องการ และความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ในการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

3) สังเกต และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชนิดผลิตภัณฑ์ที่ผลิต ถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ และรวบรวมตัวอย่างผลิตภัณฑ์

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

เป็นการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสารต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การคัดเลือกตัวอย่าง

การคัดเลือกตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงใช้ตัวอย่างจำนวนน้อย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การสังเกต

คณะผู้วิจัยใช้กระบวนการสังเกต ประกอบการซักถาม การจดบันทึกและการบันทึกภาพ เกี่ยวกับลักษณะทางวัฒนธรรม สภาพวิถีการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชน รวมถึงสภาพทางเศรษฐกิจ กระบวนการผลิต แนวทางการออกแบบลวดลาย และ การจัดการตลาด

การสัมภาษณ์

ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 3 ชุด ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เพื่อทราบลักษณะข้อมูลเบื้องต้น เช่น จำนวนและลักษณะของกลุ่มชาวไทยภูเขาภายในสังกัดของศูนย์ เช่น ประเภทหัตถกรรมที่ทำ รายชื่อบุคคลและหน่วยงานสนับสนุนที่เกี่ยวข้องในการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ทั้งในด้านการส่งเสริม การผลิต การจัดจำหน่าย และ ปัญหาและอุปสรรค เป็นต้น (แบบสัมภาษณ์ในภาคผนวก)

2) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ หัวหน้าหมู่บ้าน / หัวหน้ากลุ่ม / ผู้รู้ / หน่วยงานสนับสนุน เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในด้านต่างๆ เช่น การดำเนินการด้านการผลิต การบริหารจัดการ แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การตลาด เรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต (ถ้ามี) ตลอดจนทักษะ ทักษะ ความต้องการ และความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาติ

พันธุ์ต่างๆ ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม และปัญหาและอุปสรรค เป็นต้น(แบบสัมภาษณ์ในภาคผนวก)

3) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์ ผู้ผลิตชิ้นงานหัตถกรรม เพื่อทราบถึงทัศนคติ ความต้องการ และความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ในการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรม(แบบสัมภาษณ์ในภาคผนวก)

4. การสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลการส่งเสริมทั้งหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชนเพื่อมาใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์
- 2) ศึกษารูปแบบและวิธีการสัมภาษณ์
- 3) ประมวลรายละเอียดจากเอกสารงานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง การสอบถามผู้เกี่ยวข้องเบื้องต้น
- 4) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
- 5) ประชุมกลุ่มวิจัยย่อย เพื่อปรับปรุงแก้ไข
- 6) ประชุมกลุ่มวิจัยกลุ่มใหญ่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์
- 7) นำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วไปดำเนินการเก็บข้อมูล

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการโดยการ สังเกต การสัมภาษณ์เจาะลึก และการถ่ายภาพประกอบ

6. การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลทำตามลำดับขั้นดังนี้

- 1) ประมวลรูปภาพ และข้อมูลที่มีการบันทึกจากเครื่องบันทึกเสียงดิจิทัล เทปบันทึกเสียง เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับข้อมูลที่จดบันทึกมาในแบบสัมภาษณ์
- 2) ตรวจสอบจำนวนตัวอย่าง ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ หากยังไม่สมบูรณ์ในส่วนใด มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม
- 3) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการ สังเกตและสัมภาษณ์ นำไปประชุมกลุ่มย่อยในคณะผู้วิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลร่วมกัน ก่อนนำข้อมูลไปใช้ในการทำรายงาน และการวิเคราะห์ต่อไป

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้จากข้อมูลทุติยภูมิ และปฐมภูมิต่างๆ เป็นการวิเคราะห์กรณีศึกษา

8. การรายงานผล

รายงานผลโดยอ้างอิงคำพูดหรือเรื่องราวจริงจากกลุ่มตัวอย่าง (Report rich narrative) การสรุปผล จะสามารถใช้อ้างอิงได้เฉพาะกลุ่ม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์และชุมชน

ความเป็นมาของชาวเมี่ยน

“เมี่ยน” หรือ “อิวเมี่ยน” เป็นคำเรียกตัวเองของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในประเทศไทย ซึ่งมีความหมายว่า มนุษย์ หรือ คน (มูลนิธินิกระจกเงา, 2549ก) ส่วนคนทั่วไปรู้จักเมี่ยนในชื่อของ “เย้า” ซึ่งมีความหมายว่าป่าเถื่อน หรือคนป่า (ชอบ, 2522) กล่าวกันว่าในประเทศจีนชนชาติเย้ามีคำเรียกขานชื่อของตนเองแตกต่างกันถึง 28 ชื่อ (มูลนิธินิกระจกเงา, 2549ก)

1. ต้นกำเนิด

จากการศึกษาเกี่ยวกับต้นกำเนิดของเมี่ยน พบว่า มีเรื่องราวจากเอกสารและเรื่องเล่าที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน ที่เล่าขานสืบต่อกันมาดังนี้

ต้นกำเนิดที่ 1

นักวิชาการจีนได้ระบุถึงหนังสือเกียเซ่นป๊องหรือเกียเซี่ยนป๊องหรือผิงหวางเซวี่ยนเตี้ยว่าได้มีการค้นพบหนังสือเกียเซ่นป๊องประมาณ 129 ฉบับ ที่มีวันที่และเนื้อความที่ปรากฏในหนังสือที่ใกล้เคียงกันมากเกือบทุกฉบับ โดยพบในมณฑลฮูหนาน 77 ฉบับ มณฑลกวางสี 36 ฉบับ มณฑลกวางตุ้ง 8 ฉบับ มณฑลยูนนาน 1 ฉบับ ประเทศเวียดนาม 1 ฉบับ ประเทศไทย 1 ฉบับ² และอีก 4 ฉบับไม่ทราบว่าเป็นที่ไหน

หนังสือเกียเซ่นป๊องมีความสำคัญคือเป็นหนังสือเดินทางข้ามเขตภูเขา (เทียบได้กับหนังสือเดินทาง (Passport) ปัจจุบัน) เป็นเอกสารเก่าแก่ที่ชาวเมี่ยนต้องถือติดตัวไว้ เพื่อช่วยคุ้มครองสิทธิของชาวเมี่ยนในเรื่องต่างๆ (“เกียเซ่นป๊องพระราชสาส์นพระเจ้าผิงหวางใช้ป้องกันตัวสำหรับการเดินทางข้ามภูเขาฉบับถาวร” ม.ป.ป.)

ข้อความบันทึกเหตุการณ์ในหนังสือเกียเซ่นป๊อง ซึ่งเชื่อว่าเกิดขึ้นจริง ได้บันทึกไว้ว่ากำเนิดของชนชาติเมี่ยนมาจากเทพสุนัขมังกร ชื่อว่า “ผันหู” เทพสุนัขมังกรนี้มีร่างยาว 3 ฟุต ขนสีเหลืองมีลาย ดูแตกต่างจากสุนัขทั่วไป โดยในสมัยของพระเจ้าผิงหวางฮ่องเต้ แผ่นดินจีนได้แตก

² ปัจจุบันอยู่ที่บ้านปางคำ ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา และได้ชื่อว่าเป็นหนังสือเดินทางที่ยาวที่สุดในโลก

เป็นก๊กต่างๆ คือ ก๊กของพระเจ้าผิงหวางฮ่องเต้ และก๊กของพระเจ้าเกาฮ่อง และทำสงครามกันเอง (ตำนานความเป็นมาของเมียน, ม.ป.ป) ผันหู่ได้ขึ้นอาสาพระเจ้าผิงหวางเพื่อเอาชีวิตพระเจ้าเกาฮ่อง จนกระทั่งสามารถดัดศิระพระเจ้าเกาฮ่องได้ โดยไม่เสียกำลังไพร่พล จึงได้รับการปูนบำเหน็จความชอบ ตามที่ได้ประกาศไว้ว่าถ้าทำได้สำเร็จ จะพระราชทานพระธิดาองค์ที่ 3³ ให้เป็นคู่ชีวิต แต่โดยเหตุที่ผันหู่มีรูปร่างเป็นสุนัขมังกร พระเจ้าผิงหวางเกรงว่าจะเป็นเรื่องน่าเกลียดที่จะต้องถูกเล่าสืบต่อกันไป (“เกียเขินป้อมพระราชสาส์นพระเจ้าผิงหวางใช้ป้องกันตัวสำหรับการเดินทางข้ามภูเขาลับถ้ำ” ม.ป.ป) จึงตราพระราชสาส์นให้พระธิดาและราชบุตรเขย ให้คิดตัวไปสร้างเมืองใหม่ โดยจัดขบวนรถม้าพร้อมข้าวรับใช้น้ำข้าวของเงินทองไปส่งยังภูเขาค่อยจี และได้รับสั่งว่าถ้าพระธิดามีบุตรให้กลับมาให้พระองค์ตั้งชื่อ (ตำนานความเป็นมาของเมียน, ม.ป.ป) ซึ่งต่อมาพระธิดาได้คลอดบุตรเป็นชาย 6 คน หญิง 6 คน และเนื่องจากเขาเหล่านั้นเป็นผู้ที่ถือกำเนิดมาจากสุนัขและมนุษย์ซึ่งนับเป็นมนุษย์พันธุ์ใหม่ พระเจ้าผิงหวาง จึงอนุญาตให้เรียกตัวเองว่า “คนเขี้ยว” ให้บุตรชายคนโตสืบทอดแซ่ผิงของพ่อ นอกนั้นให้มีแซ่ว่า เส็น หวาง หลี่ เต็ง โจ้ว เจ้า หู ถัง ผิง เหลาเยิง และมีพระราชโองการให้บุตรชาย 6 คน แต่งงานกับหญิงครอบครัวอื่น และให้บุตรสาวทุกคนแต่งบุตรเขยเข้าเรือน เพื่อให้มีผู้สืบทอด 12 แซ่ ต่อมาผันหู่ได้ถึงแก่กรรม พระเจ้าผิงหวางจึงมีพระราชโองการจัดงานศพเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้เสียชีวิตและลูกหลาน และให้บุตรชายบุตรสาวทุกคนทำการเซ่นไหว้ตามประเพณี เพราะงานศพนั้นถือเป็นกิจสำคัญมาก (“เกียเขินป้อมพระราชสาส์นพระเจ้าผิงหวางใช้ป้องกันตัวสำหรับการเดินทางข้ามภูเขาลับถ้ำ” ม.ป.ป)

ต้นกำเนิดที่ 2 (มุลนิธิกระเจกเงา, 2549ก)

เรื่องราวที่เล่าขานต่อ ๆ กันมาของชาวเมียน มีว่า ในสมัยก่อนมีเทพอยู่บนสวรรค์ คือ ตาอง (โล่งซ้วน) และตาอู่ (กู่ฟาม) มีความคิดที่จะสร้างเผ่าเมียนขึ้นมา และได้วางแผนกันไว้ว่าอนาคตต้องปกป้องคุ้มครองเผ่าเมียนด้วย จึงได้ปรึกษากันว่าจะลงมากเกิดในโลกมนุษย์ ดังนั้นเมื่อถึงเวลาทั้งคู่จึงลงมากเกิด โดยตาอู่ลงมากเกิดเป็นลูกสาวคนที่สามของพระราชามีชื่อว่า “แป้งฮู่” ซึ่งมีสิริโฉมงดงาม และฉลาดกว่าคนอื่น และได้ทำสัญญากับผีหนึ่งเมดที่ขาของตาอู่ ส่วนตาองลงมากเกิดในร่างของสุนัขมังกร เพราะมนุษย์ถือว่าสุนัขเป็นสัตว์เครื่องงานที่ต่ำต้อยที่สุด มักมีคนดูถูกตลอดเวลา

ในช่วงเวลาโลกมนุษย์มีเมืองอยู่ 2 เมือง เป็นของฝ่ายพระราชซึ่งเป็นพระบิดาของแป้งฮู่ และฝ่ายกู่ฮู่(กู่ฮู่เป็นกษัตริย์ที่ชอบเข่นฆ่าคน ชอบทำสงคราม ชอบเอารัดเอาเปรียบ

³ บางเอกสารระบุว่าเมียนนางใน

ประชาชน) ทั้ง 2 ฝ่ายได้ทำสงครามกัน มีดินหนึ่งทั้งพระราชา และกู่สูงต่างก็ฝันว่าจะมีคนมาช่วยทำศึกให้พ้นจากนี้ 10 วัน ซึ่งขณะนั้นฝ่ายพระราชายังไม่พร้อมที่จะทำการสู้รบ จึงได้เรียกเหล่าขุนนางมาปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรดี ในที่สุดก็สรุปว่าถ้าภายใน 1 เดือน ใครที่สามารถตัดหัวของกู่สูงแล้วนำมาให้ตนได้ ตนจะยกลูกสาวคนที่สามให้ผู้นั้นเป็นรางวัล โดยจะให้เป็นลูกเขยและจะยกแผ่นดิน พร้อมทั้งข้าทาสบริวารให้ปกครองครึ่งหนึ่ง เมื่อประกาศออกไปแล้วประชาชนในเมืองของแป่งฮู่่งไม่มีใครกล้าอาสาออกไปสู้รบกับกู่สูง

ส่วนบริเวณท้ายเมืองที่ปากทางนอกเมืองมีครอบครัวหนึ่งตั้งบ้านอยู่ วันหนึ่งได้มีสุนัขมังกร 5 สีตัวหนึ่งชื่อว่า “ผันหู” เข้ามาหา หญิงม่ายคนหนึ่งเห็นเข้าจึงได้พูดขึ้นว่า ตั้งแต่เกิดมาในโลกนี้ยังไม่เคยเห็นสุนัขมังกรตัวไหนที่มีลักษณะสง่างาม และฉลาดเช่นนี้มาก่อน เราจะเอาสุนัขมังกรตัวนี้ไปถวายให้กับพระราชาเป็นการสร้างบุญกุศลดีกว่า ดังนั้นจึงไปบอกพระราชา เมื่อพระราชาทราบจึงส่งคนมารับไปเลี้ยงไว้ เมื่อพระราชาได้เห็นผันหูก็รู้สึกดีใจ และได้สังเกตเห็นจุดต่าง ๆ บนร่างกายที่มีทั้งหมด 120 จุด แต่ละจุดก็มีความสวยงามมาก และที่สำคัญคือรู้ภาษาดูด้วย

วันหนึ่งพระราชาได้เปิดประชุมกับเหล่าขุนนางและผันหูก็เข้าไปร่วมด้วย เมื่อฟังแล้วก็ไม่เห็นมีใครขันอาสาจะไปฆ่ากู่สูงได้ ผันหูจึงกล่าวขึ้นว่า ไม่จำเป็นเลยที่จะต้องสิ้นเปลืองเสบียงอาหารและใช้ทหารทั้งกองทัพ ให้เข้าไปจัดการคนเดียว เพราะเป็นสัตว์เดรัจฉาน คำคือย คงไม่มีใครสงสัยและเฉลียวใจ ฝ่ายแป่งฮู่่งก็เห็นด้วย เมื่อถึงเวลาออกเดินทาง เรื่องเดือดร้อนไปถึงบนสวรรค์เบื้องบนต้องส่งยวี่พิเศษมาให้ผันหู 1 เม็ด เมื่อกินแล้วสามารถทนความหิวและอยู่ในทะเลได้ 7 วัน 7 คืน เมื่อผันหูว่ายน้ำไปถึงฝั่งของกู่สูง กู่สูงเห็นเข้าก็นึกดีใจแล้วคิดว่าคงจะเป็นสุนัขมังกรที่จะมาช่วยตน เมื่อกู่สูงเห็นผันหูก็นึกในใจว่า คราวนี้เมื่อมีสุนัขมังกรที่เห็นว่ามีความสามารถมากมายอีกทั้งฉลาดด้วย จึงร่ำกับสมบัติอันมีค่า ไม่ว่าจะไปที่แห่งใดจะพาผันหูไปด้วยเสมอเหมือนเงาตามตัว เมื่อมีผันหูคุ้มครองกู่สูงก็ไม่ต้องการทหารอารักขาอีกแล้ว จึงปล่อยปละละเลยราชกิจบ้านเมืองไม่สนใจ

เวลาผ่านไปเมื่อผันหูได้โอกาสเหมาะจึงกระโดดกัดคอกู่สูงขาด และลаныข้ามทะเลกลับมา เมื่อถึงเมืองพระราชาเห็นก็ดีใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ตนไม่ต้องไปรบแต่กลับได้ชัยชนะ จึงจัดงานเลี้ยงใหญ่โต จากที่พระราชาเคยพูดว่าถ้าใครสามารถเอาหัวกู่สูงมาได้จะยกลูกสาวคนที่สามให้ และเมืองอีกครึ่งหนึ่ง พระราชากล่าวแล้วย่อมไม่คืนคำแต่ส่งสารลูกสาวที่ต้องแต่งงานกับสุนัขมังกร กลับโดนนิโทษ และลูกสาวจะอายุไม่กล้าสู่หรือนักคน ดังนั้นจึงได้ทำผ้าคลุมหน้าเจ้าสาวไว้ จึงเกณฑ์บรรดาสาวๆ ในเมืองที่มีรูปร่างหน้าตาที่คล้ายลูกสาวตนประมาณ 10 คน โดยแต่งตัวให้คล้ายกันหมด แล้วให้ทั้งหมดมานั่งอยู่ข้างนอก และให้ข้าทาสบริวารทุกคนออกมาชี้ว่าคนไหนเป็นลูกสาวของตน แต่ไม่มีใครสามารถชี้ตัวได้ถูกต้อง จึงเรียกผันหูมาชี้ตัว ผันหูได้ใช้จมูกดมไป

ตามทำของแต่ละคนไปเรื่อยๆ เพื่อจะหาสัญลักษณ์ที่ได้บอกกับคาถุไว้ ดูไปเรื่อยๆ จนเจอไฟหนึ่ง เม็ดที่หน้าแข็ง จึงได้ใช้ปากกับชายเสื้อของพระธิดาเป้งซ่งไว้แล้วถึง 2-3 ครั้ง

เมื่อพระราชาราชเห็นดังนั้นจึงรู้ว่าไม่สามารถหลบหลีกได้ และคิดในใจว่าสุนัขตัวนี้คงไม่ธรรมดาแน่ จึงจัดงานแข่งให้ 3 วัน 3 คืน แต่พระราชาสงสารลูกสาวตัวเอง จึงได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งขึ้นมาเรียกว่า เกีย เซ็น ป๊อง (หนังสือเดินทาง) และแบ่งข้าทาสบริวารคอยติดตามรับใช้ และให้สามารถทำมาหากินได้บนผืนแผ่นดินได้โดยไม่ผิดกฎหมาย และได้แต่งตั้งลูกเขยของตนเป็น ฟ่าน ต่าย โหว ซึ่งเป็นแซ่แรกของเผ่าเมียน คือ แซ่ฟ่าน และได้บอกว่าถ้าหากมีบุตรต้องพามาให้พระราชาราชตั้งชื่อให้

เมื่อได้อำลาพระราชาราชแล้วค้นหูก็นำบริวารทั้งหมดเข้าไปในป่าซึ่งไม่มีบ้านเมือง ต้องโค่นล้มแผ้วถางป่าเพื่อสร้างบ้านเมืองขึ้นมาใหม่ กระทั่งพระธิดาได้คลอดบุตรออกมา เป็นชาย 6 คน หญิง 6 คน พระราชาราชจึงตั้งชื่อแซ่ให้ จึงเป็นที่มาของทั้ง 12 แซ่ ได้แก่ โล่เหยียน (แซ่ฟ่าน) เหล่เซี่ยม (แซ่เจี้ยน) โล่หั่ง (แซ่ตั้ง) โล่หั่ง (แซ่จ้าว) โล่หั่ง (แซ่เจี้ยน) โล่หย่าง (แซ่ว่ง) โล่ฟง (แซ่ฟง) โล่เจียว (แซ่เจียว) โล่ต๋อง (แซ่ถาง) โล่ห่วย (แซ่ห่วย) โล่เจียง (แซ่จาง) โล่เหลย (แซ่ลิ) นอกจากนั้นพระราชาราชยังมีรับสั่งว่าลูกชายให้แต่งภรรยาเข้าบ้าน และลูกหญิงทั้งหมดก็ให้แต่งงานมีเข้าบ้าน เพื่อช่วยกันสืบเชื้อสาย

2. ถิ่นฐานเดิม

คำว่าเข้าได้ปรากฏครั้งแรกในเอกสารบันทึกของจีน สมัยราชวงศ์ถัง โดยปรากฏในชื่อ ม่อเข้า มีความหมายว่าไม่อยู่ได้อำนาจของผู้ใด จากตำนานชาวเข้าบางเผ่าที่อาศัยอยู่ตอนใต้ของทะเลสาป ดั่งถึงหู เล่าว่าบรรพชนของพวกเขาข้ามมาจาก ผู่เฉียว โกว แถบฝั่งเหนือของทะเลสาปดั่งถึงหู (จึงสันนิษฐานได้ว่าหนานไห่ น่าจะหมายถึง ทะเลสาปดั่งถึง) เมื่อประมาณ 2000 กว่าปีมาแล้วบรรพชนได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ราบรอบทะเลสาปดั่งถึง แถบแม่น้ำแยงซี ยอมอ่อนน้อมให้ชนชาติผู้ปกครองรัฐ แต่ไม่ยินยอมอยู่ภายใต้การบังคับกษัตริย์ของรัฐ จึงอพยพเข้าไปในป่าลึกบนภูเขาสูง และได้ตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านด้วยมือของตนเองเพื่อปกป้องเสรีภาพ จึงถูกขนานนามว่า “ม่อเข้า” ซึ่ง เหยา ซี เหลียน ได้บันทึกไว้ในหนังสือต่อมาในสมัยราชวงศ์ซ่ง คำเรียกนี้ถูกยกเลิกไปเหลือแต่คำว่า “เข้า” เท่านั้น ส่วน เหยา ชุ่น อัน กล่าวว่าชาวเข้าในประเทศจีนแยกออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ เผ่าเหยียน เผ่าปู้ เผ่าจาง และเผ่าผิงตี้ ชาวเข้าเผ่าเหยียนมีประชากรมากที่สุด และเป็นกลุ่มที่ย้ายถิ่นฐานตลอดเวลาเป็นระยะทางที่ไกลที่สุด และกระจายกันอยู่ในอาณาบริเวณที่กว้างขวางที่สุดด้วย (มูลนิธิกระจกเงา, 2549ก)

3. การอพยพเข้าสู่ประเทศไทย

ในหนังสือทางลงจากภูเขาของบรรพชน 12 สกุลที่ตำบลจองเหือง เชียง มณฑลอุหนาน ระบุว่าชาวเข้า 12 สกุลข้ามทะเลสาบอพยพมาสู่ภาคใต้ มีข้อสันนิษฐานว่าราวศตวรรษที่ 15-16 ชาวเข้าเผ่าเปี่ยนได้อพยพเข้ามาสู่ภาคเหนือของเวียดนามผ่านประเทศลาว และอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย (มูลนิธิกระเจกนา, 2549ก)

เช่นเดียวกับการศึกษาของณัฐวี และ วีระพงศ์ (2540) ที่พบว่า เมียนกลุ่มแรกอพยพมาอยู่ในประเทศไทยบริเวณจังหวัดเชียงราย-น่าน เมื่อประมาณร้อยกว่าปีมาแล้ว สำหรับกลุ่มที่มาอยู่ที่จังหวัดน่านนั้น เป็นกลุ่มแซ่ตั้งเดินทางมาจากเมืองสิงห์ทางภาคเหนือของประเทศลาว ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1900 เข้ามาในจังหวัดน่าน หัวหน้ากลุ่มได้รับชื่อไทย และที่ทำกินจำนวนหนึ่งจากเจ้าเมืองน่าน รวมทั้งได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระยาภิรมย์สมบัติ ปัจจุบันลูกหลานของเมียนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ในเขตอำเภอปง และจังหวัดเชียงใหม่ (พุดส์, ม.ป.ป.) ส่วนกลุ่มอื่นๆ ปัจจุบันกระจายไปอยู่ในที่ต่างๆ ทั้งโดยการแสวงหาทำเลที่ทำกินเอง และทางราชการไทยจัดสรรที่ให้ตั้งเป็นชุมชน โดยจากการสำรวจเมื่อปี 2538 พบว่า มีชาวเมียนในประเทศไทย 41,697 คน (ณัฐวี และวีระพงศ์, 2540) อาศัยอยู่หนาแน่นที่สุดที่อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย และอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และมีจำนวนไม่น้อยที่อยู่ในจังหวัดน่าน ลำปาง เชียงใหม่ พิชญโลก และกำแพงเพชร (อุวิธ, 2528)

4. การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของชาวเมียนในอดีตทำไร่เลื่อนลอย ปลูกข้าวไว้บริโภคและปลูกฝิ่นเป็นพืชเศรษฐกิจ ส่วนปัจจุบันจากข้อบังคับทางกฎหมายจึงได้หันมาทำไร่หมุนเวียน พืชหลักที่ปลูกได้แก่ ข้าวและข้าวโพด ส่วนพืชผักต่างๆ เช่น ผักกาด หอม ผักชี พริกต่างๆ ฯลฯ ปลูกเพียงเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม การเพาะปลูกในระยะ 1 ปีแรกชาวเมียนจะไม่นิยมเอาพืชไร่ออกไปขาย ส่วนการเลี้ยงสัตว์นั้นชาวเมียนนิยมเลี้ยงหมูและไก่มากกว่าสัตว์ชนิดอื่น เพราะนอกจากจะนำมาประกอบอาหารแล้ว ยังนำหมูกับไก่อ้นี้มาเป็นเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีกรรมต่างๆ ด้วย ส่วนม้านั้นจะเลี้ยงไว้ใช้แรงงาน เพราะสมัยก่อนนั้นเมียนนิยมใช้แรงงานม้าเป็นแรงงานในการขนส่ง สำหรับสุนัขนั้นเลี้ยงไว้เพื่อช่วยเฝ้าบ้าน และเอาเข้าป่าในยามที่ออกล่าสัตว์ นอกจากการทำเกษตรกรรมแล้วผู้หญิงเมียนพอมีเวลว่างก็ปักผ้าสำหรับใช้เองหรือเป็นรายได้พิเศษ จึงมักไม่ค่อยเห็นผู้หญิงเมียนว่างเลย ส่วนผู้ชายจะทำเครื่องเงิน เพราะชาวเมียนนิยมเครื่องประดับที่ทำด้วยเงิน (มูลนิธิกระเจกนา, 2549ข)

5. ที่อยู่อาศัยและโครงสร้างทางครอบครัว

ลักษณะที่อยู่อาศัย

ชาวเมี่ยนนิยมสร้างบ้านในที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000-1,500 เมตร ปัจจุบันบางกลุ่มอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ราบ (ฉัฎฐวิ และ วีระพงศ์, 2540) โดยมักตั้งหมู่บ้านใกล้กับต้นน้ำลำธาร (ขจัดภัย, 2518) ในอดีตเมี่ยนถือว่าบ้านเป็นสิ่งก่อสร้างที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะกว่าจะสร้างเสร็จก็ต้องกระเทือนพระธรณีและอาศัยวัสดุต่างๆ จากป่า จึงต้องทำทุกอย่างให้ถูกต้องไม่ผิดพ้องหมองใจ ภูตผีและเทพดาอารักษ์ทั้งหลาย (ลูวิส, 2528) ในการสร้างบ้านตัวบ้านมักหันหลังสู่เนินเขา หากอยู่พื้นราบมักหันหน้าออกสู่ถนน (ฉัฎฐวิ และ วีระพงศ์, 2540) ชาวเมี่ยนจะสร้างบ้านล้อมบนพื้นดิน วัสดุส่วนใหญ่ใช้ไม้ ภายในบ้านมีห้องประมาณ 2-3 ห้อง มีเตาไฟอยู่ภายในบ้าน มีหิ้งผีและไม่มีหน้าต่าง ขนาดของบ้านขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในครอบครัวเป็นสำคัญ (สายเมือง, 2529) ในบางหมู่บ้านเมี่ยนที่มีฐานะทางการเงินดี อาจสร้างบ้านแบบยกพื้นใต้ถุนสูง มุงกระเบื้องไม้หรือสังกะสี กันฝนและปูพื้นด้วยไม้กระดาน (ขจัดภัย, 2518) ปัจจุบันเมี่ยนหลายคนสร้างบ้านแบบสองชั้น ซึ่งบางหลังใช้ปูนซีเมนต์มาเป็นส่วนประกอบด้วย

โครงสร้างทางครอบครัว

ระบบครอบครัวของชาวเมี่ยนมีทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย คืออาจจะมีการเฉพาะพ่อ-แม่-ลูก หรืออาจจะมีบุคคลอื่นมาอยู่รวมด้วย (ขจัดภัย, 2518) เมี่ยนให้ความสำคัญและสืบเชื้อสายทางฝ่ายชาย โดยลูกจะใช้แซ่ตามพ่อ และวิญญาณบรรพบุรุษของพ่อชาวเมี่ยน (ลูวิส, 2528)

แต่เนื่องจากความต้องการใช้แรงงาน ดังนั้นผู้ชายเมี่ยนเมื่อแต่งงานแล้วจึงนำภรรยาเข้ามาอยู่ร่วมกับบิดามารดาของตนเป็นเวลานาน ก่อนที่จะแยกไปสร้างบ้านอยู่ใหม่ (สายเมือง, 2529) แต่มีข้อยกเว้น เช่นถ้าผู้ชายไม่มีทรัพย์มากพอที่จะจ่ายเป็นค่าสินสอดรวมทั้งค่าจัดเลี้ยงแขกจะยินยอมไปอยู่กับฝ่ายหญิง หรือในกรณีที่ฝ่ายหญิงต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ ฝ่ายหญิงต้องจ่ายทรัพย์เป็นจำนวนมากแก่ฝ่ายชาย เพื่อให้ฝ่ายชายมาอยู่ร่วมครัวเรือน เพราะถือว่าได้แรงงานเพิ่มขึ้น และฝ่ายชายต้องใช้สกุลของฝ่ายหญิง เมื่อมีลูกชาย ลูกชายก็จะใช้สกุลของแม่ จากนั้นจึงจะกลับเข้าสู่ระบบการสืบตระกูลฝ่ายชายดั้งเดิม (ฉัฎฐวิ และ วีระพงศ์, 2540)

ชาวเมี่ยนจะถือว่า ผู้เฒ่าผู้แก่ คือ ผู้อาวุโส มีศักดิ์พิเศษในฐานะที่ใคร่เห็นโลกมานานกว่า จึงถือว่าเป็นผู้ที่อนุชนพึงเคารพและเชื่อฟัง ผู้อาวุโสฝ่ายชายจะเป็นผู้นำครอบครัวและมีอำนาจสูงสุดในบ้าน ยกเว้นเฉพาะเรื่องงานครัว ซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่ายหญิง ส่วนในเรื่องอื่นๆ แล้ว ผู้อาวุโสจะเป็นผู้ตัดสิน แต่ก่อนการตัดสินใจมักจะมีการปรึกษาร่วมกับสมาชิกในบ้าน คือบุตรชาย

คนโต และภรรยา ก่อน นอกจากนั้นผู้ชายเมียนจะมีศักดิ์เหนือกว่าผู้หญิงในครอบครัว เวลา
รับประทานอาหารเช้า จะจัดอาหารให้บรรดาผู้ชายก่อน จากนั้นผู้หญิงและเด็กจึงจะรับประทาน
รวมกันภายหลัง ภรรยาในฐานะเป็นรองสามี และจะต้องให้ความเคารพสามี ดื่มน้ำก่อน นอนที่หลัง
(ลูวิส, 2528)

6. ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี

วัฒนธรรมจีนมีบทบาทอยู่มากในวัฒนธรรมเมียน ชาวเมียนใช้วันเดือนปี ภาษิตโบราณ
ตำรา ปรัชญาชีวิตและโหราศาสตร์เช่นเดียวกับของจีน (ณัฐวิ และ วีระพงศ์, 2540)

ภาษา

ภาษาอยู่ในภาษาตระกูลจีน-ทิเบต แขนงม้ง-เย้า สำเนียงและคำศัพท์ของภาษาเมียนใน
ประเทศไทยคล้ายกับภาษาจีนถิ่นกวางตุ้งมาก โดยเฉพาะบทสวดในพิธีเลี้ยงผีจะมีสำเนียงดังกล่าว
ชัดเจน (ณัฐวิ และ วีระพงศ์, 2540) แต่ก็มีอิทธิพลของภาษาลาวและไทยอยู่ด้วย (ลูวิส, 2528)
ชาวเมียนเขียนภาษาของตนด้วยอักษรจีน ด้วยแต่เดิมมีชาวจีนมารับจ้างสอนการเขียนการอ่าน
อักษรจีนให้กับชาวเมียน อักษรนี้ใช้ในการบันทึกพิธีกรรม ประวัติการสืบตระกูล บันทึกเกี่ยวกับ
ที่ฝังกระดูกบรรพบุรุษ (หนังสือโซ้วไต้ว) ตำรายา การรักษาโรค หนังสือสัญญาและจดหมาย
ต่างๆ (ณัฐวิ และ วีระพงศ์, 2540)

การแต่งกายและเครื่องประดับ

1) การแต่งกายของผู้หญิง

ขจัดภัย (2518) ได้ระบุถึงการแต่งกายของผู้หญิงเมียนว่า ผู้หญิงเมียนสวมเสื้อแขน
ยาว คอเสื้อประดับด้วยพุ่มไหมพรมสีแดงจนถึงเอว ตัวเสื้อยาวคลุมเข่า ผ่าด้านหน้าตลอด และผ่า
ด้านข้างทั้งสองตั้งแต่เอวลงไป ทำให้ส่วนชายเสื้อด้านล่างตั้งแต่เอวลงไปมีลักษณะเป็น 3 แฉก
เวลาสวมชายผ่าด้านหน้าทั้งสองแฉกจะไขว้กัน และพันรอบเอวไปผูกเงื่อนด้านหลัง ส่วนแผ่น
หลังคงปล่อยไว้ปิดด้านหลังใช้ร่อนนุ่งกันกางเกงเบื่อนได้ ออกเสื้อถักติดกันด้วยแผ่นเงิน
สี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดหัวเข็มขัดผู้ชาย ตั้งแต่อกลงมาถึงเอวประมาณ 7-8 อัน

สวมกางเกงซึ่งทำด้วยผ้าสีน้ำเงินเข้มหรือปนดำ ด้านหน้าทั้งสองของขากางเกงจะปัก
ลวดลาย สีสังคางเป็นที่สุดตา เมื่อสวมเสื้อนุ่งกางเกงแล้วก็คาดด้วยผ้าคาดเอวที่ปักลวดลายที่
ปลายทั้ง 2 ด้าน โดยคาดและพันหลายรอบแล้วผูกเงื่อนปลายทั้งสองไว้ด้านหลัง ด้านหน้าเปิดให้
เห็นความงดงามของลวดลายบนกางเกง

ผู้หญิงเมียนจะทาผมหงอกด้วยขี้ผึ้งจนเหนียวเหนอะหนะ และพันศีรษะด้วยผ้าพื้นเป็นชั้นแรก ส่วนชั้นนอกจะใช้ผ้าพันลายปัก ซึ่งมีขนาดกว้างประมาณ 90 ซม. ยาว 4-5 เมตร ปักปลายทั้งสองข้างด้วยลวดลายงดงาม สำหรับเครื่องประดับ เช่น ต่างหู ห่วงคอ และเครื่องประดับบนเสื้อ ล้วนทำด้วยเงินทั้งสิ้น

รูปที่ 2-1 เสื้อและกางเกงของผู้หญิงเมียน

(ที่มากางเกง : ฉัตรวิริยะและวีระพงศ์ (2539))

2) การแต่งกายของเจ้าสาวในพิธีแต่งงานแบบใหญ่

สำหรับการแต่งกายของเจ้าสาวในพิธีแต่งงานแบบใหญ่นั้น เจ้าสาวจะต้องแต่งกายด้วยชุดเจ้าสาวชุดใหม่ และจะต้องลงสีผิวก่อนเหนียวและแข็งเพื่อเกล้าพรมยัดหมอนไม้ ซึ่งเป็นฐานของโครงไม้ไผ่ (ปัจจุบันโครงไม้ไผ่ซึ่งต่อสูงขึ้นไปคล้ายอกไก่หลังคาบ้าน จะติดติดกับฐานซึ่งติดติดกับหมวกทำด้วยน้ำเต้าแห้ง เจ้าสาวจึงเพียงแต่สวมหมวกน้ำเต้าบนศีรษะ และดึงผมที่รวบไว้ผ่านค่อน้ำเต้าออกมายึดไม้ฐานของโครงไม้ไผ่) แล้วคลุมผ้าพื้นใหญ่สีแดงซึ่งมีภู่อ้อยยาวทั้งสี่มุมบนโครงไม้จนมิด ใช้สายประคำและระย้าเงินติดชายกรวยยาวสีแดงแซมพันโดยรอบ ชายกรวยจะยาวระย้าและคลุมหน้าไว้เกือบมิด จากนั้นจึงใช้ผ้าสีเหลืองที่ปักอย่างสวยงาม (ผ้าดัมผา: ผู้วิจัย) คลุมทับ แล้วติดผ้าแถบสีแดงไว้ที่ยอดให้ทั้งชายยาวลงด้านหลัง ติดดอกไม้เงินไว้บนยอดโดยรอบ ผ้าปักที่ใช้คลุมนี้เป็นของมีค่าซึ่งรับมรดกตกทอดมาหลายชั่วอายุคน และอาจจะคลุมลงไปหลายๆ ผืนแล้วแต่ฐานะ (ลูวิส, 2528)

รูปที่ 2-2 การตั้งโครงไม้เพื่อวางผ้าคลุม
ของเจ้าสาวในพิธีแต่งงานแบบใหญ่
ที่มา : ณีฎฐวี และวีระพงศ์ (2539)

รูปที่ 2-3 การคลุมหัวเจ้าสาวในพิธีแต่งงานแบบ
ใหญ่

ที่มา : ณีฎฐวี และวีระพงศ์ (2539)

รูปที่ 2-4 การคลุมหัวเจ้าสาว

ที่มา : บุญนิธิกระจกเงา (2549ค)

รูปที่ 2-5 เจ้าบ่าวและเจ้าสาวในพิธีแต่งงานแบบใหญ่

ที่มา : ณีฎฐวี และวีระพงศ์ (2539)

3) การแต่งกายของเจ้าสาวในพิธีแต่งงานแบบเล็ก

ในพิธีแต่งงานแบบเล็กนั้นเจ้าสาวเพียงแต่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ ไม่ต้องมีผ้าคลุมหน้า (ลูวิส, 2528)

รูปที่ 2-6 เจ้าสาวและเพื่อนในพิธีแต่งงานแบบเล็ก

ที่มา : กรมประชาสงเคราะห์ (2543)

4) การแต่งกายของผู้ชาย

ส่วนผู้ชายเมียนุ่งกางเกงสีดำยาวคล้ายกางเกงจีน ขลิบขอบขากางเกงด้วยไหมสีแดง สวมเสื้อดำ ออกไข่แบบเสื้อคนจีน ติดกระดุมที่คอและได้รั้งไว้เป็นแนวลงไปถึงเอว ปักลายดอกไม้ไว้ข้างหลัง เสื้อยาวคลุมเอว กระดุมใช้เงินทำเป็นลูกกลมๆ ถ้าเป็นงานพิธีนิยมพันสิริชะแบบเดียวกับผู้หญิง (ขจัดภัย, 2518)

รูปที่ 2-7 ชุดแต่งกายของผู้ชายและผู้หญิงเมียน

ที่มา : ฉัฏฐวิ และ วีระพงศ์ (2539)

5) เครื่องประดับ

เมียนจะสวมเครื่องประดับที่ทำด้วยเงินที่มีความสวยงามเช่นกัน เมื่อแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าผู้หญิงและเด็กเมียนจะสวมกำไลคอทำด้วยเงิน ซึ่งบางครั้งสวมซ้อนกันหลายวง กำไลคือนี้มีปลายงอกลับเป็นรูปตะขอยึดด้านหลังให้เกี่ยวสร้อยระย้าซึ่งห้อยลูกกระพวน ลูกคุ้ม จี และเครื่องใช้ส่วนตัวกระจุกระจิก เป็นแผงยาวลงมาถึงเอวก็มี แต่ส่วนใหญ่มักเป็นระย้าเงินเพียงครึ่งบน แล้วห้อยภูไทไหมสีแดงเข้มลงมาถึงเอว นอกจากนั้นยังสวมต่างหู แหวน กำไลแขนภูไทใหญ่เหนือข้อมือซ้ายซึ่งพันไว้หลายรอบด้วยสร้อยเงินเส้นยาว (ลูวิส, 2528)

รูปที่ 2-8 เครื่องประดับเงินของผู้หญิงเมียน

ที่มา : มุลนิธิกระจกเงา (2549ก)

7. ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม

การนับถือผี

เมียนเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวมีผีสิงสถิตย์อารักขาอยู่ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ แม่น้ำลำธาร โดยเชื่อว่าผีมีชีวิตอยู่ในภพที่ตรงข้ามกับคน (ลูวิส, 2528) เมียนมีความเชื่อเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ทั้งในโลกนี้และโลกหลังความตาย ดังนั้นนอกจากนับถือผีบรรพบุรุษแล้วยังมีผีหรือเทพที่สำคัญอีก 18 องค์ และยังเชื่อว่าคนเรามีขวัญตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย เมื่อมีการเจ็บป่วยขึ้นในร่างกายส่วนใด แสดงว่าขวัญส่วนนั้นได้หายไปต้องเรียกขวัญนั้นกลับมา (ณัฐวิ และ วีระพงศ์, 2540) ซึ่งผู้ทำพิธีได้แก่หมอผี โดยหมอผีของเมียนจะแตกต่างจากหมอผีของชาวเขาเผ่าอื่น เพราะเมียนไม่มีการกำหนดลักษณะหมอผีไว้ ใครจะเป็นก็ได้ขอให้มีความรู้ด้านพิธีกรรม (สายเมือง,

2529) และจะต้องรู้ภาษาจีนเพื่อใช้ติดต่อกับผีหรือวิญญาณ (ฉัฏฐวี และ วีระพงศ์, 2540) ดังนั้นในชุมชนเมี่ยนแต่ละแห่งอาจจะมีหมอผีหลายคนก็ได้ (สายเมือง, 2529)

ความเชื่อโชคลาง

ชาวเมี่ยนเชื่อถือโชคลางต่างๆ เช่น (ฉัฏฐวี และ วีระพงศ์, 2540)

- 1) วันเกิดของคนมีความสัมพันธ์กับสิ่งรอบตัว ดังนั้นไม่ว่าจะประกอบกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวกับชีวิต จะต้องตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างวันเดือนปีเกิดกับสิ่งที่จะเกี่ยวข้องก่อน หากดวงไม่สัมพันธ์กัน ต้องยกเลิกกิจกรรมนั้นๆ เสีย
- 2) ห้ามนั่งบนก้อนหินเพราะจะทำให้เกียจคร้าน เสมือนก้อนหินไม่ยอมเคลื่อนย้ายไปไหน
- 3) ห้ามผู้หญิงตั้งท้องไปเด็ดผลของต้นไม้ต่างๆ เพราะจะทำให้ต้นไม้ตายเร็วขึ้น
- 4) ข้อห้ามสำหรับลูกสะใภ้ ห้ามนั่งเก้าอี้ (แย้มีเก้าอี้หนึ่งตัวเดียว ไว้ใช้ทุกครัวเรือน หรือหากกำลังนั่งอยู่ ถ้าพ่อของสามีหรือพี่สามีเข้ามาต้องลุกจากเก้าอี้ทันที หากยังนั่งอยู่เชื่อว่าเขาจะงอเหมือนลักษณะของขาเมื่อนั่งเก้าอี้ และถือว่าไม่ให้เกียรติพ่อหรือพี่สวามีนั้น
- 5) ถ้าพบเห็นตุ่นตอนกลางคืนถือว่าเป็นสิ่งไม่ดี ผู้พบเห็นต้องรีบไปสะเดาะเคราะห์
- 6) ถ้าเด็กเลี้ยงยากหรือไม่เจริญเติบโตตามวัย ต้องเชิญพระจันทร์และพระอาทิตย์มาเป็นพ่อแม่บุญธรรมของเด็ก พระจันทร์ถือว่าเป็นเพศชายหรือพ่อ ใช้สีขาวหรือด้ายขาวเป็นสัญลักษณ์ พระอาทิตย์เป็นเพศหญิงหรือแม่ ใช้สีแดงหรือด้ายแดงเป็นสัญลักษณ์ ใช้ด้ายทั้งสองสีผูกข้อมือเด็ก
- 7) ผู้ชายที่เคร่งครัดในการนับถือผีและมีวิชาอาคม จะไม่เก็บเสื้อผ้าให้ผู้หญิง โดยเฉพาะกางเกงหรือผ้าถุง
- 8) บางคนเชื่อว่าคนไหนชอบเล่นิทานอยู่เป็นประจำ จะทำให้ฐานะของตนเองตกต่ำลงหรือไม่มีเนื้อคู่ หรือหากมีเนื้อคู่ก็อาจไม่มีลูกหลานสืบสกุล

ประเพณีและพิธีกรรม

- 1) กิ่ง หรือที่คนไทยเรียกวันกรรม

ในหนึ่งปีมีวันกรรม 11 ครั้ง เป็นวันที่ชาวเมี่ยนทุกคนต้องหยุดทำงานในไร่และอยู่ที่บ้านอย่างสงบ ไม่ส่งเสียงดัง ส่วนใหญ่ไม่นิยมฆ่าสัตว์ในวันนี้และไม่ตากผ้าในที่สูง ถ้าใครในหมู่บ้านฝ่าฝืนจะมีผลร้ายต่อหมู่บ้านและตัวของเขาเอง ดังนั้นในวันนี้พวกเมี่ยนคริสเตียนจึงปฏิบัติ

เช่นเดียวกับผู้ที่นับถือผี วันกรรมนี้จะตรงกันทุกหมู่บ้าน เพราะยึดปฏิทินแบบจีนเป็นสำคัญ (ฉันทวิ และ วีระพงศ์, 2540) สำหรับวันกรรมของชาวเมียนมิดังนี้ (มูลนิธิกระเจา, 2549ง)

1.1) วันกรรมเลื่อนอน (กิ่ง ตะ ม่าว ป่วย) เป็นวันกรรมที่เลื่อนอนหลับ คนไม่ควรเสียงดังรบกวน เพราะเชื่อว่า ถ้า ผ่าฝืนจะมีผลเสียต่อสัตว์เลี้ยง และทรัพย์สิน จะมีการขอให้วิญญาณทั้งมวล ตลอดจนวิญญาณบรรพบุรุษช่วย ดูแลเสีย ไม่ให้มารบกวนชีวิต และทรัพย์สินของชาวบ้าน

1.2) วันกรรมเสื่อเดิน (กิ่ง ตะ ม่าว ย่าง เจ้า) เป็นวันถัดมาจากรวันกรรมเลื่อนอน เพื่อขอให้เทพสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้ เสื่อเดินทางไปหาคนที่อื่น

1.3) วันกรรมมิด (กิ่ง หยุ) เป็นวันกรรมที่จะหยุดงานในไร่นา เพื่อให้มีความปลอดภัยจากมิดและขวาน

1.4) วันกรรมพายุ (กิ่ง จย่าว) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อให้ลมพายุไม่พัดทำลายชีวิตและทรัพย์สิน

1.5) วันกรรมนก (กิ่ง เหนาะ) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้หมาทำลายพืชผลต่าง ๆ ที่ปลูกไว้

1.6) วันกรรมหนู (กิ่ง หนาว) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้หนูมาทำลายข้าวและพืชที่ปลูกไว้

1.7) วันกรรมงู (กิ่ง นาง) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้งูต่าง ๆ เข้าบ้าน และไม่ให้งูกัดเวลาเดินทางในป่า

1.8) วันกรรมแมลงบึ้ง (กิ่ง แก้ง ปะเย) เป็นวันที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้ตัวบึ้งหรือตัวหนอนต่าง ๆ เข้าบ้าน หรือมารบกวน

1.9) วันกรรมฟ้า (กิ่ง บะ อง) ถือว่าเป็นวันเกิดของเทพฟ้าผ่า เมียนจะไม่ไปไร่หรือดำข้าว

1.10) วันกรรมน้ำหลาก (กิ่ง โหล) เป็นวันกรรมที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้ น้ำไหลเข้ามาทำความเสียหายแก่ชีวิต ทรัพย์สิน และพืชไร่

1.11) วันกรรมเซ้งเม้ง (กิ่ง เล้ง เม้ง) เป็นวันเซ่นไหว้บรรพบุรุษ

1.12) วันกรรมซุ่นปูน (กิ่ง ซุ่น ปุ่น) เป็นวันกรรมเพื่อรับฤดูใหม่ที่กำลังจะมาถึง เพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งจะทำให้การเพาะปลูกได้ผลดี

1.13) วันกรรมเลี้ยวห้า (กิ่ง เลี้ยว ห่า) เป็นวันผลัดเปลี่ยนฤดูกาลตามแบบจีน บางหมู่บ้านเชื่อว่า ระหว่างอยู่กรรม ห้ามผู้ชายนอนหลับในตอนกลางวัน เพราะถ้าหลับขวัญของเขาจะหายไป และจะไปอยู่ประเทศที่มีแต่ผู้หญิงที่ เมียนเรียกว่า เยี้ยว เยียน กั่ว

1.14) วันกรรมบัวขุน (กิ่ง บัว ขุน) เป็นวันที่มีการเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ และวิญญาณอื่น ๆ ให้ช่วยดูแลรักษา และช่วยไล่สัตว์ป่าไม่ให้มารบกวนผลิตผลทางการเกษตร

1.15) วันกรรมเสียบเชียว (กิ่ง เหลียบ เชียว) เป็นวันที่เซ่นไหว้ป่าเขา โดยทำเครื่องเซ่นที่มีรูปร่างคล้ายธง และทำให้เป็นรูปคล้ายเหรียญเงินเหรียญทอง เพื่อให้เจ้าป่าช่วยดูแลพืชผลต่าง ๆ ในไร่

1.16) วันกรรมข้าวตั้งท้อง (กิ่ง กู โคง จยค) เป็นวันที่ต้องอยู่กรรม เพื่อให้ข้าวตั้งท้องออกรวงตามปกติไม่ลีบฝ่อ

1.17) วันกรรมเจียบห้อม (กิ่ง เจียบ ห้อม) เป็นวันที่ต้องอยู่กรรม เพื่อไม่ให้บรรดาวิญญาณทั้งปวง รวมทั้งวิญญาณที่ถูกขังโดยเวทย์มนต์ได้ออกมาท่องเที่ยวอย่างอิสระ เป็นวิญญาณที่เป็นใหญ่ในรอบปี

1.18) วันกรรมเมียนปุยบัวะ (กิ่ง เมียน ปุย บัวะ) เป็นวันที่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำรูปเทพสวณดาว ซึ่งถูกเก็บไว้อย่างมิดชิดออกมาผึ่งแดด ซึ่งเมียนกล่าวว่า เป็นการเปิดหูเปิดตาเทพสวณดาว

1.19) พิธีเจีย ชุ่น ย่าง เป็นวันกรรมสำหรับการเปลี่ยนฤดูกาลมาสู่ฤดูหนาว บางหมู่บ้านกล่าวว่า พิธีนี้ขึ้นเพื่อให้ฝนตกลงมา ทำความเสียหายแก่ต้นพืชระหว่างที่เก็บเกี่ยวเสียหาย

2) วันขึ้นปีใหม่

วันขึ้นปีใหม่ของเมียนจะตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 1 ซึ่งตรงกับวันวันตรุษจีนของชาวจีน (ฉัฎฐวี และ วีระพงศ์, 2540) ก่อนถึงวันขึ้นปีใหม่ของทุกปีเมียนจะเลี้ยงผีบรรพบุรุษ เพื่อส่งท้ายปีเก่าและเลี้ยงรับปีใหม่ โดยบอกกับผีให้ดูแลตนและครอบครัว รวมทั้งผลิตผลการเกษตรในปีใหม่นี้ด้วย เมื่อได้ยินเสียงไก่ขันบอกเวลาเช้าของวันใหม่ แต่ละครอบครัวจะจุดประทัด จุดพลุ ไล่สิ่งที่ไม่ดีในปีเก่าให้หมดไป ตอนสายมีการแจกไข่ม้อมสีแดงให้ทุกคนในครอบครัว ชาวเมียนจะหยุดทำงานหนักประมาณ 3 วัน ลูกหลานหรือญาติพี่น้องจะไปมาหาสู่กัน คนที่ลงไปรับจ้างทำงานในเมืองก็กลับขึ้นมาเยี่ยมบ้านได้หลายวัน โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานกับนายจ้างคนจีน ในเทศกาลนี้พวกเขาจะมีความสุข มีเวลาว่าง จึงนั่งรวมกลุ่มกันปักผ้า ส่วนผู้ชายจะไปเลี้ยงฉลองปีใหม่กันตามบ้านเพื่อน (ฉัฎฐวี และ วีระพงศ์, 2540)

ช่วงปีใหม่หรือหลังจากปีใหม่ บางครอบครัวที่ได้ผลิตผลของปีที่ผ่านมาไม่ดี จะทำพิธีลุยไฟโดยหมอผีจะนำเครื่องมือการเกษตรทั้งหมดมาบูชาแก่ผีที่ละชั้น สุดท้ายจะเสี่ยงทายด้วยข้าว (ไม่ว่าสำหรับเสี่ยงทาย) เพื่อถามผีว่าต้องการไก่กี่ตัวขณะที่เชือดคอไก่ก็จะให้เลือดตกลงไปบนข้าวสาร จากนั้นจึงบูชาเลือดไก่แก่ผี เพื่อขอผลผลิตที่ดีจากผี ในพิธีนี้ใช้เครื่องดนตรีประกอบ

ตลอดคือ กลองสองหน้า ขลุ่ย และฉาบ ชาวบ้านจุดประทัดตลอดเวลา (ณัฐวิ และ วีระพงศ์, 2540)

3) วันสารทจีน(เจี๋ยเจียบเผย) (มูลนิธิกระเจา, 2549ก)

เจี๋ยเจียบเผย หรือ เชียดหาเจียบเผย (วันสารทจีน) ตรงกับวันที่ 14 – 15 เดือน 7 ของจีน วันเชียดหาเจียบเผยของเมียนจะมี 2 วัน คือ วันที่ 14 หรือเรียกว่า "เจี๋ยเผย" และวันที่ 15 เรียกว่า "เจี๋ยหือ" ก่อนถึงเชียดหาเจียบเผย 1 วัน คือวันที่ 13 หรือที่เรียกกันว่า "เจี๋ยฟาม" ชาวเมียนจะเตรียมของใช้สำหรับทำพิธี เช่น กระดาษเงิน กระดาษทอง และหาฟีนมาเก็บไว้มาก ๆ เพราะว่าในวันทำพิธีนี้ห้ามไปทำไร่ และเก็บฟีน ส่วนคนที่ไปนอนค้างคืนในไร่อีกจะทยอยกันเดินทางกลับบ้านในวันนั้น นอกจากนี้ยังทำขนมที่เรียกกันว่า "เจี๋ยเผยข้าว"

วันที่ 14 หรือ เจี๋ยเผยนี้ เชื่อกันว่าเป็นวันของคน ชาวบ้านจะไม่ไปไร่เข้าป่าล่าสัตว์ ไม่ทำงานใด ๆ วันนี้จะมีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ เพราะเป็นที่เทพเจ้า เทพธิดา วิญญาณบรรพบุรุษเฉลิมฉลองครั้งยิ่งใหญ่ มีการทำบุญกันทุกบ้านเรือน มีการขอภัยโทษ แก่ดวงวิญญาณต่างๆ ให้เป็นอิสระ ลูกหลานจะต้องมีการทำพิธีบวงสรวง เผากระดาษเงิน กระดาษทองส่งไปให้วิญญาณบรรพบุรุษได้ใช้จ่าย วันที่ 15 วิญญาณบรรพบุรุษจะได้คุ้มครองดูแลลูกหลาน

วันที่ 15 หรือ "เชียดหาเจียบหือ" หรือเรียกอีกอย่างว่า "เมียน ป้าย เทย" เชื่อกันว่าเป็นวันของผีจะมีการปลดปล่อยผีทุกคน เพื่อให้มารับประทานอาหารที่ผู้คนทำพิธีให้ วันนี้ชาวบ้านจะอยู่กับบ้านไม่ให้ออกไปไหน ห้ามคนเข้าออกหมู่บ้าน ห้ามเด็ดใบไม้ใบตองทิ้งสิ้น เพราะเชื่อว่าวิญญาณจะใช้ใบไม้ใบตองเหล่านี้ห่อของกลับไปเมืองวิญญาณ จะมีการพูดว่าใบไม้ 1 ใบ เป็นที่อยู่อาศัยของวิญญาณ 1 ตัว เมียนจึงไม่เก็บใบไม้ต่างๆ ในวันนี้ ในวันนี้ก็เป็นอีกวันที่ชาวเมียนไม่ไปทำไร่ นา เพราะดวงวิญญาณต่างๆ ออกเดินทางกลับบ้านเมืองของตน เมียนเชื่อว่าถ้าออกไปไหนมาไหนอาจจะชนและเหยียบดวงวิญญาณโดยที่ไม่รู้ และอาจทำให้ป่วยเมื่อเราไปไปทำถูกดวงวิญญาณเหล่านั้น

4) การเลี้ยงผีบ้านผีเมือง

เมื่อเริ่มต้นปีใหม่ เมียนแต่ละหมู่บ้านจะทำพิธีเลี้ยงผีบ้านผีเมือง ผีเจ้านายไทยเหนือ ผู้ปกครองดินแดนที่เมียนอพยพเข้ามาอยู่ครั้งแรก โดยถือว่าเป็นเจ้านายสูงสุดในแผ่นดินที่อาศัยอยู่ ดังนั้นเมียนแต่ละกลุ่มจึงอาจเลี้ยงผีต่างองค์กัน การเลี้ยงผีบ้านผีเมืองนี้ แต่ละหมู่บ้านทำไม่พร้อมกันและนิยมทำก่อนวันกรรม (ณัฐวิ และ วีระพงศ์, 2540)

5) พิธีส่งผีป่า

เมียนเชื่อว่าพิธีกรรมนี้เป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่ทำเพื่อขอมผีป่า ที่ช่วยให้คนหายจากการเจ็บป่วย ที่ไม่สามารถรักษาให้หายได้โดยการกินยา โดยเชื่อว่าคนนั้นไปทำผิดต่อผีป่าหรือลบหลู่โดยไม่ตั้งใจ เมื่อผีป่าเกิดความโกรธจึงทำให้เกิดการเจ็บป่วยขึ้นมา ในการทำพิธีจะเริ่มจากคนในครอบครัวนั้นต้องไปทำพิธีถามหมอผี คือ ทำพิธีถามวิญญาณบรรพบุรุษว่าที่เกิดอาการป่วยนี้เกิดจากสาเหตุใด เมื่อทำการถามเสร็จแล้ว หมอผีก็จะบอกคนป่วยว่าคนป่วยนั้นได้ทำผิดต่อผีป่า คนป่วยก็จะได้ว่าตนนั้นได้ทำผิดอย่างไรต่อผีป่า และทำผิดต่อสิ่งไหน จากนั้นหมอผีก็จะบอกให้กับคนป่วย และครอบครัวให้ไปทำพิธีส่งผีป่า โดยหมอผีจะบอกว่าจะต้องนำอะไรในการเซ่นไหว้ เช่น ไก่ กระดาษเงินกระดาษทอง เพื่อทำพิธีขอมผี หลังจากนั้นคนในครอบครัวก็จะหาวัน เพื่อที่จะไปทำพิธีส่งผีป่าต่อไป (มูลนิธิกระเจา, 2549ข)

6) พิธีเรียกขวัญ

ในระยะ 1 ปีของเมียนนั้นแต่ละคนต้องทำการเรียกขวัญอย่างน้อย 1 ครั้ง บางคนนั้นอาจจะเรียกขวัญปีละ 2-3 ครั้งก็มี เนื่องจากคนคนนั้นเกิดอาการป่วยเกิดขึ้น หรือทำเมื่อตกใจเห็นอะไรที่ไม่ดี จะต้องเดินทางไกล จากบ้านไปนาน จนเมียนจึงทำการเรียกขวัญ เพื่อทำให้ขวัญมาอยู่กับตัว เมียนเชื่อว่าการเรียกขวัญนั้นจะช่วยขจัดความทุกข์ทรมานได้ และเมื่อทำแล้ววิญญาณบรรพบุรุษก็จะมาคุ้มครอง และดูแลผู้เรียกขวัญ เมื่อเรียกขวัญเสร็จก็จะทำให้คนที่สูญเสียขวัญนั้นสบายใจขึ้น (มูลนิธิกระเจา, 2549ข)

7) พิธีสะพานเรียกขวัญ

พิธีสะพานเรียกขวัญหรือพิธีต่ออายุ เป็นพิธีที่ใช้ระยะเวลาหนึ่งวัน โดยจะทำพิธีที่ท้ายหมู่บ้าน การทำพิธีเริ่มจาก เตรียมไม้กระดาน ซึ่งพึ่งเลื่อยจากต้นไม้สดๆ ให้มีปุ่มไม้ยื่นจากกระดานจำนวนเท่าครึ่งของพิธีที่ทำมาแล้ว สำหรับคนๆนั้น โดยจะทอดกระดานแผ่นนี้ ข้ามลำธารหรือทอดบนพื้นดินให้ขนานกับทางเข้าหมู่บ้าน ก่อนทำพิธี ผู้ประกอบพิธีจะเตรียมเทียนสารขึ้นมาหลายฉบับ โดยฉบับหนึ่งถึงบรรพชน ฉบับหนึ่งถึงเทพเจ้าญาติได้(คือ) และอีกฉบับถึงขวัญที่หลงทางหายไป แล้วประทับตราไม้เร็ว(ไม้เร็วคือ) เพื่อให้สารนั้นไปถึงมือผู้รับโดยด่วน แล้วจึงลั่นลูกแบ่งหมูเป็นห้าชั้นแล้วประกอบเข้ากันเป็นหมอย่างเดิม ตั้งไว้ที่ปลายสะพานด้านหมู่บ้าน ตั้งเครื่องเซ่นพระเจ้าญาติได้ไว้ใกล้ๆ ตัวหมู ส่วนเครื่องเซ่นอีกชุดหนึ่งตั้งไว้บนโต๊ะเล็กที่ปลายสะพานอีกด้าน ผู้ประกอบพิธีจะทำการไหว้วิญญาณอุปัชฌาย์(คือ) และเผาสารเป็นการส่งข้อความไปสู่ภูตภูมิ เมื่อเริ่มพิธีคนป่วยจะต้องนั่งขัดสมาธิอยู่ที่เชิงสะพานด้านหมู่บ้าน มีผ้าขาวคลี่วางพาดตก ผู้ประกอบพิธีจะสวดมนต์หลายจบ แล้วขัดข้าวสารมาจากปลายสะพานอีกด้านหนึ่งมายังคนป่วย ซึ่งคนป่วยจะต้องใช้ผ้าขาวรับข้าวสารนั้นให้ได้บ้าง เพื่อนำข้าวสารที่รับได้ไปถวายผู้ประกอบพิธี ผู้ประกอบ

พิธีจะมอบไก่เป็นๆ หนึ่งตัวให้คนป่วยพร้อมกับท่อนไม้ ซึ่งเมื่อคนป่วยรับมาแล้วก็ต้องเดินข้ามสะพานแล้วกลับไปบ้านทันทีโดยไม่เหลียวหลัง แล้วผู้ประกอบพิธีจะเผาเงินกระดาษทำพิธี หากทำทุกอย่างถูกต้องแล้ว เชื่อกันว่า ไม่ช้าไม่นาน ขวัญก็จะกลับเข้าร่างเป็นอันฟื้นคืนสุขภาพ ในปัจจุบัน การทำพิธีนี้ถือได้ว่าเป็นพิธีที่นิยมทำพิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นความเชื่อของคนสมัยก่อนถึงปัจจุบัน (มูลนิธิกระจกเงา, 2549ก)

8) การมัดมือผู้สูงอายุ

เมียนถือว่าการผูกมัดมือผู้ที่มีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้วเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นครอบครัวที่มีผู้สูงอายุ เมื่อถึงวันเกิดผู้สูงอายุ เมียนจะจัดงานเลี้ยงและเชิญแขกมารับประทานอาหารร่วมกัน หลังจากนั้นหมอผีจะทำพิธีต่ออายุให้ผู้สูงวัย โดยผู้ร่วมงานจะเวียนเชือกฝ้ายสีแดงและขาวไปรอบวงอาหาร ขณะเดียวกันหมอผีท่องบ่นคาถา ส่วนคนในวงต่างตั้งจิตที่มุ่งไปที่เชือกฝ้าย จากนั้นส่งให้หมอผีเสกเป่าคาถาและดัดเชือกยาวเพื่อผูกข้อมือให้กับเจ้าของวันเกิด ลูกหลานและเพื่อนบ้านจะถือจอกเหล้ามาอวยพร เจ้าของวันเกิดจะยกขันข้าวสารรับคำอวยพรนั้น บางคนจะใส่เงินลงไปบนข้าวสารเพื่อเป็นขวัญแก่ผู้รับด้วย เมื่อเสร็จพิธีจึงนำข้าวสารไปหุงให้เจ้าของวันเกิดรับประทาน ด้วยเชื่อว่าจะเป็นมงคลแก่ผู้นั้น (ณัฐวิ และ วีระพงศ์, 2540)

9) การบวช (กว่าดั่ง)

พิธีกว่าดั่ง หมายถึงพิธีแขวนตะเกียง 3 ดวง เป็นพิธีที่สำคัญมาก เพราะถือว่าเป็นการสืบทอดตระกูล และเป็นการทำบุญให้บรรพบุรุษด้วย (มูลนิธิกระจกเงา, 2549) พิธีนี้เทียบได้กับการบวช ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญของชีวิต ชาวเมียนจะเป็นคนโดยสมบูรณ์ได้ต่อเมื่อได้กว่าดั่งแล้วผู้ชายส่วนใหญ่จะนิยมกว่าดั่งเมื่อมีทรัพย์สินสมบูรณ์พร้อม เพราะเป็นพิธีใหญ่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก และหากกว่าดั่งหลังแต่งงานเชื่อว่าจะทำให้ลูกและภรรยาได้รับผลบุญนั้นด้วย เมียนเชื่อว่าคนที่บวชแล้วจะมีแสงสว่างนำชีวิต มีบริวารและทหารผีดูแลคุ้มครองทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง แต่หากเสียชีวิตก่อนกว่าดั่งจำเป็นต้องเรียกวิญญาณมาบวชพร้อมกับญาติสนิท (ที่ยังมีชีวิตอยู่) ซึ่งถือศีลเดียวกับเขา มิฉะนั้นจะมีผลกระทบในทางไม่ดีต่อโลกหลังความตายของคนผู้นั้น (ณัฐวิ และ วีระพงศ์, 2540)

ในการประกอบพิธีกว่าดั่งนี้ จะต้องนำภาพเทพพระเจ้าทั้งหมดมาแขวน เพื่อเป็นสักขีพยานว่าบุคคลเหล่านี้ได้ทำบุญแล้ว และจะได้ขึ้นสวรรค์เมื่อเสียชีวิตไป เมื่อผ่านพิธีนี้แล้ว จะทำให้เขาเป็นผู้ชายที่สมบูรณ์ เขาจะได้รับชื่อใหม่ ชื่อนี้จะปรากฏรวมอยู่รวมกับทำเนียบวิญญาณของบรรพบุรุษของเขา ซึ่งเป็นการสืบต่อตระกูลมิให้หมดไป เมื่อเขาเสียชีวิตเขาสามารถไปอยู่กับบรรพบุรุษที่ (อย่าง เจียว ต่ง) และอาจจะหลงไปอยู่ในที่ต่ำซึ่งเป็นที่ไม่ดีหรือนรกก็ได้ (มูลนิธิกระจกเงา, 2549ก)

10) การเกี่ยวพาราสีและการแต่งงาน

10.1) การเลือกคู่ครอง

เมียนมีอิสระในการเลือกคู่ครองมาก แต่มีขอบเขตเพียง 2 กรณีเท่านั้น คือ ควรแต่งงานกับคนต่างแซ่ หรือบางทีคนแซ่เดียวกัน แต่ถ้าชอบพอกันก็สามารถอนุโลมได้ไม่เข้มงวดมากนัก แต่ที่เข้มงวด คือ ดวงของหนุ่มสาวทั้งสองต้องสมพงษ์กัน(ลูวิส, 2528)

เมื่อหนุ่มสาวมีอายุประมาณ 15 ปีขึ้นไป ก็เริ่มจะหาคู่ครอง ในการเลือกคู่ครองนั้น ฝ่ายเมียน ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายเข้าหาฝ่ายหญิง หนุ่มอาจจะเข้าถึงห้องนอนเพียงคนเดียว หรือไปมาหาสู่อยู่เรื่อย ๆ ถ้าทางฝ่ายสาวไม่ขัดข้อง (มูลนิธิกระจกเงา, 2549จ) ชายหญิงเมียนบางคู่มีความสัมพันธ์กันจนมีลูกหลายคนโดยไม่แต่งงานกันก็มี เนื่องจากไม่พึงพอใจกันมากพอ หรือหากพึงพอใจกันแต่เมื่อตรวจวันเดือนปีเกิดตามตำราแล้ว ดวงไม่สมพงษ์กันหรือดวงผู้หญิงเป็นอริกับพ่อแม่ผู้ชาย ทั้งสองฝ่ายก็จะไม่ยอมให้ตกลงแต่งงาน ในกรณีผู้หญิงตั้งท้องผู้หญิงจะไปหาผู้นำหมู่บ้านและบอกว่าท้องกับผู้ชายคนใด แล้วทั้งคู่จะต้องเสียค่าปรับให้แก่คนในหมู่บ้าน หลังจากนั้นผู้ชายอาจไม่รับผิดชอบใดๆ เกี่ยวกับหญิงนั้นก็ได้อ ชายหญิงเมียนจะเป็นสามีภรรยาโดยสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้เข้าพิธีแต่งงาน และดื่มเหล้าในพิธีร่วมกัน อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วพี่ควรแต่งงานก่อนน้อง หากน้องจะแต่งงานก่อนพี่ ก็ต้องจ่ายค่าทำขวัญให้กับพี่ที่ยังไม่ได้แต่งงาน (ลูวิส, 2528)

10.2) การสู่ขอและการหมั้น

เมื่อหนุ่มตกลงปลงใจจะแต่งงานกับสาวใดแล้ว ฝ่ายชายจะต้องหาใครไปสืบถามวัน เดือน ปีเกิดของฝ่ายหญิง ถ้าพ่อแม่ฝ่ายหญิงยินยอมบอกก็แสดงว่าพวกเขายอมยกให้ หลังจากนั้นก็จะนำเอาวัน เดือน ปีเกิด ของทั้งคู่ไปให้ผู้ชำนาญผูกดวง ว่าทั้งคู่มีดวงสมพงศ์กันหรือไม่ ถ้าดวงไม่สมพงศ์กันฝ่ายชายจะไม่มาสู่ขอ พร้อมแจ้งหมายเหตุให้ฝ่ายหญิงทราบ ถ้าดวงสมพงศ์กัน ก็จะส่งเจ้าแก่ไปนัดวันมาเจรจากับพ่อแม่ฝ่ายสาว พ่อแม่ฝ่ายหญิงจะต้องจัดข้าวปลาอาหารไว้รับรองระหว่างที่ดื่มกินกันนั้น เจ้าแก่ก็จะนำกำไลเงินหนึ่งคู่ มาวางไว้บนสำรับ เมื่อเวลาดื่มกินกันเสร็จสาวเจ้าเข้ามาเก็บถ้วยชาม หากสาวตกลงปลงใจกับหนุ่มก็จะเก็บกำไลไว้ หากไม่ชอบก็จะคืนกำไลให้เจ้าแก่ ภายใน 2 วัน เจ้าแก่จะรออยู่ดูให้แน่ใจแล้วว่าสาวเจ้าไม่คืนกำไลแล้ว เจ้าแก่จึงนัดวันเจรจา (ลูวิส, 2528)

เมื่อถึงเวลาซึ่งวันเดินทางไปนี้สำคัญมาก เพราะมีข้อห้าม และความเชื่อในการเดินทางหลายอย่าง เช่น ขณะเดินทาง ระหว่างทางหากพบคนกำลังปลดพื้นลงพื้น สัตว์วิ่งตัดหน้าไม้กำลังล้ม คนล้ม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้คือ สิ่งที่ต้องไปในทางที่ไม่ดีจะไม่มีโชคตามความเชื่อ แต่ถ้าไม่พบสิ่งเหล่านี้ระหว่างทางก็สามารถเดินทางกลับบ้านฝ่ายหญิงได้ แต่ถ้าไปถึงบ้านฝ่ายหญิงแล้วพบว่า

กำลังกวาดบ้านหรือพบคนกำลังเจาะรางไม้ หรือเตรียมตัวอาบน้ำอยู่ พ่อแม่ของฝ่ายชายก็จะเลิกความคิดที่จะไปสู่ออเหมือนกัน เพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งไม่ดีจะทำให้คู่บ่าวสาวต้องลำบาก (มูลนิธิกระจกเงา, 2549จ)

เมื่อพ่อแม่ฝ่ายชายเดินทางไปถึงบ้านฝ่ายหญิงโดยไม่ได้พบอุปสรรคใด ๆ แล้วครอบครัวของฝ่ายชายจะต้องนำไก่ 3 ตัว ไก่ตัวผู้ 2 ตัว และไก่ตัวเมีย 1 ตัว แล้วนำไก่ตัวผู้ 1 ตัวมาปรุงอาหารเพื่อเป็นการสู่ออ แล้วร่วมกันรับประทาน พ่อแม่ฝ่ายหญิงจะเชิญญาติอย่างน้อย 2-3 คนมาร่วมเป็นพยาน ระหว่างที่รับประทานอาหารกันอยู่นั้น ก็เริ่มเจรจาค่าสินสอดตามประเพณี ซึ่งส่วนใหญ่ ค่าสินสอดจะกำหนดเป็นเงินแท่งมากกว่า หรือบางครั้งอาจจะใช้เงินก็ได้ตามฐานะ สำหรับไก่อีก 2 ตัว หลังจากฆ่าแล้วจะนำมาเซ่นไหว้บรรพบุรุษของตระกูลทั้งสองฝ่าย (มูลนิธิกระจกเงา, 2549จ)

เพื่อเป็นการแจ้งให้บรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายรับรู้ในการหมั้น พร้อมทั้งฝ่ายชายจะมอบผ้าและผ้าทอหรืออุปกรณ์ในการปักชุดแต่งงานไว้ใช้สำหรับงานพิธีแต่งให้กับฝ่ายหญิง เพื่อใช้ปักชุดแต่งงาน เจ้าสาวจะต้องปักชุดแต่งงานให้เสร็จจากอุปกรณ์ที่ฝ่ายชายเตรียมไว้ในตอนหมั้น และเจ้าสาวจะไม่ทำงานไร่ จะอยู่บ้านทำงานบ้านและปักผ้าประมาณ 1 ปี ส่วนเจ้าบ่าวต้องเตรียมอาหารที่จะใช้เลี้ยงแขกและทำพิธีกรรมเช่น หมู ไก่ และจัดเตรียมเครื่องดนตรี จักรเย็บผ้าที่จะเข้าทำพิธีกรรมทางศาสนา และอุปกรณ์การจัดงานทั่วไป หลังจากหมั้นแล้วบ่าวสาวจะอยู่ด้วยกันที่บ้านฝ่ายใดก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน (มูลนิธิกระจกเงา, 2549จ)

พิธีหมั้นจะทำหลังจากปีใหม่ไม่นาน และงานแต่งก็มักจะตามมาใกล้ๆ สั้นๆ ในระหว่างนั้นหากฝ่ายชายเป็นฝ่ายถอนหมั้น ก็ต้องปล่อยให้ฝ่ายหญิงยึดสินสอดทั้งหมดที่จ่ายไป แต่ถ้าฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายถอนหมั้น จะต้องจ่ายสินสอดคืนให้ฝ่ายชายเป็นสองเท่าของที่ได้รับ (ลูวิส, 2528)

10.3) พิธีแต่งงาน เมียนมีพิธีแต่งงาน 2 ลักษณะ คือ พิธีแต่งงานแบบใหญ่ และพิธีแต่งงานแบบเล็ก

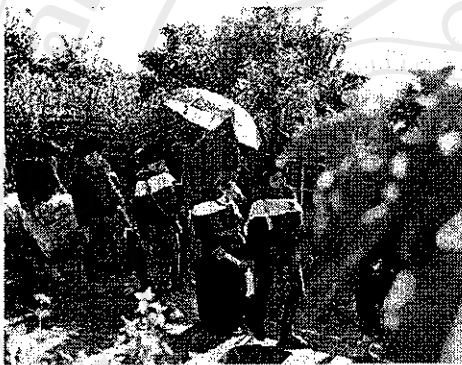
พิธีแต่งงานแบบใหญ่

พิธีนี้เป็นพิธีใหญ่ซึ่งจะต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง คนที่จัดพิธีใหญ่นี้ส่วนมากจะเป็นผู้ที่มิฐานะดี จะใช้เวลาในการทำพิธี 3 คืน 3 วัน ซึ่งจะต้องใช้เวลาเตรียมงานกันเป็นปี คือ ต้องเลี้ยงหมูเลี้ยงไก่ไว้ให้พอกับการเลี้ยงแขก (มูลนิธิกระจกเงา, 2549จ)

ก่อนเริ่มพิธีแต่งงานใหญ่น้อย 10 วัน พ่อแม่เจ้าบ่าวต้องมอบเกลือห่อใหญ่ให้พ่อแม่เจ้าสาว เพื่อให้แบ่งเป็นห่อเล็กๆ แจกให้หมู่บ้าน เป็นการเชิญเข้าร่วมขบวนแห่เจ้าสาว

ผู้เข้าร่วมขบวนเหล่านี้จะได้รับเนื้อสัตว์และเงินเป็นของกำนัลเมื่อเสร็จพิธีอีกด้วย ในขบวนแห่เจ้าสาวจะต้องเดินแบกผ้าหรือนั่งแบกผ้าแล้วแต่กรณี ตั้งแต่ขบวนเริ่มออกจากบ้านไปจนเสร็จพิธีซึ่งอาจใช้เวลาร่วมสัปดาห์ ในระหว่างการเดินทางหากขบวนแห่นี้ต้องผ่านหมู่บ้านอื่น เจ้าสาวก็ต้องฮ้อมไปตามกลุ่มไหล่เขา เพื่อจะได้ไม่รบกวนญาติของหมู่บ้านที่ผ่าน ทั้งนี้ขบวนแห่ต้องไปถึงหมู่บ้านเจ้าบ่าวก่อนเริ่มพิธี 1 วัน ทางฝ่ายชายจะจัดที่พักนอกบ้านให้เจ้าสาวค้างคืน (ในช่วงของการพักผ่อนนอนหลับ เจ้าสาวอาจจะถอดผ้าคลุมออกได้บ้าง แต่เวลานอนต้องหนุนขนสูงเพื่อไม่ให้โครงไม้พังหรือเลื่อนหลุด) ตอนค่ำของวันนั้นบิดาของบ่าวสาวและเจ้าแม่เสื้อล้อมวงกินโต๊ะกันที่บ้านเจ้าบ่าว เพื่อรับจ่ายสินสอดทั้งหมดหรืองวดสุดท้าย (ลูวิศ, 2528)

รูปที่ 2-9 ขบวนแห่เจ้าสาวในพิธีแต่งงานใหญ่

ที่มา: ฦภูววิ และวีระพงศ์ (2539)

มูลนิธิกระเจา (2549) ได้กล่าวถึงพิธีแต่งงานแบบใหญ่ของเมียนว่า ในการทำพิธีวันแรก ฝ่ายเจ้าบ่าวจะจัดคนไปรับเจ้าสาวตั้งแต่ก่อนเช้า โดยจะมีคนเตรียมบรรเลงเพลงประกอบไปด้วย ฝ่ายเจ้าบ่าวจะจัดเตรียมสถานที่โดยการจัดม้านั่งเป็นวงกลมไว้ และขบวนของเจ้าสาวนั้นจะมี 1 คน ถือปลายผ้าเช็ดหน้า เพื่ออุ้มมือเจ้าสาวซึ่งอาจเป็นน้องของเจ้าสาว ส่วนน้องชายของเจ้าสาวอีกคนหนึ่งจะทำหน้าที่แบกสัมภาระของเจ้าสาวที่จะต้องนำมาใช้ในบ้านเจ้าบ่าว และอีกคนจะมีหน้าที่กางร่มให้เจ้าสาว เพื่อนเจ้าสาวแต่ละคนจะแต่งตัวด้วยชุดชนเผ่าเต็มยศเช่นกัน เมื่อขบวนของเจ้าสาวมาถึงจะยังไม่ได้นั่งแต่จะให้ยืนอยู่กลางวงก่อน โดยจะมีเพื่อนเจ้าสาวสองคนคอยยื่นล้อมรอบเจ้าสาว วงดนตรีจะเล่นดนตรีวันทั้ง 3 คน แล้วจะแห่สอดแทรกเข้าไปรอบๆ เจ้าสาว และทำความเคารพ โดยคำนับ 3 ครั้ง ฝ่ายเจ้าสาวจะโค้งคำนับตอบ 3 ครั้งเช่นเดียวกัน เมื่อคำนับครบ 4 รอบจึงจะหยุด ระหว่างนั้นฝ่ายต้อนรับจะนำน้ำชา เหล้า บุหรี่มาเพื่อเป็นการต้อนรับ และขอบคุณแขกที่มาร่วมงาน จากนั้นก็นำน้ำร้อนที่ได้เตรียมไว้ให้แขกล้างหน้า และเอาผ้าเช็ดหน้าให้แขก (ซึ่งแขกจะเอาผ้าที่เช็ดหน้าตัวเองล้างกลับไปบ้าน) แขกจะวางเงินไว้ในถาดเท่าไรก็ได้เพื่อเป็นธรรมเนียม เสร็จแล้วก็ร่วมรับประทานอาหารที่ได้จัดไว้ ระหว่างนั้น

เจ้าบ่าวกับเจ้าสาวจะยกน้ำชาเหล่าไปให้แขกรอบงาน พออบให้แขกแล้วเมื่อแขกดื่มเสร็จจะวางเงินไว้ในถาด เท่าไรก็ได้เพื่อเป็นธรรมเนียม จากนั้นจะแยกกันไปพักผ่อนตามที่พักที่ทางฝ่ายเจ้าบ่าวได้จัดไว้ ส่วนเจ้าสาวจะยังไม่ได้เข้าไปในบ้านของเจ้าบ่าว โดยฝ่ายเจ้าบ่าวจะทำพิธีพอกให้กับเจ้าสาว ที่พักของเจ้าสาวนั้นจะนิยมสร้างห่างจากบ้านเจ้าบ่าวประมาณ 20 เมตร จนกว่าจะถึงฤกษ์ที่ได้กำหนดเอาไว้ คือ วันรุ่งขึ้น

วันที่สอง เจ้าสาวจะต้องตื่นนอนแต่เช้ามีดเพื่อเตรียมตัวทำพิธีตามขั้นตอน แล้วเข้าบ้านเจ้าบ่าว การเข้ามาในบ้านนั้นจะต้องเข้าทางประตูใหญ่ พอเสร็จพิธีกรรมอะไรแล้วก็มีกรตัมกินกันทั่วไป

วันที่สาม จะเป็นการกินเลี้ยงส่วนใหญ่จะฉลองอย่างเดียวจะไม่ค่อยมีพิธีกรรมอะไรมาก นอกจากการบรรเลงดนตรี เป่าปี่ ตีกลองให้งานสนุกสนานรื่นเริง กลางคืนเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะออกมายกน้ำชาให้กับแขกที่มาร่วมงานก็เป็นอันว่าเสร็จพิธี

พิธีแต่งงานแบบเล็ก

พิธีแต่งงานแบบเล็กไม่มีพิธีกรรมอะไรมาก จะใช้เวลาทำพิธีเพียงวันเดียว พิธีเล็กนี้ไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก จุดสำคัญของการแต่งงานของเมียน คือ ตามที่เจ้าบ่าวตกลงสัญญาจ่ายค่าตัวเจ้าสาวกับพ่อแม่ของเจ้าสาวไว้ เพื่อเป็นการทดแทนที่ได้เลี้ยงดูเจ้าสาวมา และฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องบอกวิญญาณบรรพบุรุษของตนเองยอมรับ และช่วยคุ้มครองเจ้าสาวด้วย (มูลนิธิกระจกเงา, 2549) พิธีต่างๆ จะเป็นการเชิญแขกมากินเลี้ยงฉลอง 1 มื้อ เจ้าบ่าวแจกยาสุขขะที่เจ้าสาวแจกน้ำชาและเหล้า(ลูวิส, 2528) ขั้นตอนสุดท้ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะต้องดื่มเหล้าที่ทำพิธี แล้วร่วมแก้วเดียวกัน (มูลนิธิกระจกเงา, 2549จ)

10.4) การหย่าร้าง

เมียนไม่นิยมหย่าร้างเพราะจะทำให้วงศ์ตระกูลเสียหาย แต่หากผู้หญิงไม่สามารถมีบุตรชายไว้สืบตระกูล ฝ่ายชายสามารถมีภรรยาน้อยได้โดยไม่ต้องให้ภรรยาหลวงไปขอให้ สำหรับชายเมียนบางคนแม้จะมีผู้สืบตระกูลแล้ว แต่หากมีฐานะดีก็นิยมมีภรรยาน้อยเช่นกัน ส่วนฝ่ายหญิงเมื่อแต่งงานแล้ว ก็ต้องซื่อสัตย์ต่อสามีคนเดียว หากสามีเสียชีวิตหญิงคนนั้นก็จะต้องดูแลรับใช้พ่อแม่และครอบครัวของสามีต่อไป นอกเสียจากจะแต่งงานใหม่ สามีใหม่จะต้องเสียเงินเพื่อให้หญิงม่ายออกมาอยู่ในตระกูลตน และหากหญิงม่ายมีลูกติดมาด้วย ค่าตัวของหญิงผู้นั้นจะเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนบุตรของฝ่ายหญิง ในสังคมของเมียนหญิงสาวมีค่าตัวน้อยกว่าแม่ม่ายลูกติด (ณัฐวี และ วีระพงศ์, 2539)

ในกรณีที่ต้องหย่าร้างหากผู้ชายเป็นฝ่ายขอลีก ฝ่ายหญิงไม่ต้องเสียทรัพย์สินใดๆ ให้ฝ่ายชาย แต่ถ้าฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายขอลีกต้องคืนทรัพย์สินเป็น 2 เท่าของทรัพย์สินที่ผู้ชายเคยให้

ไว้ อีกทั้งต้องนำบุคคลที่เคยเป็นพยานในตอนแต่งงานมาเป็นพยานอีกครั้ง ซึ่งการหย่าร้างมีขั้นตอนมากและทำให้เสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูลเมียนจึงไม่นิยมหย่า นอกจากนั้นหญิงสาวที่แต่งงานแล้วจะกลับไปอยู่กับพ่อแม่อีกไม่ได้แม้ว่าจะเลิกกับสามีแล้วก็ตาม นอกเสียจากพ่อแม่จะเห็นใจปลุกบ้านให้อยู่ใกล้ๆ (ณัฐวิ และ วีระพงศ์, 2539)

11) การเกิด

สืบเนื่องมาจากประเพณีการเที่ยวสาว อาจทำให้หญิงเมียนบางคนอาจท้องโดยไม่ได้แต่งงาน หญิงที่ยังไม่ได้เข้าพิธีแต่งงานจะไม่คลอดลูกในบ้าน จะต้องไปคลอดในเพิงคลอด ซึ่งทำเตรียมไว้เป็นพิเศษที่บริเวณหน้าบ้านหรือข้างบ้าน ดังนั้นเมื่อคลอดบุตรหากหญิงคนนั้นไม่มีใครรับเป็นสามี เด็กที่เกิดมาจะถือว่าเป็นลูกผีให้มา ซึ่งทุกคนในครอบครัวยินดีกับสมาชิกใหม่นี้ (ณัฐวิ และ วีระพงศ์, 2539) แต่สำหรับหญิงที่แต่งงานตามประเพณี จะคลอดลูกในห้องนอนของตนโดยมีแม่ตัวเองหรือแม่สามีคอยดูแลช่วยเหลือ และถือว่าเป็นลูกคน (ลูวิส, 2528)

เมื่อเด็กคลอดออกมาแล้ว หมอตำแยจะใช้เปลือกไม้ไผ่ตัดสายสะดือ เมื่อสายสะดือส่วนที่ติดกับตัวเด็กแห้งแล้วหลุดออกมา ให้นำมาใส่กล่อง หรือกระบอกไม้ไผ่นำมาเก็บไว้บนที่นอน และอุจจาระแรกของทารกจะต้องเอามาห่อเก็บไว้ พอถึงวันดีก็จะทำพิธีแจ้งวิญญาณบรรพบุรุษว่ามีคนมาเกิดเป็นสมาชิกใหม่ในครอบครัวแล้ว หลังจากการคลอดจะต้องฆ่าหมูเพื่อมาเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ถ้ายังไม่มีพิธีเซ่นไหว้จะห้ามคนอื่นเข้าบ้านเด็ดขาด โดยจะแขวนเครื่องหมายห้ามเข้าทำด้วยไม้ไผ่ที่ประตูหน้าบ้านเพื่อกันคนแปลกหน้าที่อาจมาเหยียบขวัญเด็กและอาจทำให้เด็กกระเจองเองได้ เพราะเชื่อว่าจะมีผลต่อขวัญของเด็ก ต่อเมื่อทำพิธีบอกกล่าวแก่ผีบรรพบุรุษว่ามีสมาชิกเพิ่มขึ้น และผูกขวัญเด็กแล้วจึงจะเอาเหลวออก คนที่อยู่นอกครอบครัวจึงจะเข้าไปเยี่ยมได้ เพราะเชื่อว่าจะมีผลต่อขวัญของเด็ก ต่อเมื่อทำพิธีบอกกล่าวแก่ผีบรรพบุรุษว่ามีสมาชิกเพิ่มขึ้น และผูกขวัญเด็กแล้วจึงจะเอาเหลวออก คนที่อยู่นอกครอบครัวจึงจะเข้าไปเยี่ยมได้ (มูลนิธิกระจกเงา, 2549ช)

หลังคลอดมารดาจะต้องอยู่ไฟสักระยะหนึ่งก่อน ระหว่างนี้จะต้องกินแต่อาหารที่สุกและร้อน เป็นไก่ต้มสมุนไพรและข้าวแช่เท่านั้น แม้แต่ผักสดก็ไม่ควรทาน ในระยะ 10 วันแรก (ลูวิส, 2528) และในเดือนแรกจะต้องไม่ทำงานหนักหรือไปเข้าบ้านคนอื่น เขาจะเจาะฝาห้องนอนเพื่อจะได้ไม่ต้องเดินเข้าออกประตูในบ้าน จนกว่าจะทำพิธีปิดสิ่งคอยรังควาญเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นอาจารย์ประกอบพิธีกรรมจะเลือกเอาวันดีทำพิธีตั้งชื่อ (ทิม เมียน ลู) จะต้องตั้งภายใน 10 วัน หลังคลอดเด็กแรกเกิดจนถึง 12 ปี จะถือว่าเป็นวัยเด็กขวัญของเด็กเป็นแก่ เปียง ถือเป็นขวัญที่ไม่ได้ผูกพันกับวิญญาณมากนัก เมื่อเด็กชายพ้นอายุ 12 ปี และเด็กหญิงอายุ 14 ปี จึงถือว่าเป็นวัยเด็ก จะต้องทำพิธี ขวด เปียง เลียน เมื่อผ่านพิธีนี้แล้วจึงถือว่าเป็นวัยหนุ่มสาว และขวัญของเด็กจะถูก

ยกให้วิญญาณบรรพบุรุษของตระกูลรักษา และมีขวัญของผู้ใหญ่เรียกว่า เว้น แทน(มูลนิธิกระเจกเงา, 2549ฯ)

11) การตาย

เมื่อมีคนตายต้องไปบอกผู้นำหมู่บ้าน และไปอัญเชิญรูปผีผู้ใหญ่จากบ้านหมอผีมาไว้ในพิธี ในงานพิธีจะมีการสร้างสะพาน เพื่อเป็นทางเชื่อมส่งวิญญาณผู้ตายไปสู่อีกโลกหนึ่ง ศพจะใส่ในโลงและนำไปฝังในที่ที่เตรียมไว้ หรือฝัง ณ ที่ที่เสี่ยงทายด้วยไข่ คนที่ตายด้วยอุบัติเหตุถือว่าตายไม่ดีจะใช้วิธีเผา เมื่อถึงวันเคารพผีบรรพบุรุษลูกหลานจะมาเลี้ยงอาหารและทำความสะอาดบริเวณที่ฝังศพ หากอยู่ไกลก็สามารถเลี้ยงผีที่หิ้งผีบรรพบุรุษภายในบ้านได้ (ฉัฐวิ และวีระพงศ์, 2539)

ชุมชน

ในการศึกษารั้วนี้เป็นการศึกษาถึงการทำให้ผลกระทบของชาวเมี่ยน ที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโครงการหลวง ผลจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจึงได้เลือกพื้นที่ในการศึกษา ที่บ้านปางคำซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่เขตความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคำ

1. ความเป็นมาชุมชน

บ้านปางคำตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา ประชาชนส่วนใหญ่ของตำบลผาช้างน้อยอพยพมาจากจังหวัดน่าน เมื่อปี พ.ศ.2498 มาทำไร่แถบดอยภูลังกาแต่ยังไม่มากนัก ซึ่งการปกครองสมัยนั้นขึ้นอยู่กับจังหวัดน่าน ต่อมามีการแบ่งการปกครองราวปี 2510 มาอยู่กับอำเภอปง จังหวัดพะเยา สภาพภูมิประเทศของตำบลผาช้างน้อยส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง และมีลำธารไหลผ่านหมู่บ้านแทบทุกหมู่บ้าน อาชีพหลักส่วนใหญ่คือปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด กล้วยปลี และชิง ซึ่งนอกจากรายได้ไม่เพียงพอแล้วยังรุกแผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขา เช่น เหมเมี่ยน เหมม้ง ส่วนใหญ่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมเดิมอยู่มากคือ นับถือผีและผีบรรพบุรุษอย่างเหนียวแน่น (ไทยด้าบลคอตคอม, 2549)

ส่วนบ้านปางคำนี้ตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2510 โดยได้อพยพลงมาจากดอยภูลังกา ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางการปกครองของเมี่ยนกลุ่มเชียงราย-น่าน สาเหตุที่ย้ายลงมาเพราะหนีภัยการสู้รบและการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (มงคล, 2534) ปัจจุบันมีประชากร ประชากร 800 คน 105 ครัวเรือน (สัมภาษณ์นายพูนผล)

รูปที่ 2-10 ลักษณะชุมชน

2. การเดินทางไปยังบ้านปางค่า

จากตัวเมืองเชียงใหม่สู่จังหวัดพะเยา ผ่านอำเภอดอกคำใต้-อำเภอจุน มุ่งหน้าอำเภอเชียงคำ ไปตามทางหลวงหมายเลข 1179 เลี้ยวขวาที่ กม.8 เข้าทางหลวงหมายเลข 1148 สายเชียงคำ-น่าน จากนั้นเลี้ยวซ้ายที่ กม.90 ขับต่อไปตามถนน รพช. อีกประมาณ 5 กิโลเมตร ระยะทางจากตัวเมือง เชียงใหม่ถึงศูนย์ฯ ใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมง ไม่มีบริการรถยนต์รับจ้าง ใช้รถยนต์ได้ทุกประเภท ยกเว้นขึ้นคอกยูลังก็ต้องใช้รถโฟร์วีลไคร์ฟ

3. แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว

บ้านปางค่ามีแหล่งท่องเที่ยวทั้งในหมู่บ้านและที่อยู่ใกล้เคียงดังนี้ (สำนักงานจังหวัดพะเยา, 2549)

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางค่า

มูลนิธิโครงการหลวงได้มีการจัดตั้งขึ้นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางค่า ในปี พุทธศักราช 2530 เริ่มต้นโดยกรมพัฒนาที่ดินดำเนินการบุกเบิกพื้นที่พัฒนาที่ดิน จัดทำระบบ อนุรักษ์ดินและน้ำ จัดสรรพื้นที่ทำกินให้แก่ราษฎรเพื่อยุติการบุกรุกทำลายป่าไม้ จากนั้นส่งเสริมให้ ปลูกไม้ผลเมืองหนาว โดยช่วงแรกแนะนำให้ปลูกสาลี่ พลับ อโวคาโด และถั่วแดงหลวง ซึ่งอโว คาโดมีแนวโน้มว่าสามารถให้ผลผลิตดีกว่าได้ดีกว่าผลไม้ชนิดอื่น ปัจจุบันชาวเขาที่ศูนย์พัฒนา โครงการหลวงปางค่าจึงมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางค่า ลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินเขาและภูเขาสูงจากระดับน้ำทะเล 640 เมตร ครอบคลุมพื้นที่ 56.04 ตารางกิโลเมตร หรือ 35,026 ไร่ รับผิดชอบ 3 หมู่บ้าน คือ บ้านสิบสองพัฒนา บ้านปางค่าใต้ และ บ้านปางค่าเหนือ มีลำน้ำสายสำคัญได้แก่ ลำ น้ำแม่กะ และลำน้ำเงิน อุณหภูมิเฉลี่ย 25.8 องศาเซลเซียส

วนอุทยานภูลังกา

วนอุทยานภูลังกาอยู่ในท้องที่อำเภอเชียงคำ และอำเภอปง จังหวัดพะเยา อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำเปือย ป่าน้ำหวนและป่าน้ำลาว และป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ยม มีเนื้อที่ประมาณ 7,800 ไร่ กรมป่าไม้ได้ประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2545 เป็นภูเขาสองชั้นอยู่ในเทือกเขาสันปันน้ำ วางตัวอยู่ในแนวตะวันออก-ตะวันตก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 900-1,720 เมตร มีลำห้วยที่สำคัญ คือ น้ำแม่ละไหลผ่านด้านทิศใต้ ห้วยน้ำดั้นและน้ำแม่รู้ไหลลงน้ำแม่รู้ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ห้วยคะเนงและห้วยป่ายางไหลลงน้ำแม่ลาวทางทิศเหนือ ลำห้วยทั้งหมดจะไหลลงสู่แม่น้ำยมต่อไป

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบเขาและดงดิบริมห้วย ประมาณ 63 % มีพันธุ์ไม้เด่นได้แก่ ไม้ในวงศ์ไม้ก่อ เช่น ก่อเคือย ก่อใบเลื่อม ก่อแป้น ก่อลิ้ม และก่อหรั่ง ทะโล้ กายาน นางพญาเสือโคร่ง และกำลังเสือโคร่ง เป็นต้น ป่าโปร่ง ประมาณ 21 % มีพันธุ์ไม้เด่นที่พบได้แก่ ทะโล้ ไม้ก่อ ก่าทด ช้าแป้น ปอเลียงฝ้าย กางหลวง และเป็นทุ่งหญ้า ประมาณ 16 % มีพันธุ์ไม้จำพวกหญ้า คา เล่า หญ้าพวง เขม และสาบเล้งสาบคา เป็นต้น (วนอุทยานภูลังกา, 2549)

กิจกรรมท่องเที่ยว

วนอุทยานภูลังกาและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปึงคำ มีกิจกรรมท่องเที่ยวหลายอย่าง ได้แก่ (สำนักงานจังหวัดพะเยา, 2549 และมติชน, 2549)

- 1) ชมทะเลหมอกที่สวยงามเบื้องล่างจากจุดที่ยืนชมทิวทัศน์ ยอดเขาหลายลูกบนภูคอบรอบตัว 360 องศา
- 2) ทิวทัศน์ของอำเภอเชียงคำ ทิวทัศน์ของกว๊านพะเยา
- 3) ป่าหินล้านปี
- 4) น้ำตกสะเก็น
- 5) ตำนานแหล่งกำเนิดต้นน้ำยมที่เรียกว่าบ่อน้ำทิพย์ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำบนภูเขาที่มีประวัติการแข่งชิงแหล่งน้ำสมัยที่เกิดความขัดแย้งทางการเมือง
- 6) ชมนกนางแอ่น และค้างคาวที่บินเข้าถ้ำนกนางแอ่นและถ้ำค้างคาว
- 7) ชมพาสปอร์ตโบราณที่ยาวที่สุดในโลก จากมณฑลกวังสี อายุกว่า 200 ปี
- 8) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งและเผ่าเย้าแบบโบราณ ชมศิลปวัฒนธรรมชนเผ่าเย้า และเผ่าม้งวัฒนธรรมประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าม้ง การโยนลูกช่วง การเป่าแคน และกินข้าวใหม่ของชาวม้งในเดือนมกราคม ในเดือนกุมภาพันธ์ร่วมงานประเพณีปีใหม่ชาวเย้า ประเพณีเซ่นไหว้บรรพบุรุษ และการแสดงรำดาของเซ่น ประเพณีเซ่งเม้งในช่วงเดือน

เมษายน และที่หาชมได้ยากที่สุดคือประเพณีการแต่งงาน ของชนเผ่าเมี่ยนที่มีขบวนเจ้าเข้าบ้านและพิธีที่สวยงามน่าชม

9) ชมหัตถกรรมชาวเขา อาทิ การทำผ้าพิมพ์ลายของชาวบ้านสิบสองพัฒนา การทำเครื่องเงิน การทำแคน ลูเมนไฟรักษาโรค การปักผ้า ทำผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากผ้าปัก

10) ศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา

11) ชมแปลงไม้ดอก อาทิ เขอบีร่า กุหลาบและสวนแปลงผักตามฤดูกาลภายในศูนย์ฯ

12) ชมสวนลิ้นจี่ของเกษตรกรบนพื้นที่กว่า 2,000 ไร่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 3

ผลการศึกษา

การศึกษาข้อมูลด้านผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในบทนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในการผลิตผ้าปักของชาวเมี่ยน บ้านปางค่า ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา เมื่อวันที่ 22-23 กรกฎาคม 2549

บุคคลที่เกี่ยวข้องที่คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ได้แก่

นายพูนผล เล็กไม่น้อย	หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางค่า
นางกรรณิการ์ กัณหา	เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางค่า
นางเพย ศรีสมบัติ	ประธานกลุ่ม OTOP และหัวหน้ากลุ่มกลุ่มเครือข่ายสตรีอิวเมี่ยน
นางอุไรวรรณ ศรีสมบัติ	หัวหน้ากลุ่มสตรีสหกรณ์โครงการหลวง
นางมนทิรา ศรีประพจน์	หัวหน้ากลุ่มมนทิราผ้าปัก
นางนิธิกานต์ ชมชื่น	ผู้ผลิต
นางเผยียง	ผู้ผลิต
นางยเนเชียง	ผู้ผลิต
นางเจกอยฟู แซ่เต๋น	ผู้ผลิต
นางฟาม ศรีสมบัติ	ผู้ผลิต
นางไหมฟู ศรีสมบัติ	ผู้ผลิต

ผลจากการศึกษาแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

ผลิตภัณฑ์

เมี่ยนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีความโดดเด่นของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ที่บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ ดังจะเห็นได้จากการแต่งกายตามจารีตประเพณีที่สำคัญๆ ผู้หญิงเมี่ยนจะสวมใส่เสื้อผ้าชุดประจำกลุ่มชาติพันธุ์ครบชุด และสวมใส่เครื่องประดับเงินต่างๆ เช่น แหวน กำไลมือ สร้อยคอ และเครื่องประดับเงินอื่นๆ (พורת, ม.ป.ป.) ซึ่งผู้ชายเมี่ยนนับว่ามีฝีมือในการทำเครื่องประดับจำพวกเครื่องเงินที่ดีมาก เช่นเดียวกับผู้หญิงเมี่ยนที่มีชื่อเสียงและมีความชำนาญในการเย็บปักถักร้อย (ขจิตภัย, 2518)

รูปที่ 3-1 การแต่งกายและ
เครื่องประดับ

ที่มา : มุลนิธิกระเจา (2549ง)

จากการสัมภาษณ์นางเพย พบว่า สมัยก่อนเมียนมีเครื่องแต่งกายที่มีการปักลวดลายบนผืนผ้า และมีเครื่องเงินเป็นเครื่องประดับและเครื่องใช้ประจำเผ่า เครื่องเงินเป็นฝีมือการทำของผู้ชาย ซึ่งจะทำเป็นรายบุคคลไม่มีการรวมกลุ่ม เนื่องจากเครื่องเงินมีราคาแพง แต่ปัจจุบันที่บ้านปางค่าไม่มีใครทำแล้ว หากใครต้องการเครื่องเงินก็ต้องไปจ้างคนที่หมู่บ้านอื่นทำให้ ดังนั้นในการศึกษาผลิตภัณฑ์ของชาวเมียนบ้านปางค่าครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาโดยมุ่งเน้นเฉพาะผลิตภัณฑ์จากผ้าเท่านั้น

1. หน่วยงานสนับสนุน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านการทำผ้าปัก เช่น มูลนิธิโครงการหลวง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพะเยา สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (สวท. หรือที่เรียกกันว่า IMPECT) ให้การสนับสนุนด้านเงินทุน มูลนิธิโครงการหลวงนอกจากการสนับสนุนด้านเงินทุนแล้ว ยังช่วยจัดจำหน่ายด้วย ส่วนผู้ว่าราชการจังหวัดได้สนับสนุนโดยใช้งบประมาณปรับปรุงอาคารเป็นศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาได้เข้ามาอบรมการเย็บผ้า

จากการช่วยเหลือและการส่งเสริมของหน่วยงานต่างๆ ส่งผลให้มีการรวมกลุ่มในการผลิต มีเงินทุนหมุนเวียน มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายขึ้น และมีตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันชาวเมียนที่บ้านปางค่ามีการรวมกลุ่มในการบริหารจัดการกันเอง

2. ผู้ผลิตที่บ้านปางค่า หมู่ 1 ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา

เมื่อถามถึงจำนวนผู้ที่ปักผ้าได้ในบ้านปางค่า นางอุไรวรรณ บอกว่า

“...คนที่ปักผ้าได้ในบ้านปางค่าคนแก่อายุหกสิบขึ้นไปก็ทำเป็นทุกคน แต่บางคนก็มองไม่เห็นแล้ว ที่เขาปักได้เขาก็ไม่ได้ปักประจำเขาไม่ได้ทำขาย ก็จะมีคนแก่ 2 คน ถ้าว่างก็ปัก เขาไม่ได้ฝากขาย ส่วนกลุ่มก็อายุไม่ถึงหกสิบบางคนทำได้ ก็ทำกันทุกบ้านแต่จะทำได้ก็คนที่ไม่รู้ เพราะหมู่บ้านกว้าง คนไปจะปักไม่ได้ เพราะอธิบายกันไม่เข้าใจ เขาก็ว่าเขาปักได้ แต่ปักออกมาก็ไม่สวย แต่คนไปอีกคนที่ลั่นไก่สั้น คนนั้นปักสวยมาก ส่วนรุ่นเด็กนั้นมีเด็กอยู่สองคนที่ปักสามารถปักลายโบราณได้...”

ส่วนข้อมูลส่วนตัวของผู้ผลิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีดังนี้

นางนิริกันต์ ชมชื่น อยู่บ้านเลขที่ 76 บอกว่าตนปักผ้ามา 20 กว่าปี โดยเริ่มเรียนรู้การปักผ้าตั้งตอนเป็นเด็กอายุ 8-9 ปี จากแม่และคนอื่นๆ ที่ปักเป็นในหมู่บ้าน ปัจจุบันเป็นสมาชิกกลุ่มมนทราผ้าปัก ปักกระเป๋าใส่เงิน (เล็ก, ใหญ่) กระเป๋าใส่เหรียญ กระเป๋าปักลายหมอนปัก

นางเผยียง ปัจจุบันอายุ 55 ปี เริ่มเรียนรู้การปักผ้าจากแม่ของตนเองเมื่ออายุ 12 ปี ปัจจุบันเป็นสมาชิกกลุ่มมนทราผ้าปัก โดยรับผ้ารับด้ายปักจากกลุ่ม แล้วปักตามลวดลาย หรือโหนดตามที่ทางกลุ่มระบุแต่ละครั้ง ส่วนมากจะปักงานชิ้นเล็กๆ ให้กับทางกลุ่ม

นางชนเชียง อยู่บ้านเลขที่ 42 ปัจจุบันอายุ 50 ปี ปักผ้ามา 40 ปีแล้ว เริ่มเรียนรู้การปักผ้าจากแม่เมื่อมีอายุได้ 12-13 ปี ซึ่งแม่สอนให้ไม่ถี่ลาย แต่ด้วยความสนใจจึงไปถามจากผู้ใหญ่เพิ่มเติม ต่อมารับจ้างปักที่ศูนย์ชาวเขาเชียงใหม่ ปัจจุบันเป็นสมาชิกกลุ่มมนทราผ้าปัก ปักผ้าตัดกางเกง(หญิง) ผ้าคาดเอว ผ้าพันหัว และรับจ้างกลุ่มปักผ้าปักผืนเล็ก

นางไหมฟู ศรีสมบัติ ปัจจุบันอายุ 60 ปี อยู่บ้านเลขที่ 106 ปักผ้ามาตั้งแต่อายุ 10 ปี จนถึงปัจจุบัน โดยเรียนรู้การปักจากคนเฒ่าคนแก่ แต่ก่อนก็จะซื้อผ้ามาปักไม่ทอผ้าเอง นางไหมฟู สมัยก่อนเคยไปรับจ้างปักที่เชียงใหม่ ที่ๆ ชาวเขาไปอยู่ใกล้ๆ กับสถานีวิทยุ ไปปักตัวอย่างให้เขาเขาอยากได้แบบไหนก็จะเอาตัวอย่างและส่งผ้ามาให้ นางไหมฟูปัก ปัจจุบันนางไหมฟูไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดและไม่ได้ทำผ้าปักแล้ว เพิ่งเลิกไป 4 เดือน เพราะสายตาไม่ดี ช่วงก่อนที่จะเลิกปักก็ปักกางเกง ผ้าโพกหัว ผ้าคาดเอว

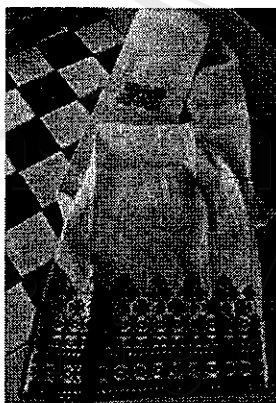
นางฟาม ศรีสมบัติ ปัจจุบันอายุ 66 ปี อยู่บ้านเลขที่ 1 ปักผ้ามาตั้งแต่อายุ 15 ปี ถึงปัจจุบัน โดยเรียนรู้มาจากแม่และพี่ นางฟามเคยไปรับจ้างปักผ้าที่เชียงใหม่เช่นเดียวกับนางไหมฟู ปัจจุบันเป็นสมาชิกกลุ่มผ้าปักมนทิวา นางฟามจะปักกางเกง ผ้าโพกหัว ผ้าคาดเอว

นางเจกอยฟู แซ่เต็น ปัจจุบันอายุ 70 ปี อยู่บ้านเลขที่ 77 ปักผ้ามาตั้งแต่เล็กๆ ปักตั้งแต่แรกๆ (แต่งงานอายุ 15 ปี) โดยเรียนรู้การปักผ้าจากพี่สาว ปัจจุบันไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใด ตอนนี้นำปักกางเกง ปักหมวก ผ้าคาดเอว ลายติดหมวกเด็ก

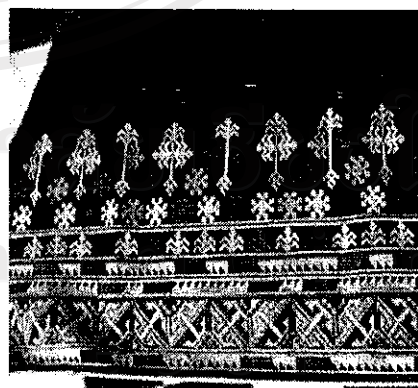
3. จำนวนผลผลิต

ความหลากหลายของชนิดและขนาดของผลิตภัณฑ์ ความยากง่าย และความละเอียดของลวดลายที่ปัก แรงจูงใจในการปัก และอายุของผู้ปัก ล้วนมีผลต่อจำนวนผลผลิตของผู้ผลิตแต่ละคน โดยเฉพาะลวดลายนั้นนางเพย บอกว่า ลายเศรษฐกิจจะใช้เวลาปักน้อยกว่าลายดั้งเดิม เพราะจะทำห่าๆ ไม่ละเอียดนัก

ส่วนของการปักชุดแต่งกายของเจ้าสาว-เจ้าบ่าว ซึ่งเป็นชุดประจำเผ่าที่ใช้ในพิธีแต่งงาน จึงต้องปักให้ละเอียดสวยงามเป็นพิเศษ นางอุไรวรรณบอกว่า กางเกงเจ้าสาวคนที่นั่งปักเต็มเวลาจริงๆ จะใช้เวลา 2-5 เดือน (การใช้เวลามากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลายที่ปัก แต่จะมีกำหนดเวลาคือต้องทำให้เสร็จก่อนวันทำพิธีแต่งงาน) ผ้าคาดเอวใช้เวลาประมาณหนึ่งเดือน ผ้าเจ้าสาวส่วนที่พาดไหล่ประมาณสิบกว่าวัน สำหรับผ้าคลุมหัว (ผ้าต้มผา) เจ้าสาวอาจไม่ต้องทำ คนแก่จะทำให้หรือยืมมาใช้ก็ได้ แต่ถ้าปักก็ใช้เวลาประมาณเดือนเศษ ส่วนผ้าโพกหัวของเจ้าบ่าว ใช้เวลาประมาณหนึ่งเดือน คนปักเร็วๆ อาจใช้เวลาไม่ถึงเดือน ปัจจุบันคนที่ปักไม่เป็นหรือปักไม่สวยก็อาจจะจ้างคนอื่นปักก็ได้

รูปที่ 3-2 ผ้าพาดไหล่เจ้าสาว

รูปที่ 3-3 ผ้าคาดเอวเจ้าสาว

รูปที่ 3-4 กางเกงเจ้าสาว

ในขณะที่ชุดแต่งกายประจำเผ่าทั่วไป ซึ่งไม่มีเงื่อนไขเรื่องเวลาเหมือนชุดเจ้าสาวนั้น นางฟาม นางไหมฟู และนางเจกอยฟู ทั้ง 3 คนไม่สามารถระบุจำนวนผลผลิตที่ทำในแต่ละปีได้ เนื่องจากส่วนใหญ่ทำใช้เองและทำให้ลูกหลานไม่ได้ทำเพื่อขาย (แต่ถ้ามีคนซื้อก็ขาย) จะทำเมื่อมีเวลาว่าง ดังนั้นการปักกางเกงหนึ่งตัวอาจใช้เวลานานเป็นปี ส่วนผ้าโพกหัว 1 ผืนหรือผ้าคาดเอว 1 ผืน นางฟาม และนางไหมฟู ใช้เวลา 1 เดือนเท่ากัน ในขณะที่นางเจกอยฟูใช้เวลาปัก 2 เดือน ส่วนหมวกเด็ก 1 ใบ นางเจกอยฟูใช้เวลา 5-6 วัน

รูปที่ 3-5 หมวกเด็ก

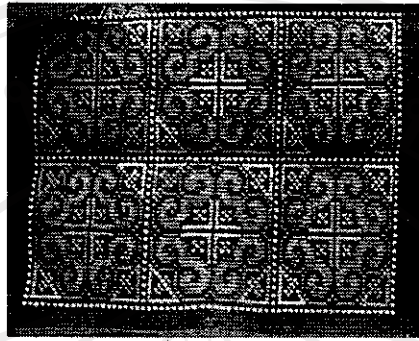
ที่มา : มุลนิธิกระจกเงา (2549ก)

สำหรับการผลิตเพื่อจำหน่ายนั้น กลุ่มมนทิรา ผลิตกระเป๋าขนาดกลางประมาณ 500-600 ชิ้นต่อเดือน ส่วนนางเผยยาง และนางขเนเชียง บอกว่า ถ้าปักผ้าชิ้นเล็ก 1 ชิ้น (ใช้เวลา 3 วันๆ ละ 2 ชั่วโมง) จะปักได้ประมาณ 10 ชิ้นต่อเดือน นอกจากนั้นนางขเนเชียงยังปักผ้าตัดกางเกงได้ 1 ตัวต่อปี ปักผ้าคาดเอวและผ้าโพกหัว อย่างละ 1 ผืนต่อปี อย่างไรก็ตามจำนวนผลผลิตยังขึ้นอยู่กับ

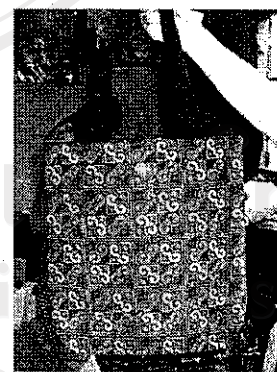
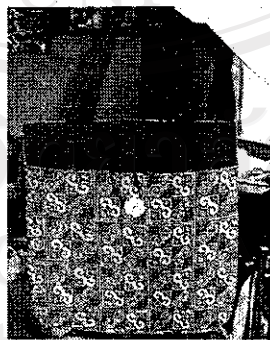
จำนวนที่มีการสั่งทำ ซึ่งนางนิธกานต์ยังเพิ่มเติมว่าการจะปักได้มากน้อยเพียงใดยังขึ้นอยู่กับแต่สถานการณ์ เช่น ความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ และความยากง่ายของลายที่ปักด้วย

รูปที่ 3-6 ผ้าปักทำกระเป๋

4. ชิ้นงานที่ทำยากที่สุด

เมื่อถามถึงชิ้นงานที่ผลิตยากที่สุด พบว่า 3 ใน 6 ของผู้ผลิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ นางฟาม นางไหมฟู และนางเจกอยฟู บอกว่างานที่ทำยากที่สุด คือ กางเกง เพราะต้องใช้เวลาทำนาน ต้องปักเป็นผืนกว้าง ส่วนผ้าคาดเอวและผ้าโพกหัว จะปักเฉพาะปลายทั้ง 2 ข้างเท่านั้น ในขณะที่นางขเนะเชียง และนางเผยยางบอกว่าความยากง่ายจะขึ้นอยู่กับชั้นของการปัก แม้ว่าจะปักลายเดียวกันแต่ความละเอียดจะไม่เท่ากัน การปักชั้นเดียวจะง่ายที่สุด แต่ถ้าปักโดยมีลวดลายที่ปัก 4 ชั้นจะยากที่สุด ในขณะที่นางนิธกานต์บอกว่าชิ้นงานที่ทำยากที่สุดคือ กระเป๋าใบใหญ่ เพราะมีลวดลายมากและใช้เวลาทำนาน

รูปที่ 3-7 ชิ้นงานที่ทำยาก

5. ลายที่เป็นที่นิยมของลูกค้า

ส่วนลายปักที่เป็นที่ลูกค้านิยมของลูกค้าในนางฟามและนางไหมฟูบอกว่าก็แล้วแต่ความชอบ เช่น บางคนชอบลายคนบัง (โชม) ส่วนนางนิธิกานต์บอกว่า ลายหนูเสือ และลายดัมเสียน เป็นลายที่ลูกค้านิยมพอสมควร สำหรับนางเนเชียง บอกว่า ลายที่ลูกค้านิยมได้แก่ ลายทั่วไป และลายประยุกต์ ในขณะที่นางเฟยยาง บอกว่า ลูกค้าจะดูที่สีมากกว่า และนางอุไรวรรณบอกว่า ขายได้ทุกลายไม่มีลายไหนที่ขายดีกว่ากัน ที่ขายได้ส่วนใหญ่เป็นกระเป่า และสีทึมๆ จะขายได้ง่ายกว่าสีจืดจาง ส่วนนางมนทราบอกว่าได้วันกำลังนิยมลายเท้าเสือ และลายที่ทางบริษัทออกแบบมาให้

ขั้นตอนการผลิต

สำหรับขั้นตอนในการผลิต มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมผ้าและการย้อมสี

เมียนมีความพิถีพิถันในการเลือกผ้าที่จะนำมาปักลาย โดยจะเลือกใช้ผ้าที่เหมาะสมกับขนาดลายปักและแบบของลายปัก เมียนบางพื้นที่อาจใช้ผ้าฝ้ายขนาดเส้นเล็กสุด บางพื้นที่อาจใช้ผ้าเส้นขนาดกลางหรือใหญ่

การเตรียมผ้าและเส้นใยที่ใช้ปักลาย

ก่อนที่เมียนจะอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยนั้น เมียนเคยทอผ้าเองเพื่อใช้ในการตัดเย็บเสื้อผ้าและปักลวดลาย แต่หลังจากที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยแล้ว พบว่า ผ้าทอมือของไทยลื้อที่มีถิ่นฐานในประเทศพม่า นั้น เหมาะแก่การปักลาย จึงซื้อมาตัดเย็บเสื้อผ้าและปักลวดลาย จนเป็นที่นิยมกันต่อมา (กรมประชาสัมพันธ์, 2543) อย่างไรก็ตามแม้ว่าเมียนจะไม่ทอผ้าเอง แต่เนื่องจากเมียนจะปักลวดลายบนผ้าพื้นสีดำ จึงต้องเตรียมผ้าและเส้นใยเพื่อปักลวดลาย ดังนี้

1) การเตรียมผ้า โดยทั่วไปในอดีตชาวเมียนจะนำผ้าทอซึ่งมีสีขาวหม่นๆ ไปย้อมสีดำ ในการย้อมผ้าจะเริ่มจากการนำผ้าไปแช่น้ำ แล้วทุบให้นิ่มและซักให้สะอาด เพื่อให้คราบสกปรกหรือสิ่งใดที่ติดมาในระหว่างการทอผ้านั้นหลุดออกไป มิฉะนั้นอาจจะทำให้สีที่ย้อมไม่เรียบเนียน (มงคล, 2534)

2) การเตรียมเส้นใย การเรียนรู้วิธีการเตรียมเส้นใยที่นำมาใช้ปัก เป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง นอกจากจะต้องเลือกขนาดของเส้นใยที่เหมาะสมกับขนาดเส้นฝ้ายของผ้าทอแล้ว ยังต้องเลือกเส้นใยที่จะใช้ปัก หากเส้นใยนั้นมีขนาดใหญ่หรือเล็กเกินไปก็จะต้องนำมาปั่นใหม่

หลังจากนั้นต้องดูว่าเส้นใยนั้นมีขุยหรือไม่ หากมีขุยก็ให้เขี่ยขุยให้ขุยหลุดออกหรือสอดเส้นใยเข้าไปในผ้าหนาๆ แล้วรูดให้เส้นใยเสมอกัน ชาวเมียนนิยมใช้เส้นใยชนิดต่างๆ ดังนี้ (มงคล, 2534)

2.1) เส้นด้ายมัน โดยทั่วไปเส้นด้ายมันจะมีขนาดสม่ำเสมอไม่มีใยรุงรัง และไม่ต้องย้อมสีใหม่ แต่มีข้อเสียคือ ความลื่นของเส้นด้ายมันอาจทำให้ลายที่ปักหลุดได้ง่าย นอกจากนั้นเส้นด้ายมันที่ซื้อจากตลาดมักจะปั่นไม่ค่อนแน่น หรืออาจมีขนาดเส้นเล็กหรือใหญ่เกินไป ไม่เหมาะกับขนาดความถี่ห่างของเส้นฝ้ายของผ้าที่นำมาปักลาย ในกรณีนี้จะต้องนำมาปั่นใหม่

2.2) เส้นไหม ในสมัยก่อนนั้นชาวเมียนนิยมใช้เส้นไหมปักผ้า โดยส่วนใหญ่จะซื้อไหมจากประเทศลาวหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำมาย้อมสี แล้วนำไปตากและปั่นให้ได้ตามขนาดที่ต้องการ แต่มีข้อเสียคือเมื่อซักแล้วสีจะตก ในปัจจุบันยังคงใช้อยู่บ้างเป็นบางสีเท่านั้น เช่น สีแดงแก่

2.3) ไหมพรม การใช้ไหมพรมมาปักลายได้รับความนิยมเพียงบางส่วนเท่านั้น ข้อดีของไหมพรมคือราคาถูก หาซื้อได้ง่าย สีไม่ตก และปักง่าย แต่ไหมพรมมีข้อเสียคือมีขุยมาก

ปัจจุบันการปักผ้าที่บ้านปางค่าหลายคนจะใช้ผ้าโพร ผ้าไนลอน และผ้ากระสอบ เป็นต้น ส่วนด้ายที่ใช้ปักจะซื้อที่ทำสำเร็จจากโรงงานที่เรียกว่า “ไหมประดิษฐ์” ในขณะที่บางคนใช้ผ้าทอและซื้อด้ายปักมาเอง

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมสีย้อมผ้า

สำหรับสีที่ใช้ย้อมนั้น การย้อมสีด้ายบางคนใช้ดินข่าม (ดินข้อม) บางคนใช้ดินขามยุ (ขาม-ยุ) โดยการนำดินข่ามหรือขามยุ มาแช่น้ำไว้จนกว่าจะเน่า หลังจากนั้นจึงแยกกากออกเหลือแต่น้ำ แล้วนำปูนขาวพอประมาณมาผสม ทิ้งไว้จนเกิดตะกอน ตะกอนที่ได้คือสีที่จะนำไปย้อมผ้า นำสีที่ได้ไปผสมเหล้าเพื่อให้สีย้อมละลายได้ดี แล้วนำไปผสมกับน้ำขี้เถ้า(ที่ได้จากการหุงต้ม) ปล่อยทิ้งไว้ 3-9 วันแล้วแต่ส่วนผสม ให้เกิดฟองสีแดงอมเหลือง หลังจากนั้นนำผ้าที่เตรียมไว้แช่ลงในน้ำย้อมสี ประมาณ 2-5 ชั่วโมง นำไปตากแล้วปล่อยให้ผ้าหดยกลงเองจนแห้ง แล้วจึงนำไปแช่น้ำย้อมสีอีก ทำเช่นนี้ 3-10 วัน จนกว่าสีจะซึมเข้าสู่เส้นใยฝ้ายสม่ำเสมอจนเป็นที่พอใจของผู้ย้อม (มงคล, 2534)

ขั้นตอนที่ 3 การย้อมสี

ขั้นตอนต่อไปนำเปลือกไม้ “กัมดัว” หรือ “เคียเหนียง” หรือ “เพยดับ” อย่างใดอย่างหนึ่ง มาผสมกับข้าวเหนียวคำพอประมาณ นำผ้าที่ย้อมสีด้ายแล้วมาแช่น้ำต้มเปลือกไม้กับข้าวเหนียวคำ (เพื่อทำให้สีที่ย้อมติดใยฝ้ายคงทนและมีสีแดง) บางแห่งใช้ต้มรวมกับผ้า ต้มประมาณ 1 ชั่วโมง

จากนั้นนำไปตากแดดจนแห้ง ทำ 2-3 ครั้งจนกว่าจะดำสนิทหรือดำออกแดงตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น นอกจากนั้นก่อนจะนำผ้ามาปักลายต้องนำไปส่ายในน้ำอุ่น เพื่อให้ผ้านุ่มแล้วตากให้แห้ง ผ้าที่เมียนย้อมสีเองนี้ เมื่อใช้ไปนานๆ จะกลายเป็นสีคราม (มงคล, 2534)

ส่วนการเตรียมผ้าและเส้นใยที่ใช้ปักผ้าที่บ้านปางก้านั้น พบว่า ชาวเมียนไม่ทอผ้าเอง ซึ่งนางอุไรวรรณก็ไม่ทราบว่าเพราะอะไร โดยบอกว่า

“...ตั้งแต่บรรพบุรุษมาก็ไม่เห็นมีกี่ทอ และทอไม่เป็นกันแล้ว ผ้าที่นำมาปักปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผ้าที่ย้อมสำเร็จจากโรงงาน ซึ่งมีหลายสี เช่น สีแดง สีฟ้า สีน้ำเงิน สีครีม เป็นต้น เช่นเดียวกับที่นางฟามบอกว่าตอนตนเองอยู่ในวัยหนุ่มสาว เขาก็ซื้อผ้ามาแล้ว...”

นางไหมฟู และนางฟามยังบอกอีกว่า ถ้าจะปักผ้าก็จะซื้อผ้าซื้อด้ายสีขาวมา แล้วเอมาย้อมเป็นสีดำ โดยเอาต้นย้อมมาต้มน้ำ แล้วเอาผ้าลงย้อม แต่ปัจจุบันบางคนจะซื้อสีเคมี เป็นซองบ้าง เป็นกิโลกรัมบ้าง มีสีแดง สีเขียว สีเหลือง สีน้ำเงิน มาย้อม ส่วนการย้อมไหมฝ้ายที่ใช้ปักก็หาเปลือกไม้ดู ต้นย้อม เอมาย้อมเป็นสีน้ำเงิน เขียว ฯลฯ หลังจากนั้นจึงเอามาปักตามลวดลายที่ต้องการ บางคนจะใช้สีเคมีย้อม นอกจากนั้นจากกระแสของความนิยมการใช้ผลิตภัณฑ์จากสิริธรรมชาติ บางคนจึงกลับมาย้อมสีโดยใช้เปลือกไม้หรือส่วนอื่นๆ ของพืชแทนการย้อมด้วยสีเคมี

อย่างไรก็ตาม นางฟาม นางเจกอยฟู และนางนิธิกานต์ บอกว่าถ้าปักให้กลุ่มมนทริผ้าปัก ทางกลุ่มจะจัดเตรียมผ้าและไหมที่ใช้ให้ คนจึงเพียงแต่ไปรับผ้าและไหมมาเท่านั้น

ขั้นตอนที่ 4 การปักลาย

ในการปักลายนั้น ต้องจับผ้าให้ด้านหน้าของผ้าคว่ำลง ส่วนการจับเข็ม จับโดยให้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้จับตรงกึ่งกลางของเข็ม แล้วใช้นิ้วกลางวางอยู่หน้านิ้วชี้ เวลาปักจะต้องให้เข็มทำมุมกับผ้าแคบที่สุด และจากการที่เมียนมีการพัฒนาการปักอย่างต่อเนื่อง จึงมีการพัฒนาลวดลายตามจินตนาการหรือการเรียนรู้จากแหล่งอื่น (มงคล, 2534)

รูปที่ 3-8 ปักผ้าจากด้านหลังของผ้า
ที่มา : กรมประชาสัมพันธ์ (2543)

รูปที่ 3-9 การสอดเข็มทำมุมแคบที่สุด
ที่มา : มูลนิธิกระจกเงา (ม.ป.ป. : วิจิตต์)

ในการปักลวดลายของนางเยี่ยงนั้น(สัมภาษณ์) จะปักด้วยสีอื่นๆ ก่อน แล้วปักสีขาวที่หลังสุดเพราะสีขาวจะเบือนง่าย โดยทั่วไปจะปักผ้าเป็นผืนหรือเป็นชิ้น แต่ถูกค้ำว่าบางคนตัดเป็นเส้นแล้วเอามาปักทีหลังก็มี

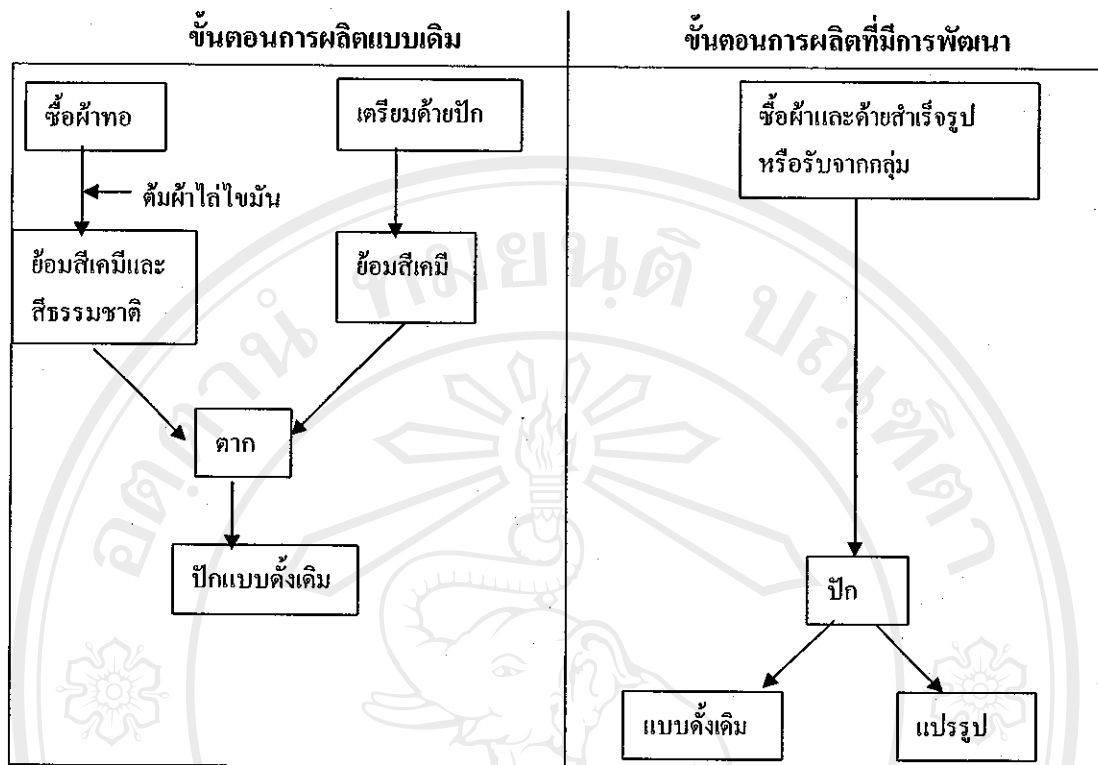
ส่วนนางนิกรากันต์จะปักผ้าที่มีตามีเส้นชัดเจนเพื่อที่จะนับเส้น คือในการปักจะใช้วิธีการนับเส้นโดยที่ไม่ต้องตีเส้นหรือวาดลวดลายลงบนผ้า การนับเส้นจะนับเป็นกลุ่มๆ ครึ่งละสองเส้น ต้องนับเป็นคู่ไม่เช่นนั้นลายจะไม่ออกมาเป็นสีเหลี่ยมมุมฉาก แต่สำหรับการปักเรื่องราววิถีชีวิตนั้นนางเพียบบอกว่าต้องวาดลวดลายบนผ้าก่อน แล้วจึงปักตามลงไป

ในขณะที่การปักให้กลุ่มมนทราผ้าปัก ผู้ปักจะปักตามลวดลายหรือใช้โทนสีตามที่กลุ่มระบุแต่ละครั้ง

ขั้นตอนที่ 5 การแปรรูป

เดิมการปักผ้าของชาวเมี่ยนที่บ้านปางค่าเป็นการผลิตเพื่อใช้เองในชีวิตประจำวันและในประเพณีต่างๆ ต่อมามีการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น จึงต้องมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของตลาด (ดูเพิ่มเติมหัวข้อรูปแบบ)

เมื่อเปรียบเทียบขั้นตอนการผลิตของชาวเมี่ยนที่บ้านปางค่าในอดีตและปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าขั้นตอนการผลิตในปัจจุบันมีกระบวนการยุ่งยากน้อยกว่า ดังนี้

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการผลิตในกลุ่มของสตรีสหกรณ์ฯ และกลุ่มเครือข่ายสตรีอ่าวเมียน ได้มีความพยายามที่จะใช้การย้อมสีธรรมชาติแทนการใช้สีเคมี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการหวนคืนสู่ขั้นตอนการผลิตแบบเดิม แต่มีการหาวัตถุดิบทางธรรมชาติมาใช้เพิ่มขึ้น เช่น นางเฟยนาเปลือกไม้ ประดู่มาใช้ รวมทั้งมีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้นด้วย

แหล่งวัตถุดิบ

ตลาดวโรรส (กาดหลวง) ที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งวัตถุดิบที่นางเฟย นางอุไรวรรณ นางมนทิรา และ นางนิริกันต์ นิยมไปซื้อ เนื่องจากมีของให้เลือกเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้นางอุไรวรรณ และนางมนทิรายังไปซื้อวัตถุดิบที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อีกด้วย

ในส่วนของผู้ผลิตนั้น การปักให้กลุ่มมนทิรา นางเฟยยางและนางยเนียงจะรับผ้ารับด้ายปัก จากทางกลุ่มผ้าปักมนทิรา แต่ถ้าปักใช้เองนางยเนียงและนางเฟยยางจะซื้อวัตถุดิบที่ตลาด

นางไหมฟู นางฟาม และนางเจกอยฟู จะซื้อจากชาวเมียนมาที่อยู่หมู่บ้านอื่น ซึ่งทั้ง 3 คน บอกว่าเขาจะซื้อมาและเอามาขายต่อที่ในบ้านปางค่า

ช่วงเวลาในการผลิต

จากการศึกษาพบว่า ช่วงเวลาที่ใช้ในการปักผ้าของชาวเมี่ยนบ้านปางคำ มีการใช้เวลาในการปัก 2 แบบ คือการปักโดยทั่วไป และการปักที่มีเงื่อนไขของประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง

1) จากประเพณีที่สืบทอดกันมา ในพิธีแต่งงานเจ้าสาวจะสวมเครื่องแต่งกายประจำเผ่า การปักผ้าของเจ้าสาว จะเริ่มปักผ้าของเจ้าสาวหลังจากผ่านพิธีหมั้น ก็คือฝ่ายชายจะไปสู่ขอโดยการเอารันเดือนปีเกิดไปดูว่าดวงสมพงศ์กันไหม ถ้าดวงสมพงศ์กันก็จะมาหมั้น วันหมั้นก็จะเอากำไลมาวางแล้วกำหนดวันแต่งงาน ตั้งแต่วันนั้นผู้หญิงก็ต้องอยู่บ้านเพื่อปักผ้า ซึ่งเจ้าสาวจะต้องปักชุดให้เสร็จก่อนวันทำพิธีแต่งงาน

2) โดยทั่วไปผู้ผลิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างบ้านปางคำ ปักผ้าเป็นอาชีพเสริม โดยจะทำเมื่อมีเวลาว่างจากการทำงานหลัก (มีทั้งรับจ้าง และทำสวนของตนเอง) ช่วงกลางวันไปไร่ไปสวน กลับมาก็ไม่ได้ทำ หรือตอนเช้าไปธุระบ่ายกลับมาทำ บางคนมีเวลาปักผ้าวันละประมาณสาม ชั่วโมง กลางคืนจะไม่ค่อยปัก เพราะผ้าที่ปักเป็นสีดำโดยเฉพาะคนแก่จะมองไม่เห็น ส่วนช่วงที่มีเวลาปักมากๆ เป็นช่วงหลังจากเก็บข้าวโพดแล้ว และช่วงฤดูหนาว ช่วงเดือนธันวาคม มกราคม ซึ่งเป็นช่วงที่เอาขายให้นักท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มมนทราเดือนพฤษภาคม – กุมภาพันธ์ ของทุกปีจะมีงานมาก

อย่างไรก็ตาม จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าในกลุ่มของเด็กวัยรุ่นปัจจุบันบางคนก็จะช่วยพ่อแม่ทำงาน บางทีต้องทำรายงานส่งครู ไม่มีเวลา ก็เลยไม่ค่อยได้ปัก แต่ถ้ามีงานปักเป็นกระเป๋าก็มีตลาดขายไม่มากเขาก็ยังปักอยู่ แต่จะไม่นั่งปักทุกวันอย่างสมัยก่อนแล้ว (สัมภาษณ์นางอุไรวรรณ)

เรื่องราวเชิงวัฒนธรรม

เมี่ยนมักจะปักลวดลายลงบนผ้าฝ้ายสีดำ ลายปักแต่ละลายมีความละเอียดประณีต มีการออกแบบจัดวางสีอย่างลงตัวและสวยงาม (ณัฐวิ และ วีระพงศ์, 2540) ซึ่งกว่าจะสามารถทำได้ อย่างประณีตสวยงามนั้น ต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาวิธีการทำอยู่เสมอ

1. ความเป็นมาของการปักผ้าของเมี่ยน

นางเพย ได้เล่าเรื่องราวของเมี่ยนจากตำนานว่า

“เทพสุนัขนั้กรเป็นต้นกำเนิดของชนเผ่า แล้วที่เอาเสื้อผ้ามานึกกันก็กำเนิดจาก เทพสุนัขนั้กร ย้อนกลับไปสมัยเกิดสงคราม ฝ่ายธรรมะ กับฝ่ายอธรรม เกิดการ แ่งแย่งแผ่นดินกัน บนสวรรค์จึงส่งเทพซึ่งเป็นเทวดาลงมาช่วย แต่ถ้าส่งมาใน รูปลักษณะของคนก็จะไม่สามารถหาซื้อได้ จึงลงมาในภาพของสุนัขมาเผ้าน โดยแฝงตัวมาอยู่กับพระเจ้าผิงหวางซึ่งเป็นฝ่ายธรรมะ ส่วนพระเจ้าโกว⁴ เป็นฝ่าย อธรรม และเมื่อวันหนึ่งพระเจ้าผิงหวางดูเหมือนจะพ่ายแพ้ ก็กลัวประชากรของ ตนคงไม่อยู่เย็นเป็นสุข จึงประกาศออกไปว่า ถ้าใครสามารถล้มฝ่ายตรงข้ามได้ จะ ยกลูกสาวคนที่สามให้ ลูกสาวคนที่สามเป็นคนที่สวยที่สุด มีความเฉลียวฉลาด ที่สุด การสู้รบต่างๆ ลูกสาวคนที่สามจะวางแผนให้

พอประกาศออกไป เทพสุนัขนั้กรก็ฟังอยู่ มีหลายคนอาสาไปแต่ก็ไม่ ชนะ นาที่สุดท้ายก่อนที่จะสิ้นหวัง สุนัขก็วิ่งข้ามฟากไปหาฝ่ายอธรรม ฝ่าย อธรรมเห็นสุนัขของพระเจ้าผิงหวางข้ามมา ก็ดีใจว่า สุนัขรับใช้ของเขามายู่กับ เราถือว่าเขาพ่ายแพ้แล้ว พอฉลองจนเมาหลับที่โต๊ะ พอได้ที่เทพสุนัขนั้กรกระโดด ขึ้นไปก็กัดคอพระเจ้าโกว แล้วเอาหัวพระเจ้าโกวมาแขวนไว้ที่หน้าบ้านของพระ เจ้าผิงหวาง พระเจ้าผิงหวางตื่นมาเห็นแสงตะวันส่องมาที่ประตู ไปดูเห็นหัวของ ศัตรูแขวนอยู่ที่หน้าบ้าน ก็ดีใจ ป่าวเรียกประชุม และถามว่าใครไปเอาหัวของดั่ง หุ่นมา ก็ไม่มีใครกล้ารับ เพราะเขาไม่ได้ทำ เทพสุนัขนั้กรขำๆ กระดิกหางว่าตัว จันนี่แหละไปทำมา พระเจ้าผิงหวางก็แปลกใจ คิดจะเบี้ยวพระราชสาส์น โดยเอา พระสนมในวังมา เทพสุนัขนั้กรไม่เลือก สุดท้ายก็เอาลูกสาวมาขึ้นสลับกัน เทพสุนัขนั้ กรก็ไปดึงออกมา ก็จำเป็นต้องให้แต่งงานและให้อยู่ในวัง ก็มีข้อครหาว่าอยู่ด้วยกัน ไม่ได้

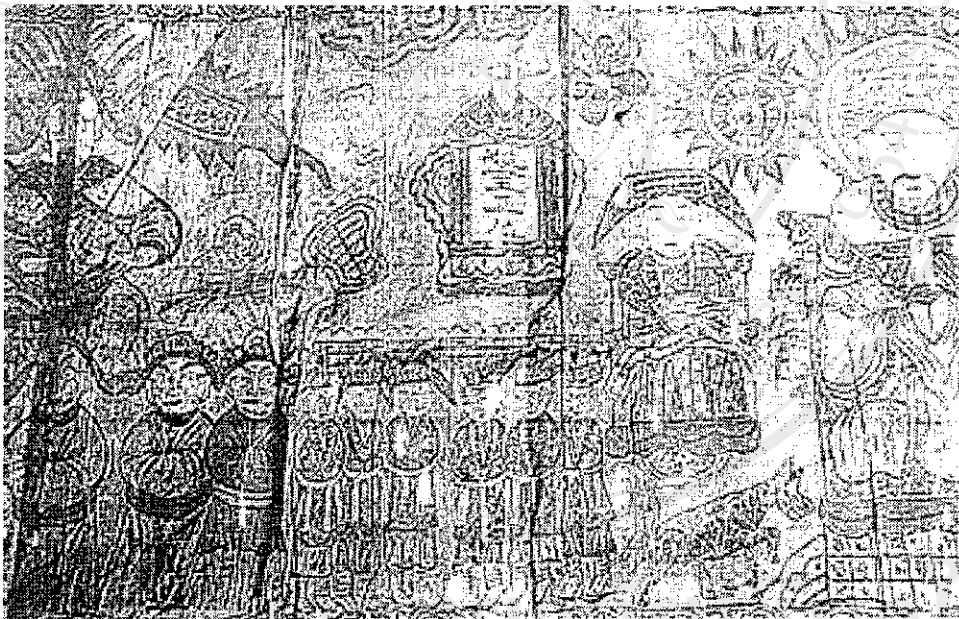
แต่เนื่องจากเทพสุนัขนั้กรได้ทำคุณให้ประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง จึงมีพระ ราชสาส์น ก็คือ พาสปอร์ต ออกมาว่า ให้ราษฎรเลขออกไปยังแคว้นต่างๆ ไปตั้ง รกรากของตนเอง และมีคำสั่งว่า ถ้ามีลูกหลานก็เอามาให้ตั้งชื่อ ตั้งแซ่ ทั้งหมดก็มี ลูก 12 คน ก็เกิดมา 12 แซ่ ก็กลายมา 12 เผ่า เผ่ามั่ง เผ่าเห่า ก็ออกพระราชสาส์น 12 ฉบับ ฉบับนี้เป็นของชนเผ่าเมี่ยน จากนั้นมาก็แบ่งทหารองครักษ์ ให้ตรา ประทับสารต่างๆ คนเห็นต้องเคารพ ออกไปก็เอาเท้าเสือ เสือกลุมเสือให้ และถ้า คนกลุ่มนี้ไปไหน ให้ตั้งรกรากอยู่ได้ ไม่ต้องเสียภาษี และไปถึงที่ไหน ให้สถานที่ อยู่ มีตราจะเป็นตัวเล็ก อย่าง “ความเชียวตอน” “ทำความกับเชียว” เป็นตราของ

⁴ บันทึกเหตุการณ์เกิดขึ้นปีองระบาวว่า พระเจ้าเกาอ่อง

พระเจ้าฝางหลวง เวลาประกอบพิธีกรรม ต้องเอาตราประทับลงไป และมีตราของ
ชนเผ่า หมู่บ้านไหนก็ใช้เหมือนกัน ถ้ามีการเผาะกระดาช มีการประกอบพิธีกรรม
ใหญ่ๆ ต้องมีตราประทับ เพื่อใช้ไม้เท้าเขากวางเป่าส่งขึ้นไปสวรรค์ บนสวรรค์ก็
จะเห็นว่าตรานี้เป็นลูกหลานของเขานะ ขอความช่วยเหลือ คุ่มครอง”

อย่างไรก็ตาม จากบันทึกเกียเข็นป่องยังได้ระบุว่า พระเจ้าฝางหลวงเกรงว่าการที่ให้ลูกสาว
แต่งงานกับเทพสุนัขมังกรซึ่งเป็นเครื่องจัน จะเป็นเรื่องน่าเกลียดที่จะต้องถูกเล่าสืบต่อกันไป จึง
รับสั่งให้ทำการปกปิดเรือนร่างของผันหุ โดยใช้เสื้อลายห้าสีคลุมร่าง เข็มขัดรัดเอว ผ้าเช็ดหน้าลาย
ดอกไม้ผูกที่หน้าผาก กางเกงลายปิดกัน ผ้าลายสองผืนปิดที่ขา (“เกียเข็นป่องพระราชสาส์นพระเจ้า
ฝางหลวงใช้ป้องกันตัวสำหรับการเดินทางข้ามภูเขาลับถ้ำ” ม.ป.ป.) เชื่อกันว่าจากตำนานนี้เอง
ทำให้เขื่อนใช้เสื้อ ผ้าคาดเอว ผ้าโพกศีรษะ และกางเกงที่ปักด้วยสีห้าสี (กรมประชาสงเคราะห์,
2543)

รูปที่ 3-10 ภาพท้องพระโรงพระเจ้าฝางหลวง

ที่มา: ตำนานความเป็นมาของเขื่อน (ม.ป.ป.)

รูปที่ 3-11 เทพสุนัขมังกร

รูปที่ 3-12 พระเจ้าผิงหวาง

รูปที่ 3-13 พระธิดาสาม

ที่มา : ดำเนินความเป็นมาของเมือง (ม.ป.ป.)

2. ค่านิยมและความเชื่อในการปัก

การปักผ้าของชาวเมี่ยนมีสาเหตุมาจากความเชื่อค่านิยม และการสื่อให้เห็นถึงสิ่งต่างๆ หลายประการ ได้แก่

- 1) การเป็นผู้หญิงเมี่ยนต้องปักผ้าได้ หากปักไม่ได้คนอื่นจะดูถูก (มงคล, 2534)
- 2) การผ่านพ้นวัย เมื่อผู้หญิงเมี่ยนสามารถปักเสื้อผ้าตัวเองได้ ก็แสดงว่าเริ่มเข้าสู่วัยสาว (มงคล, 2534)
- 3) ลวดลายที่ปักบนผ้าของผู้หญิงเมี่ยน ยังเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของผู้ปัก หากใครปักลายได้ประณีตสวยงาม ก็จะถือว่าเป็นผู้ที่เฉลียวฉลาด มีความอดทนสูง นอกจากนั้นการใช้เวลาวางปักผ้ายังแสดงให้เห็นถึงความขยัน (มงคล, 2534)
- 4) การมีชุดสวมใส่ในงานพิธีแต่งงาน เมื่อมีการเจรจาสู่ขอฝ่ายชายผู้ที่จะเป็นเจ้าบ่าวจะต้องมอบผ้าและไหมปักให้ฝ่ายหญิงผู้ที่จะเป็นเจ้าสาว เพื่อไว้ใช้ปักชุดเจ้าสาว ซึ่งหลังจากที่ผ่านขั้นตอนของการสู่ขอแต่งงานแล้ว เจ้าสาวก็จะได้พักงานในไร่และใช้เวลาทั้งหมดในการเย็บปักเสื้อผ้าที่จะใช้ในงานพิธีแต่งงาน ซึ่งประกอบด้วยเสื้อ กางเกง ผ้าคลุมศีรษะ ของเจ้าสาวเอง ผ้าคาดเอวปักประดับของเจ้าบ่าว ผ้าพันคอขาวปักประดับของทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาว (อุวิธ, 2528)

อย่างไรก็ตามมีความเชื่อเกี่ยวกับการเริ่มปักผ้า เช่น การเริ่มให้บุตรสาวฝึกหัดปักลายผ้าในวันปีใหม่ ซึ่งตรงกับวันตรุษจีน เพราะถือว่าทุกอย่างจะต้องเริ่มต้นให้ดี การเริ่มต้นทุกอย่างในวัน

ปีใหม่จะทำให้ทำได้ดีตลอดไป (มงคล, 2534) จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้เร็ว (วรวิทย์, 2537) และนาง อุไรวรรณ เล่าให้ฟังว่า

“... เมื่อก่อนพ่อแม่มักจะพูดว่าวันที่หนึ่ง(วันขึ้นปีใหม่) นี่คือวันดีวันที่เขาข้อม ไข่แดง สมองเราจะปลอดภัยทุกอย่าง ถ้าสอนวันนั้นเราจะจำง่าย เมื่อก่อน ตั้งแต่เล็กก็จะไป ก็หัดกันวันที่หนึ่งเขาว่าจะเข้าใจง่าย ตั้งแต่เล็กทุกคนจะนั่ง หัดปักผ้าทุกวันวันที่หนึ่ง เดียวนี้จะทำอย่างนี้กันหรือไม่ก็ไม่รู้ ก็ไม่เห็นมีใคร สอนปัก...”

รูปที่ 3-14 เด็กกับไข่ต้มสีแดง
ที่มา : ณีจรรวี และวีระพงศ์ (2539)

ส่วนในเรื่องของข้อห้ามนั้น ในอดีตเมียนไม่นิยมปักผ้าในช่วงที่มีคนเสียชีวิตในหมู่บ้าน (วรวิทย์, 2537) จะไม่ปักผ้าในช่วงเวลาที่ใกล้กำลังเข้าเฝ้า และหลังจากที่บิดามารดาของคนเสียชีวิต จะไม่ปักผ้าเป็นเวลา 1 เดือน (มงคล, 2534) นอกจากนั้นจะห้ามคนที่ตั้งครรภ์เข้าไปปักผ้าภายใน บริเวณห้องนอนนี้ โดยเชื่อว่าจะทำให้คลอดยาก แต่ไม่มีวันกรรมห้ามไม่ให้ปักผ้า (สัมภาษณ์นาง อุไรวรรณ)

3. วิวัฒนาการของการปักลายผ้าเมียน

เมื่อครั้งยังทอผ้าเอง กางเกงผู้หญิงเมียนมีลายปักประดับอยู่แค่ชาย แต่เมื่อพบว่าผ้าไทใหญ่ ทอมีคุณลักษณะเป็นที่พอใจหันไปซื้อมาใช้ ทำให้มีเวลาเหลือเพื่อที่จะใช้ในการปักแต่ง จึงแข่งขัน กันปักให้พิสดารขึ้นทุกที จนกางเกงผู้หญิงเมียนเต็มไปด้วยลายปัก จะมีเว้นว่างที่เอวและบริเวณ เป้าเท่านั้น และนอกเหนือจากลายปักมาตรฐาน 5 ลายที่ใช้ปักชั้นล่างของขากางเกง การปักประดับ

หากางเกงก็ยังແຕ່ແຂງออกไปตามใจผู้ปัก อาจใช้ลายดั้งเดิมหรือออกแบบประดิษฐ์ลายขึ้นใหม่ (ลูวิส, 2528)

เดิมลายปักของเมียนมีจำนวนไม่มากนัก ลายปักส่วนใหญ่จะใช้ลายเส้น ลายขัด และลายสอง ตั้งแต่ ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา การปักลายและการใช้ด้ายสีต่างๆ ของเมียนในประเทศลาวและประเทศไทย ได้วิวัฒนาการการปักลายจากแบบจารีตประเพณีเดิม มาใช้การปักลายแบบไขว้มากขึ้น สำหรับลายปักไขว้นั้น อาจนำลักษณะเด่นของลายเดิมมาปรับปรุง เพิ่มเติมลายปัก และสีให้สวยงามตามใจชอบ หรืออาจประดิษฐ์ลายปักใหม่ๆ ขึ้นมา โดยการนำส่วนประกอบของลายต่างๆ มาประกอบเข้าด้วยกัน การพัฒนาการเรียนรู้ในการปักผ้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มของชาวเมียนด้วยกันเอง หรือจากการสังเกตจดจำลวดลายที่สวยงามจากที่อื่น ทำให้ผู้หญิงเมียนมีลวดลายในการปักผ้ามากมาย ซึ่งบางครั้งพบว่าแม้จะมีชื่อเรียกเดียวกันแต่ปักไม่เหมือนกันก็มี ส่วนสีที่ใช้ปักก็ใช้สีอื่นๆ เพิ่มมากขึ้นด้วย เช่น สีม่วง เป็นต้น ส่วนเมียนบ้านปางคำในอดีตได้พัฒนาแบบปักผ้าของตน โดยการลอกเลียนแบบมาจากหมู่บ้านที่ได้รับการส่งเสริมหัตถกรรมชาวเขา แต่เป็นการทำเพื่อใช้เองมากกว่าเพื่อการค้าขาย การให้สีลายปักจึงยึดตามแนวดั้งเดิมเป็นหลัก (มณฑล, 2534)

รูปที่ 3-15 การพูดคุยกันระหว่างปักผ้า
ที่มา: กรมประชาสัมพันธ์ (2543)

4. การเรียนรู้การปักลายผ้าและการพัฒนาฝีมือ

ในอดีตเด็กหญิงเมียนทุกคน (ยกเว้นผู้ที่มิสหายตาหรือมือพิการ) จะเรียนรู้การปักผ้าเมื่อมีอายุ 4-6 ปี (มณฑล, 2534) จะเรียนรู้การปักผ้าจากมารดาเป็นคนแรก เนื่องจากเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดมากที่สุด นอกจากนั้นคนอื่นๆ ก็ยังมีส่วนสำคัญในการเรียนรู้และพัฒนาฝีมือด้วย (วรวิทย์, 2537) ซึ่งในอดีตนั้นเมียนมักจะนั่งล้อมวงกันปักผ้าเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันและในงานพิธีต่างๆ (ลูวิส, 2528) ในขณะที่นั่งล้อมวงกันปักผ้าก็จะพูดคุยกันในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเทคนิควิธีลวดลาย และช่วยเหลือในเรื่องการปักผ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันเมื่อต้องปักผ้าไว้เพื่อ

จำหน่ายด้วยแล้ว จำเป็นต้องมีการสำรวจว่าผู้อื่นปักแบบใดบ้าง และแบบใดเป็นที่ชื่นชอบของผู้ซื้อ เพื่อนำมาปรับปรุงวิธีปักและงานปักของตนให้ดียิ่งขึ้น (วรวิทย์, 2537)

ในขณะที่นางอุไรวรรณ (สัมภาษณ์) บอกว่า สมัยก่อนเด็กจะปักผ้าได้ตั้งแต่อายุยังไม่ถึง 10 ขวบ แต่ปัจจุบันอายุ 10 ขวบขึ้นไปถึงจะปักกันได้ ซึ่งแล้วแต่การฝึกสอน หรือโรงเรียนมีโครงการให้ทำ ครูก็จะให้ทำ แต่นักเรียนบางคนปักไม่เป็นเลยก็มี

รูปที่ 3-16 เด็กหัดปักผ้า

ที่มา : มุลนิธิกระจกเงา (ม.ป.ป. : วิชาทัศน)

ในการเรียนปักผ้าจะดูจากตามความพร้อมของแต่ละคน คือ ความสามารถในการนับเลข เนื่องจากสายแต่ละสายจะถูกกำหนดตามจำนวนเส้นฝ้ายที่ต่างกัน ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องจดจำจำนวนเส้นฝ้ายที่สอดเข้าปักขึ้นลง นอกจากนั้นผู้เรียนยังต้องมีความสามารถในการจับเข็มและบังคับเข็มได้ เนื่องจากเข็มที่ใช้ปักมีขนาดเล็ก จึงต้องควบคุมการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อนิ้วมือให้สัมพันธ์กับทิศทางของเข็ม (วรวิทย์, 2537)

การปักกลายส่วนใหญ่มักจะปักกลายตามลำดับดังนี้ (มงคล, 2534)

การปักกลายเส้น

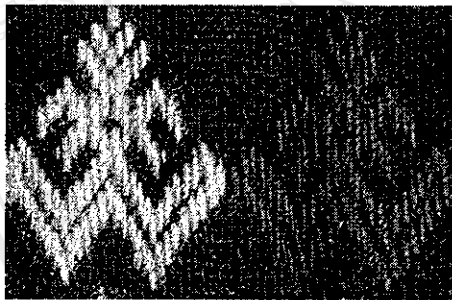
การปักกลายเส้น เรียกว่า กี่ว หรือหยั่ว การปักกลายเส้นคือการปักให้ฝีเข็มสม่ำเสมอเป็นเส้นตรง ซึ่งทำได้โดยการสอดเข็มลงไปด้านหน้าของผ้าตลอดเส้น 4 เส้น แล้วสอดเข็มทะแยงข้ามเส้นฝ้ายขึ้นมาด้านหลัง ดึงปลายเข็มขึ้นมา จากนั้นปักถอยหลังมา 2 เส้น ปักเข็มลง สอดทะแยงเส้นฝ้าย 4 เส้น แล้วจึงถอยหลังมาอีก 2 เส้น ทำแบบนี้ต่อไปจนเสร็จ การปักเดินเส้นนี้ทำให้ฝีเข็มด้านหน้าและด้านหลังของผ้าไม่เหมือนกัน ในบางหมู่บ้านนิยมปักเดินเส้น 2 ครั้ง เพื่อให้ฝีเข็มหนาขึ้น การปักเดินเส้นแบบนี้จะปักจากด้านหลังของผ้าเหมือนกับการปักเดินเส้นธรรมดา แต่จะปักย้อนหลังอีกครั้งหนึ่ง

รูปที่ 3-17 ลักษณะของลายเส้น

การปักลายขัด

การปักลายขัด (โฉ่งเกี่ยม) การปักลายแบบนี้ทำได้โดยการสอดเข็มขึ้นลงทำเป็นลายต่างๆ เช่น สอดเข็มลงได้เส้นฝ้าย 4 เส้น ข้ามเส้นฝ้าย 2 เส้น และสอดลงได้เส้นฝ้ายอีก 4 เส้น (ซึ่งเขียนเรียกว่า ทิว 4 เกี่ยม 2 ทิว 4) การปักลายขัดแบบนี้ส่วนใหญ่ปักตามแนวตั้ง แต่ต้องปักหลายแถวรวมกันเป็นหนึ่งลายปักที่มีความสมบูรณ์อยู่ในตัว และมีลักษณะเป็นลายเดี่ยว เขียนนิยมใช้สีเพียงสีเดียวในการปักลายขัดแต่ละลาย ฝั้เข็มด้านหน้าและด้านหลังของฝั้จะมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

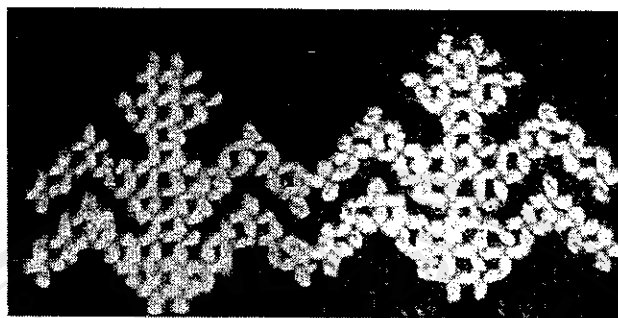

รูปที่ 3-18 ลักษณะของลายขัด

ที่มา กรมประชาสัมพันธ์ (2543)

การปักลายสอง

การปักลายสอง (โฉ่ง ทิว) คือการปักลายทำเป็นรูปกากบาทเล็กๆ โดยการสอดเข็มสอดเส้นฝ้าย 2 เส้นแล้วดึงปลายเข็มขึ้นเลย จากนั้นสอดเข็มสอดเส้นฝ้ายอีก 2 เส้น ทำอย่างนี้เสมอไม่ว่าจะปักตามแนวนอนหรือแนวตั้งก็ตาม แต่ต้องปักลายเป็นรูปกากบาทหลายๆ อันประกอบกันเป็นรูปร่าง ลายปักที่มีความสมบูรณ์อยู่ในตัวและมีลักษณะเป็นลายเดี่ยว ในการปักลายกากบาทหนึ่งลายนิยมใช้สีเพียงสีเดียว ฝั้เข็มของการปักลายกากบาทนี้ จะมีลักษณะเหมือนกันทั้งด้านหน้าและด้านหลังของฝั้

รูปที่ 3-19 ลักษณะของลายสอง
ที่มา กรมประชาสัมพันธ์ (2543)

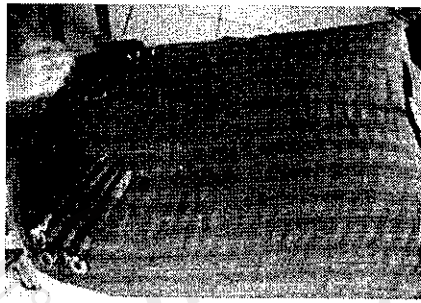
การปักไขว้

การปักไขว้ (โฉงดับยัด) คือการปักลายโดยการสอดเข็มขึ้นลงข้ามเส้นฝ้ายครั้งละ 2 เส้น โดยให้ฝ้ายด้านหน้าของลายปักไขว้กันหลายๆ อัน เพื่อประกอบกันเป็นรูปร่างลายที่สมบูรณ์ ลักษณะของฝ้ายด้านหน้าและด้านหลังของฝ้ายจะไม่เหมือนกัน การปักไขว้นี้มีทั้งปักเป็นลายเดี่ยวที่มีความสมบูรณ์ในตัว เช่น ลายเหนียว (ลายพื้นเลื่อย) และลายผสมที่นำลายเดี่ยวหรือส่วนประกอบของลายเดี่ยวหลายๆ ลายมาประกอบกันเป็นลายปักอีกลายหนึ่ง ที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป ลายเดี่ยวหนึ่งลายมักจะปักเพียงสีเดียว แต่สำหรับลายผสมมักจะปักด้วยสีต่างๆ หลายสี

รูปที่ 3-20 ลักษณะของการปักไขว้
ที่มา กรมประชาสัมพันธ์ (2543)

นอกจากลายปักทั้ง 4 ลายแล้ว เด็กหญิงเมียนยังต้องเรียนรู้ในการถักด้ายเป็นเส้น ที่เรียกว่า “ทาง” ซึ่งจะนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของเสื้อผ้าอีกด้วย

รูปที่ 3-21 การถัก “ทาง”

4. วิธีการถ่ายทอด

เมื่อเด็กหญิงโตพอที่จะเรียนรู้การปักผ้า ผู้เป็นมารดาจะหาผ้าที่มีเส้นใยขนาดใหญ่หรือเศษกระสอบข้าวที่ไม่ใช้แล้ว (มงคล, 2534) หรืออาจใช้กาบไม้ไผ่มาทำให้ฝักหัดปักลาย เนื่องจากการอาศัยอยู่บนคอยสูงและครอบครัวมีฐานะยากจน ผ้าเป็นของหายากและมีราคาแพง

สำหรับวิธีการปักผ้าของชาวเมียนม่านั้นเนื่องจากการไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นตำรา การสอนจึงเป็นการถ่ายทอดแบบสืบต่อกันมา โดยอาศัยการจดจำผนวกกับประสบการณ์ของผู้สอน ดังนั้นการถ่ายทอดที่ไม่เข้มงวดอาจก่อให้เกิดรูปแบบลวดลายที่คลาดเคลื่อนไปจากเดิมได้ ซึ่งวิธีการสอนที่พบมี 3 วิธีคือ (วรวิทย์, 2537)

การจับมือสอน

การจับมือสอนเป็นการสอนเมื่อผู้เรียนเริ่มหัดปักใหม่ๆ ยังขาดทักษะและความชำนาญ

การปักให้ดู

วิธีนี้ผู้สอนจะปักลายให้ผู้เรียนดูเป็นตัวอย่างทีละขั้นตอน แล้วจึงให้ผู้เรียนปักตาม

การให้ดูตัวอย่างลายปัก

ผู้สอนใช้ลายปักที่ปักไว้แล้วให้ผู้เรียนดูเป็นตัวอย่าง แล้วให้ผู้เรียนปักตาม การสอนวิธีนี้ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะมาบ้างแล้ว

5. สีที่ใช้

ส่วนสีของด้ายที่ใช้ปักนั้น จากการศึกษาของมงคล จันทน์บำรุง (2534) พบว่า สมัยที่เมียนมายังอยู่บนคอย ส่วนใหญ่นิยมใช้สีปักลายเสื้อผ้าเพียง 5 สีเท่านั้น คือ สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน สีเขียว และสีขาว ยกเว้น การปักลายผ้าที่ชาวแกง (โหว จ้าว) ต้องใช้สีดำ และบางคนก็ใช้สีดำปักลายเส้นที่เสื้อผ้าบ้าง

จากการสัมภาษณ์นางเพย นางฟาม และนางไหมฟูได้บอกถึงความหมายของสีที่ใช้ปักว่า

- สีแดง เรียกว่า ชี เป็นสีนำโชค

- สีเหลือง หมายถึงความทนทาน อดทน
- สีน้ำเงิน หมายถึงศาสนา และความซื่อสัตย์
- สีเขียว เรียกว่า สู้แหมง หมายถึงความอุดมสมบูรณ์
- สีขาว เรียกว่า ซู้แป แปลว่า ขาว สะอาด สวยดี เป็นสีที่หมายถึงความบริสุทธิ์
- สีดำ คือ พื้นฐานของคน สามารถปรับเปลี่ยนได้จากคำเป็นขาว จากขาวเป็นดำ

อย่างไรก็ตาม เมื่อถามผู้ผลิตถึงสีของด้ายที่ใช้ปักในปัจจุบัน พบว่า สีของด้ายที่ใช้ปักเป็นการปักเพื่อความสวยงามและใช้สีตามที่เลยทำกันมา โดยไม่มีความหมายของสี

6. การสื่อความหมายในการปักลาย

ในอดีตนั้นการดักเย็บเสื้อผ้าและการปักลวดลายต่างๆ บนผืนผ้า ใช้มือในการปักลวดลาย และดักเย็บทั้งหมด ลวดลายที่ปักบนผ้าลายปักแม้เพียงเล็กน้อย แต่ก็ทำให้เกิดความเข้าใจได้หลายอย่าง เป็นการสื่อให้เห็นความหมายที่แฝงไว้

ในปัจจุบันแม้ว่าความหมายเริ่มแรกของลายปักเมียนอาจสูญหายไปแล้ว แต่สัญลักษณ์ของลายปักก็ยังเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของเมียน เป็นการใช้อนุสัญญลักษณ์แสดงภาษาพูด (พורת, ม.ป.ป.) อย่างไรก็ตาม ชื่อลายปักลายปักของเมียนมักจะมี ความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เช่น วิธีการปัก ความเชื่อ พิธีผลและธรรมชาติ และชื่ออื่นๆ ดังนี้ (มงคล, 2534)

วิธีการปัก

เพื่อให้เป็นการสื่อความหมายในการปักลาย จึงตั้งชื่อลายปักตามวิธีการปัก เช่น

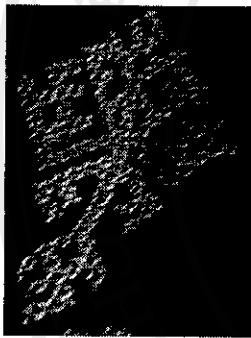
- บ้องเบี้ยวทิว (ลายเมล็ดข้าวปักแบบลายสอง)
- กะย่อเกียม (ลายแมงมุมปักลายขัด)
- จ้างแพงคัยัค (ปักไขว้ลายตะแกรง)
- หยิว แปลว่า เส้นทาง ถนนหนทาง นางเพียบบอกว่าเส้นทางทำให้เข้าใจวิถีชีวิตที่แท้จริง เช่น ลายสี่เหลี่ยม จะมีเส้นเดินไป และเดินกลับ ถ้าเราพลาดตรงไหน หมายถึง ชีวิตของเราที่ถ้าเดินผิดพลาดต้องย้อนกลับมาตั้งหลักชีวิตใหม่อีก ก็เหมือนลายปัก ลายไขว้เหมือนกัน ถ้าผิดก็ไม่สามารถเผชิญได้ ดังนั้นลายปักเราต้องรู้ว่าทางอ การตรงมีที่ขึ้น เหมือนการทำสมาธิจะทำอะไรต้องมีสมาธิ มีสติ แล้วจึงจะบรรลุได้ ถ้าไม่มีสติ สมาธิทำอะไรก็ไม่บรรลุผล ก็เดินไปไม่ได้

ความเชื่อ

เมียนเชื่อและนับถือภาพผีใหญ่ ซึ่งเป็นภาพวาดเหมือนเทพยดา และเทพเจ้าที่สิงห์สถิตย์อยู่ในโลกมนุษย์ สวรรค์ นรก และมหาสมุทร โดยมีภาพที่สำคัญที่สุด 3 ภาพ เรียกว่า “ฟามซิง” หรือผีสามดาว จึงได้นำชื่อฟามซิงมาตั้งชื่อลายปัก เช่น ลายฟามซิง และฟามซิงกุน เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีลายที่สื่อถึงความเชื่ออื่นๆ เช่น (“ตำนานความเป็นมาของเมียน” ม.ป.ป.) เสื้อเป็นสัตว์ที่เมียนนำมาตั้งชื่อลายปักมากที่สุด จากการสัมภาษณ์ พบว่า ชาวเมียนถือว่าเสื้อเป็นเทพเจ้าที่มีอำนาจมาก ซึ่งจะเห็นจากมีวันเสื้อ ซึ่งชาวบ้านจะอยู่บ้าน เดิมจะปิดหมู่บ้าน 2 วันไม่ให้คนต่างถิ่นเข้าด้วย ลายที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ได้แก่

สำหรับลวดลายที่สื่อถึงความเชื่อบางส่วนมีดังนี้

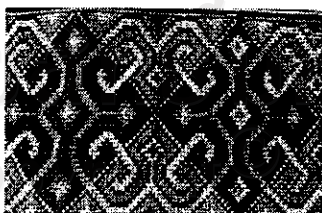
รูปที่ 3-22 ภู่านเปียง (1)

เป็นลายที่สื่อถึงเครื่องประดับขามิของเทพสุนัขมังกร ซึ่งชาวเมียนถือว่าลายนี้ส่งเสริมให้เกิดบารมี(สง่าราศี) ต่อผู้ใส่ด้วย

รูปที่ 3-23 ภู่านเปียง (2)

เป็นลายที่สื่อถึงเครื่องประดับขามิของเทพสุนัขมังกร ซึ่งชาวเมียนถือว่าลายนี้ส่งเสริมให้เกิดบารมี(สง่าราศี) ต่อผู้ใส่ด้วย

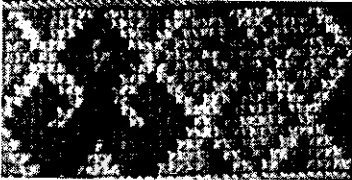

รูปที่ 3-24 ตะหวาดับ

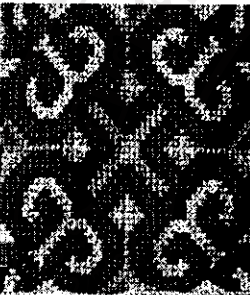
คือหนังเสือ หมายถึงว่า เป็นเกราะป้องกันตัวของเทพสุนัขมังกร เป็นเสื้อเกราะที่พระเจ้าผิงหวางพระราชทานให้แก่ราชบุตรเขย คือเทพสุนัขมังกร เป็นเทพที่ลงมาเพื่อช่วยเหลือคุ้มครองชนเผ่า เรื่องราวโยงไปถึงฟาสปอร์ดที่ยาวที่สุดในโลก

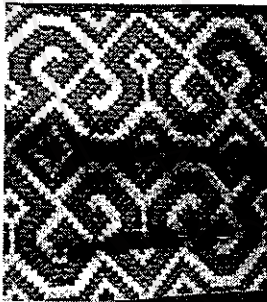
รูปที่ 3-25 ต้มเสียนจ้อโต๊ะ
แปลว่านิ้วเท้าของเสือ

รูปที่ 3-26 แปลว่าหูเสือ

รูปที่ 3-27 ต้มเขียน
คือ อึ้งเหี้ยนเสือ หรือตราประทับของพระเจ้าฝาง
ประทานให้กับเทพสุนัชมังกร แทนมาจากแคว้นที่ราช
บุตรเขยโยกย้ายออกไป ความหมายหนังสือเดินทางที่พระ
เจ้าฝางทรงประทานให้ ในขณะที่นางไหมฟู บอกว่า
หมายถึงความร่มเย็น

รูปที่ 3-28 โล่ฝาง
แทนความหมายแม่ทัพที่พระเจ้าฝางประทานให้

รูปที่ 3-29 หลอมเจว

เป็นรอยเท้าสุนัขของฮ่องเต้

นอกจากนี้ยังมีลวดลายที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ได้แก่ ตะหวาดูบ หมายถึงวิถีชีวิต
ของคนสมัยก่อนที่ผูกพันกับเสือ (ตะหวาดูบ เป็นภาษาเมี่ยนหมายถึงเสือ) ตะหวาดูบ นามเจียว
เขาะเต็ง ฮ่องเก๋า หยอบต๋อ จูเตียบเฮว ลอกวนดิน ลายสามักถึ โตปเจี้ยน นะกอยอ
หน่อมเตียว โยเหง่าตอน เล็บมือนาง บ่มเขีย ฯลฯ

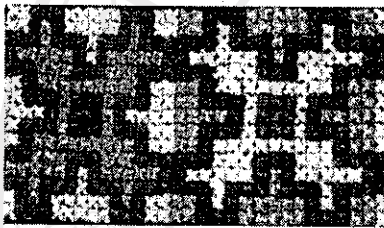

อย่างไรก็ตามนางอุไรวรรณ บอกว่า ลายที่ปักคนที่บ้านอื่นอาจจะคิดลายได้อีกอย่างหนึ่ง คนบ้านนี้ก็คิดได้อีกแบบหนึ่ง หลายลายมีคำว่าเสือเกี่ยวข้องกับ คนเผ่าคนแก่บางคนบอกว่าดูจากรอยเท้าเสือจะกลมๆ และสวยงาม แต่ไม่ได้มีความหมายว่าจะป้องกันไม่ให้เสือมาทำอันตราย

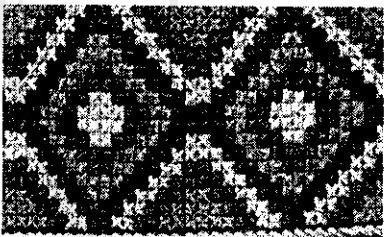
พืชผลและธรรมชาติ

พืชผักที่นำมาตั้งชื่อลายปัก เช่น

- บ้างเบี้ยวทิว (ปักลายเมล็ดข้าว)
- กะเหมา ทิว (เมล็ดข้าวโพด)

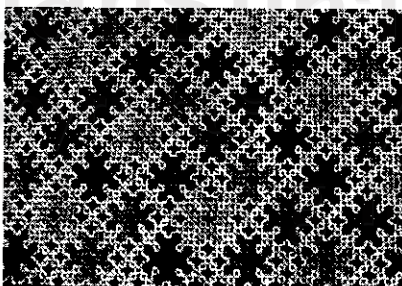
รูปที่ 3-30 เคียงชา
หมายถึง กิ่งไม้

รูปที่ 3-31 มะเลงั่น
หมายถึง เม็ดของมะขามป้อม

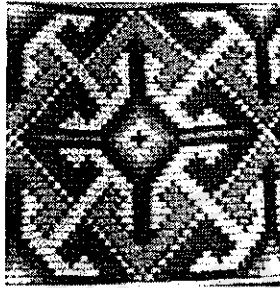
ชื่อสัตว์

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ชื่อลายที่เกี่ยวกับสัตว์อื่นๆ เช่น แมงมุม ค้างคาว ได้แก่

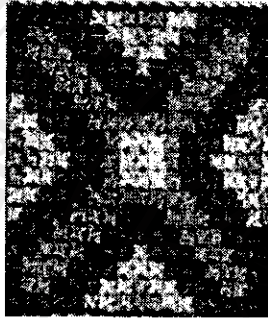
รูปที่ 3-32 นะกอยหรือกะหย่อ

แปลว่าแมงมุม คือ ไยแมงมุมนี้จะเหนียวแน่น
แม้ว่าใครจะมาทำอะไร เมื่อเรามีวิจารณญาณ
ของแต่ละคน สิ่งนั้นก็ไม่สามารถบั่นทอนของ
เราไปได้

รูปที่ 3-33 บักนุยน่อม

หมายถึง หูก้างคาว (บักนุยน่อมแปลว่าค้างคาว)

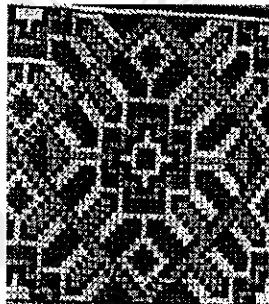
รูปที่ 3-34 กะขอยเจียม

หมายถึง เมงมุนทอง

ชื่ออื่นๆ

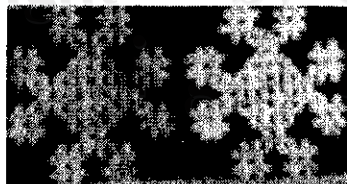
ลายปักบางลายมีชื่อที่บอกลักษณะของลาย หรือเป็นการนำลายเดิมมาปรับปรุงให้สวยงามขึ้น เช่น

- ดัมเปียง(ดอกใหญ่)
- ดัมย่นเปียง(ดอกเงินดอกใหญ่)

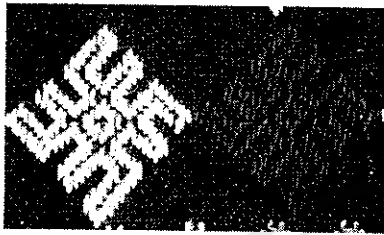

รูปที่ 3-35 จังแพง

หมายถึง ไหตะเกรง

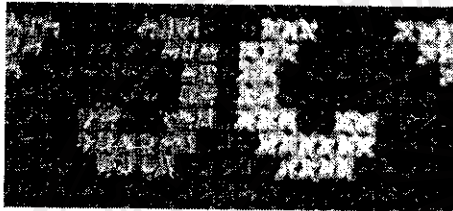

รูปที่ 3-36 หนามเจียว

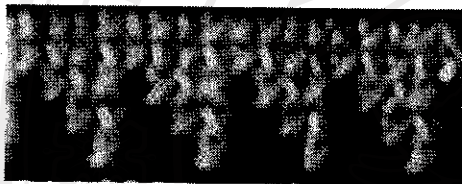
รูปที่ 3-37 บั้นเทียน

หมายถึง ความขุ่นยาก

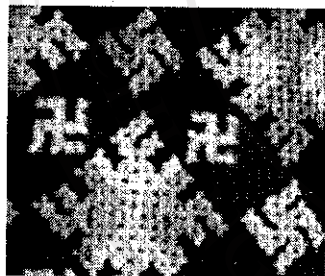

รูปที่ 3-38 เห่งตอน

หมายถึง งอเล็ก

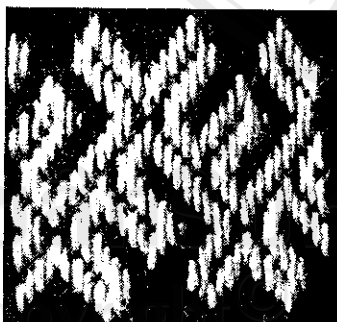

รูปที่ 3-39 เหนี่ยว

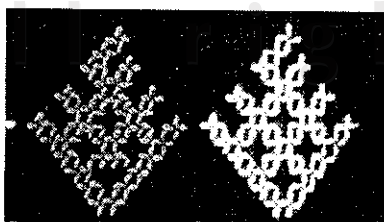
รูปที่ 3-40 สวัสดิกะ

หมายถึง ในชุมชนเรามีทั้งคนดี และคนไม่ดี
การคบหาต้องเลือกคบ และหมายถึง ในชุมชนมี
ทั้งสายใย เชื้อไขความรัก ความผูกพัน มีคนที่จะ
มาบั่นทอนสิ่งที่เรามีอยู่ให้หายไป

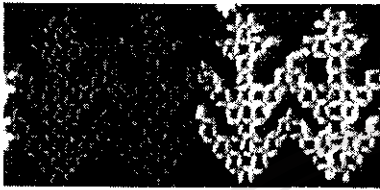
รูปที่ 3-41 ช่งเส้า

หมายถึง เสร็จแล้ว (เป็นลายที่ปักตรงชายของ
กางเกงเมียน)

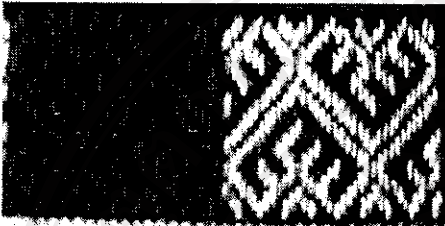
รูปที่ 3-42 หยอบเย็ม

หมายถึง สูดท้าย (การปักผ้าเมียนจะปักจาก
ข้างล่างขึ้นไปข้างบนลายนี้จึงเป็นการปักลาย
สูดท้าย)

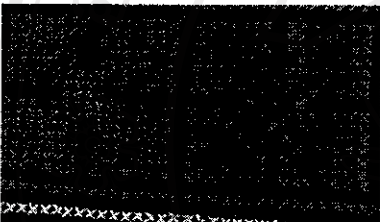
รูปที่ 3-43 โชม หรือองครักษ์

หมายถึง การบังเอาไว้ ค้ำบัง สืบถึงการปกป้อง
คุ้มครอง (บางคนกล่าวว่าเปรียบเสมือนคน มี
แขน ขา หัว)

รูปที่ 3-44 กว้าง

เป็นชื่อคนแรกที่ปักลายนี้

รูปที่ 3-45 เปื้อยหางนเหียงน

- เล็บมีอนาง หมายถึง จิตใจของคนมันมีความโหดร้ายแฝงอยู่ ถ้าปักในชุด
เจ้าสาวจะไม่ใช้ลายนี้
- ลอกวนดิน เป็นลายที่ประยุกต์มาจากลายดั้งเดิม คือ ไม้เท้ากายสิทธิ์ เวลา
คนป่วยหรือต้องการประกอบพิธีกรรมให้คนป่วยให้หาย ก็ใช้ไม้เท้านี้ มีเขา
กางเป่า เพื่อส่งเสียงขึ้นสู่สวรรค์ให้เทพ เทวดา
- องครักษ์ คือ เริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลง คือ เริ่มต้นจากการดำเนินชีวิต และ
มาดำเนินอยู่ร่วมกัน แล้วก็ต้องมีความปลอดภัย มีทหาร มีองครักษ์มาดูแล
- จ้งเป็น หมายถึงคนในอดีตมันประยุกต์มาเอง
- โจงเช็ด แปลได้สามอย่าง

นางเพียบบอกว่าทุกลายมีความหมายในตัว แต่ละคนที่ปักก็คิดว่าจะสื่ออะไร หลายครั้งมีการ
ผสมผสานหลายลายในงาน เช่น “หน่อมเตียว” “สัวัดคิกะ” และ “กะหย่อ” ทั้งสามลายนี้แต่
ละลายขึ้นอยู่โอกาสที่จะนำไปใช้ได้ โดยทั้ง 3 ลายนี้จะปักในชุดแต่งงาน จะเรียกลายแบบนี้
เส้นทาง วิถีชีวิต มีสุข มีทุกข์ร่วมกัน ภาษาไทย พูดว่า ร่วมชะตาเดียวกัน ในส่วนของกางเกงจะมี
ความหมายหลายช่วงของลายปัก เช่น จากโหวจ้าวขึ้นมา คือ ลายองครักษ์ หมายถึง เริ่มต้นจากการ
เปลี่ยนแปลง คือ เริ่มต้นจากการดำเนินชีวิต และมาดำเนินอยู่ร่วมกัน แล้วก็ต้องมีความปลอดภัย มี

ทหาร เมืองครักษ์มาดูแล มาถึงส่งเสด็จ แปลได้สามอย่าง คือ เด็กเล็กๆ ใส่ง้ออีกแบบหนึ่ง พอเป็นหนุ่มเป็นสาวก็จะเป็นการเปลี่ยนแปลง ความเป็นสาวที่มีคู่ได้มีครอบครัวได้ ต่อมาก็เป็นขั้นตอนของการทำเป็นความสามารถ สมัยก่อนคนแก่บอกว่า จะเอาสะใภ้เข้าบ้าน ต้องดูตรงนี้ เส้นความสามารถว่าเข้าออกนอกในได้ แล้วลายจก คือ ลายเส้นสุดท้ายที่ผ้าผืนนั้น

อย่างไรก็ตาม มีลายปักจำนวนหนึ่งซึ่งไม่สามารถระบุความหมายได้ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ เช่น ลายกะขอยเกียม ลายสามัคคี จูเดียบเฮว ช่องเก้า(คล้ายกับจูเดียบเฮว) เขาะเต็ง หยอบต่อ

7. ลายบังคับ

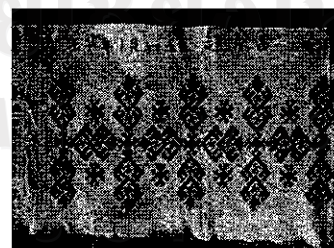
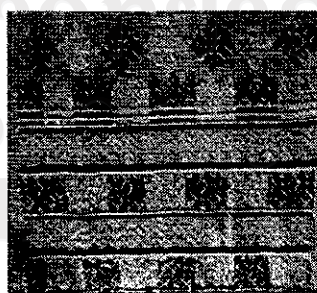
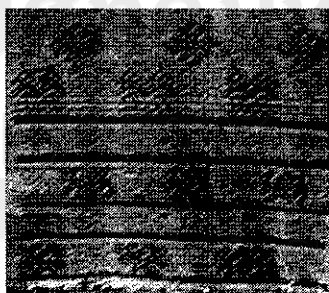
จากการสัมภาษณ์ พบว่า ลายบังคับได้แก่ ตะหวาดับ ลายโหวจ้าว หยอบเยียม หมายถึง สุดท้าย (การปักผ้าเย็บจะปักจากข้างล่างขึ้นไปข้างบนลายนี้จึงเป็นการปักลายสุดท้าย) ลายจ่งเส้ง (คือ ลายเส้นสุดท้ายที่ผ้าผืนนั้น)

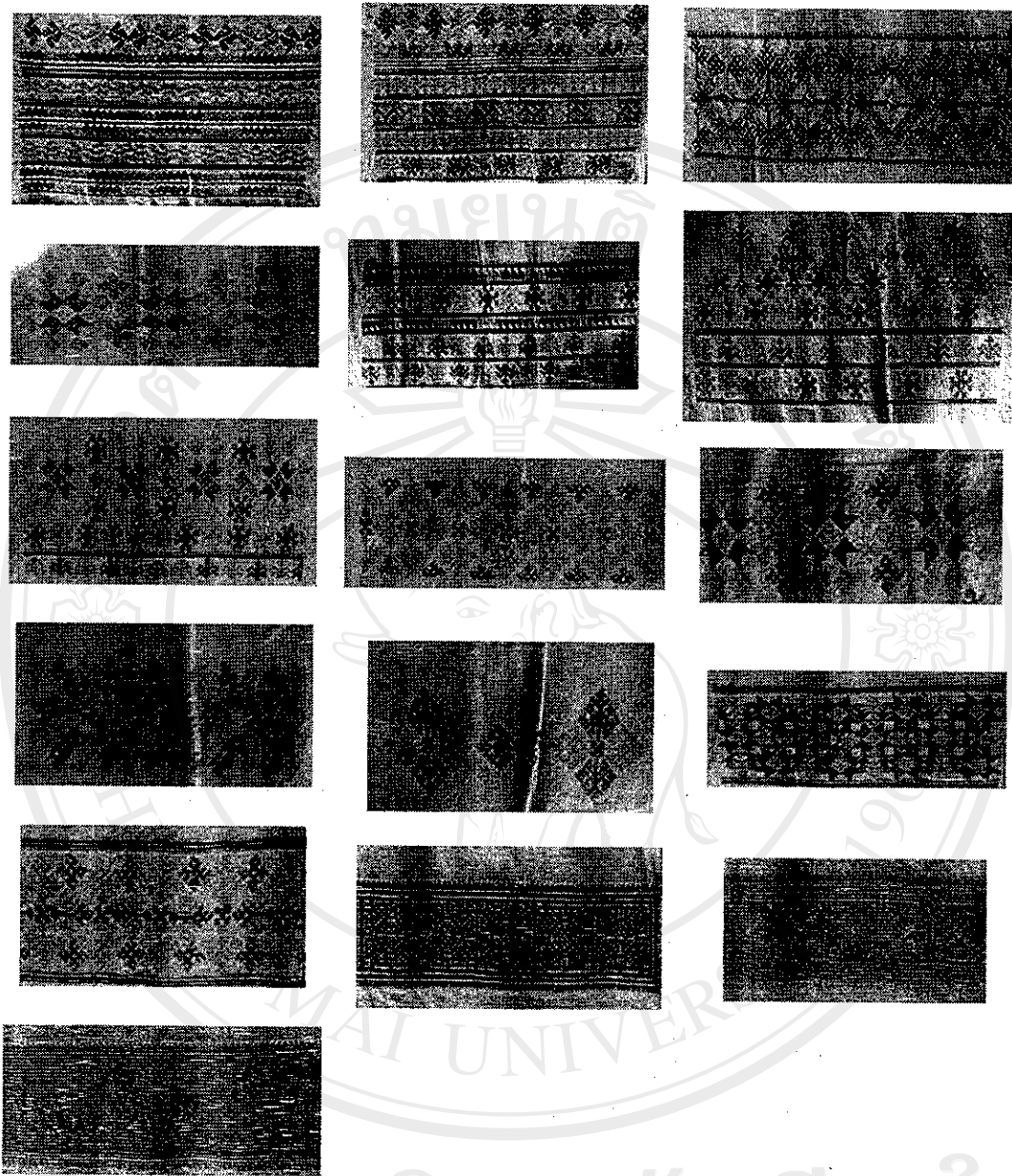
นอกจากนั้นในการปักลายเส้น (หยิว)แต่ละครั้ง เมียนต้องปักลายเส้นเรียงกันสามเส้นเรียงติดกันเสมอ ก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความเชื่อเช่นเดียวกัน เมียนเชื่อว่าการทำอะไรสามครั้งเป็นสิ่งที่ เป็นมงคลของเมียน (มงคล, 2534)

8. ลายดั้งเดิม และลายที่เป็นเอกลักษณ์ของเมียน

จากการสัมภาษณ์นางอุไรวรรณ พบว่า ลายดั้งเดิมจะเป็นลายดอกๆ คนรุ่นก่อนๆจะปักแทนลายตะหวาดับ เพราะคนสมัยก่อนจะปักลายไขว้ไม่เป็น ลายที่ปักคนที่บ้านอื่นอาจจะคิดลายได้อีกอย่างหนึ่ง ในขณะที่นางฟามบอกว่าลายที่ปักทุกลายเป็นลายดั้งเดิม และลายดั้งเดิมทุกลายเป็นลายที่เป็นเอกลักษณ์ของเมียน

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากลายที่แสดงไว้ในหัวข้อการสื่อความหมายของลายปักแล้ว ปัจจุบันนางเพยได้รวบรวมชื่อและลวดลายปักดั้งเดิมของเมียน โดยเริ่มเก็บตัวอย่างลายมาตั้งแต่ปี 2540 จากหลายจังหวัด ดังนี้

รูปแบบของผลิตภัณฑ์

จากการศึกษา พบว่า การปักผ้าของชาวเมี่ยนมีการพัฒนารูปแบบใหม่ๆ หลายรูปแบบ ในขณะเดียวกันก็ยังไม่ละทิ้งรูปแบบที่สืบทอดกันมาช้านาน

1. แบบดั้งเดิม

การปักลายและการใช้สีเสื่อผ้าและเครื่องใช้ของเมี่ยน มีดังนี้ (มณฑล, 2534)

เครื่องแต่งกายผู้หญิง

1) ผ้าโพกหัวผู้หญิง นิยมปักลายเส้นสลับกับลายเดี่ยวอย่างละ 3-5 แถว ลายเส้นแต่ละแถวต้องปักสามเส้นเรียงติดกัน (ดูเพิ่มเติมในหัวข้อเรื่องราวเชิงวัฒนธรรม) ลายปักแบบเดี่ยวแถวแรกส่วนใหญ่ปักลาย “เหนียว” (ลายพื้นเลื่อย) ซึ่งเป็นลายปักแบบไขว้ ส่วนลายปักแถวอื่นๆ นิยมปักลาย “หล่อมเจว” และลาย “โซม” อย่างละ 1 แถว เป็นอย่างน้อย แต่ลายปักแถวที่สลับกับลายเส้นชั้นสุดท้ายนิยมปักลายเดี่ยวสามแถว โดยแถวแรกต้องปักลาย “หล่อมเจว” เรียงติดกันตลอด แถวที่สองปักลาย “หล่อมเจว” 1 ลายเว้น 1 ลายเรียงกันเป็นแถว ช่วงที่เว้นไว้ให้นิยมปัก “ลายโซมเปียง” สีที่นิยมใช้ ได้แก่ สีแดงเข้ม และสีขาวเท่าๆ กัน สลับด้วยสีเหลือง สีเขียว และสีน้ำเงิน แต่ในปัจจุบันนิยมใช้สีแดง สีเหลือง และสีขาวเท่าๆ กัน สลับด้วยสีเขียวและสีน้ำเงิน

รูปที่ 3-46 ผ้าโพกหัว
ที่มา กรมประชาสัมพันธ์ (2543)

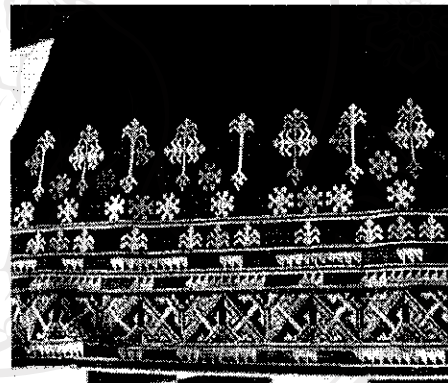

รูปที่ 3-47 ลวดลายปลายผ้าโพกหัวผู้หญิงเมี่ยนบ้านปางคำ

2) ผ้าคาดเอวผู้หญิง การปักลายและให้สีผ้าคาดเอวจะมีลักษณะคล้ายผ้าโพกหัว แต่ผ้าคาดเอวนั้นนิยมปักลายเส้นสลับกับลายปักเพิ่มขึ้นอีก 1-3 แถว

รูปที่ 3-48 การใช้ผ้าคาดเอว
ที่มา: ณีฎฐวิ และวีระพงศ์ (2539)

รูปที่ 3-49 ลวดลายปลายผ้าคาดเอวผู้หญิงเมียน
บ้านปางค่า

3) สาบเสื้อผู้หญิง (ดูย แลง) ใช้ผ้าดำขนาดกว้างประมาณ 5 เซนติเมตร เย็บติดกับชายผ้าที่หน้าอกเสื้อทั้งสองด้าน การปักลายที่สาบเสื้อส่วนใหญ่จะใช้ลายเส้น 2 แถว แถวแรกปักลายเส้นเพียง 2 เส้น และปักลายลายเล็กๆ ซึ่งมีทั้งลายเดี่ยว และลายผสม จากนั้นปักลายเส้น 3 เส้นเรียงกัน สีที่ใช้ปักลายมีสีแดง และสีขาว มากกว่าสีอื่น เนื่องจากลายปักนี้มีผู้หญิงใหม่พรมบังทำให้เห็นลายไม่ชัดเจน ในปัจจุบันมีบางคนนิยมใช้ผ้าสีแดงลายขาวติดแทนผ้าปักลาย

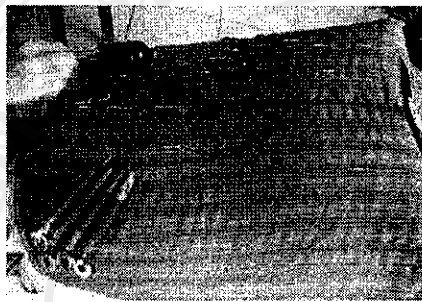
4) กางเกงผู้หญิง ลายปักกางเกงของเมียนมีสองส่วน คือ ส่วนที่เรียกว่า “โฮว จ่าว” ส่วนที่สองเรียกว่า “โฮว ชิน”

การปักโฮว จ่าว ส่วนนี้เมียนทุกหมู่บ้านต้องปักลายเหมือนกันหมด (ลายบังคับตามประเพณี 5 ชั้น) และต้องติดด้วยถัก (ทาง) สีแดงหรือสีขาวปนแดง แต่สีแดงต้องอยู่ปลายสุด ที่ชายผ้ากางเกงก่อนเสมอ จากนั้นก็ปักลายเส้น 1 แถว และลายเดี่ยว 1 แถว สลับกันอย่างละ 5 แถว

ลายเส้นแต่ละแถวต้องปัก 3 เส้นเรียงติดกัน ยกเว้นแถวแรกจะปักลายเส้นเพียง 2 เส้นเท่านั้น เพราะนับด้วยอีกอีก 1 เส้นเป็น 3 เส้น ส่วนลายเดี่ยวที่ใช้ปักแต่ละแถวต้องเรียงลำดับจากแถวล่างสุดดังนี้ โฉงเฉย โชม(ปักลายหัวตั้ง) เว้นกวาง โชม(ปักหัวลง) และลายโฉงเช็ด ลายปักส่วนใหญ่ใช้สีดำและสีขาวสลับกัน อาจมีสีแดง สีนํ้าเงินปนบ้างเล็กน้อย

รูปที่ 3-50 ทาง

รูปที่ 3-51 โสวจำว

การปักโสรจิน ส่วนนี้สามารถเลือกลายอะไรปักและใช้สีอะไรก็ได้ แต่ส่วนใหญ่มีลักษณะที่คล้ายกัน คือจะเริ่มปักด้วยลายโชม(ปักลายหัวตั้ง)ก่อน จากนั้นปักลายเดี่ยวอย่างเดียวน และลายเส้นบ้างเล็กน้อยจนถึงระยะ 4 คืบ โดยวัดจากปลายขาทางเกงขึ้นมา จึงปักลายโชม(ปักลายหัวตั้ง) ในปัจจุบันรูปแบบของการปักลายโสรจินนี้เหมือนส่วนใหญ่นิยมปักลายเส้นและลายเดี่ยว และลายผสมรวมกันจนถึงระยะ 4 คืบ ทำให้ลายปักดูทึบขึ้นกว่าเดิม การใช้สีในการปักลายโสรจิน บางกลุ่มนิยมใช้สีแดงเข้ม สลับด้วยสีขาว เหลือง เขียวและนํ้าเงิน ในปัจจุบันมีผู้นิยมสีนํ้าตาล สีม่วง และสีแสดเพิ่มขึ้น บางกลุ่มนิยมใช้สีเขียว สลับสีขาว สีเหลือง สีนํ้าเงิน

เครื่องแต่งกายของผู้ชาย

เครื่องแต่งกายของผู้ชายที่มีลายปักมีเพียงเสื้อเท่านั้น โดยนิยมปักลายที่กระเป๋าสี้อย่าง บางกลุ่มปักลายผสมขนาดใหญ่นและขนาดเล็ก ทั้งด้านหน้าและด้านหลังของเสื้อด้วย ลายปักอาจ

ปักลายเส้นเป็นกรอบหรือปักเฉพาะลายผสมอย่างเดียวก็นิยมใช้ปักเหมือนกับการปักลายทางของผ้าห่ม

รูปที่ 3-53 เสื้อผู้ชาย

หมวกเด็ก

หมวกเป็นเครื่องแต่งกายอีกสิ่งหนึ่งของเด็ก หมวกเด็กหญิงมีลายปักมากกว่าหมวกเด็กชาย หมวกเด็กชายมีลายเส้น 1 แถว และลายปัก 1 แถว สลับกันอย่างละ 2 แถว ส่วนหมวกของเด็กหญิงมีลายปักเพิ่มขึ้นอีกอย่างละ 1-2 แถว ลายเส้นต้องปักสามเส้นเรียงติดกัน ลายปักแถวแรกนิยมใช้ลาย “เหนียว” (ลายฟันเลื่อย) ลายปักแถวที่สองนิยมใช้ลายเดี่ยว แต่ปัจจุบันนิยมใช้ลายผสมมากขึ้น ลายปักแถวที่สามของหมวกเด็กหญิงอาจปักลายเดี่ยวหรือลายผสมก็ได้ สีที่ใช้ปักลายส่วนใหญ่คล้ายกับการใช้สีปักกางเกงผู้หญิง

รูปที่ 3-54 หมวกเด็ก

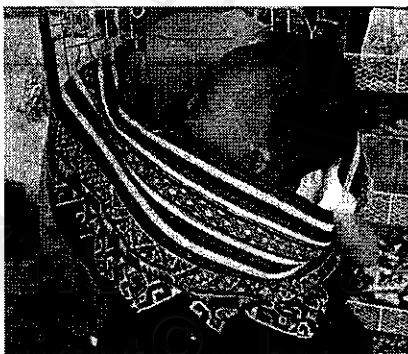
เครื่องใช้

เมียนยังนิยมใช้ผ้ามาตัดเย็บและปักลายเป็นเครื่องใช้อื่นๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันและเครื่องใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ดังนี้

1) เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน

เครื่องใช้ในชีวิตประจำวันหลายอย่างที่เมียนใช้ผ้ามาตัดเย็บ เช่น ผ้าห่อเด็กสะพายหลัง ถุงใส่เงิน ถุงย่าม และผ้าปูอานม้า แต่ที่นิยมปักลายมี 2 ชิ้น ได้แก่

1.1) ผ้าห่อเด็กสะพายหลัง (ซอง ปุย) ผ้าห่อเด็กนี้ใช้ได้ทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย โดยใช้ผ้าสีดำยาวเท่ากับหลังผู้ใหญ่จำนวน 2 ผืน มาเย็บติดกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมูหรือสี่เหลี่ยมผืนผ้า เย็บติดกับผ้าแถบสีดำหรือสีน้ำเงินแก่ ปักลายตรงกลางผ้าแถบ โดยทั่วไปนิยมใช้สีแดง สีขาว สีดำ หรือสีน้ำเงินแก่ ปักลายเส้น 3 เส้นเรียงติดกันทำเป็นกรอบชั้นใน แล้วจึงปักลายซึ่งส่วนใหญ่นิยมปักลายแบบผสม ส่วนด้านบนบนผ้าสี่เหลี่ยมนิยมปักลายเส้นและลายปักสลับกันอย่างละ 3 แถว ลายเส้นต้องปักสามเส้นเรียงติดกัน ลายปักแถวแรกนิยมปักลายเดี่ยว ลายปักแถวที่สองอาจใช้ลายเหนียวหรือปักลายแบบผสมก็ได้ ลายปักแถวที่สามหรือแถวสุดท้ายปักลายต่างๆ เป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วอย่างน้อยสี่อัน ผ้าห่อเด็กในบางพื้นที่อาจติดพู่ไหมพรมก้อนกลมสีแดงจำนวนทั้งหมด 5 ก้อนที่มุมของฐานสามเหลี่ยม แต่บางพื้นที่อาจปักลายอย่างอื่นแทน การปักลายแต่เดิมนั้นนิยมเน้นใช้สีขาวและสีแดง แต่ในปัจจุบันในบางกลุ่มนิยมใช้สีเหลืองและสีเขียวมากกว่า

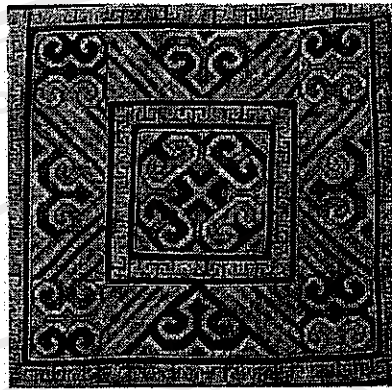
รูปที่ 3-55 ผ้าห่อเด็กชั้นนอก

รูปที่ 3-56 ผ้าห่อเด็กชั้นใน

1.2) ถุงใส่เงิน (ย่านบัว) เป็นถุงผ้าใช้สำหรับเก็บเงินหรือสิ่งของมีค่า นิยมใช้ผ้าสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่มีขนาดกว้างตามต้องการจำนวน 2 ผืนมาเย็บติดกัน เว้นที่ตรงมุมด้านขวามือ

เพื่อทำเป็นปากกระเป๋ การปักลายนิยมปักด้านหน้าเพียงด้านเดียว โดยจะใช้ลายปักแบบไหนก็ได้ แต่ส่วนใหญ่ปักทั้งลายเส้นและลายปัก การใช้สีที่ปักใช้เหมือนสีปักกางเกง

รูปที่ 3-57 ถุงใส่เงิน
ที่มา กรมประชาสัมพันธ์ (2543)

2) เครื่องใช้ในพิธีกรรม

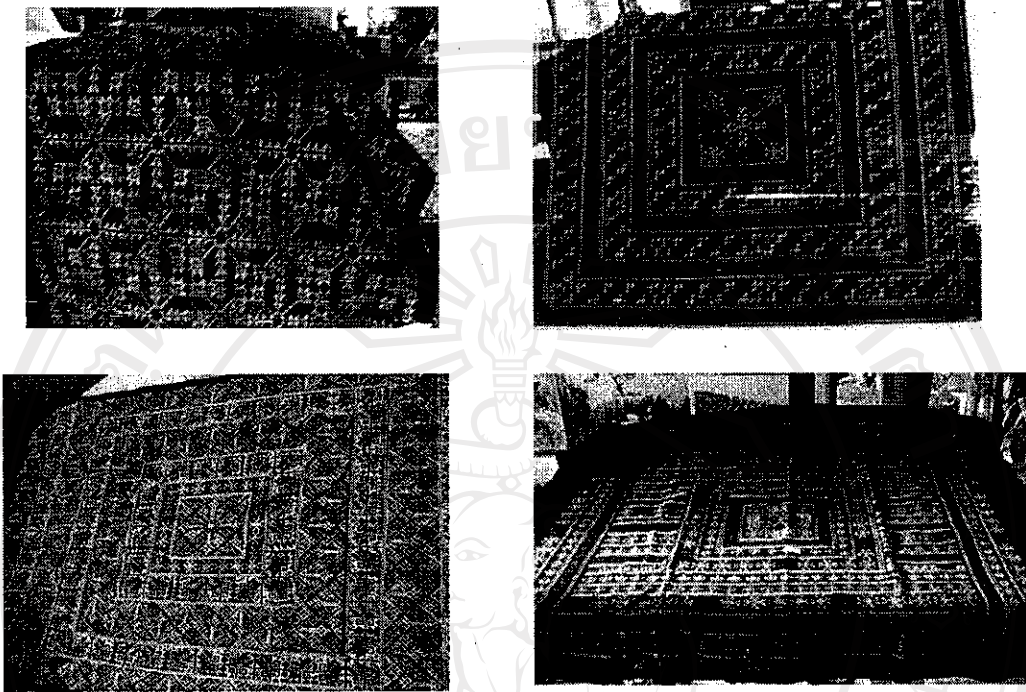
เมียนมีผ้าปักลายที่ใช้ในพิธีกรรมบางอย่าง ดังนี้

2.1) ผ้าดัมผา เป็นผ้าคลุมวางทับโครงไม้บนศีรษะของเจ้าสาวในพิธีแต่งงานแบบใหญ่ ทำจากผ้าสีดำขนาดกว้างประมาณ 60 เซนติเมตร ยาวประมาณ 90 เซนติเมตร ชายผ้าทั้งสี่ด้านติดด้วยดัก(ทาง) สีแดงหรือสีแดง-เหลือง การปักลายส่วนใหญ่ปักลายเส้นและลายปักสลับกัน เกือบเต็มผืน ตรงกลางผืนปักลายเส้นทำเป็นกรอบสี่เหลี่ยม แล้วจึงปักลายใหญ่ 1 ลาย ลายเส้นปักสามเส้นเรียงกัน ลายปักที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นลายโคมสลับกับลายหล่อมเจี้ยว เดิมใช้สีเพียงห้าสี คือ สีแดง สีขาว สีเขียว สีเหลือง และสีน้ำเงิน แต่ในปัจจุบันนี้ใช้สีอื่นเพิ่มมากขึ้น

รูปที่ 3-58 การใช้ผ้าดัมผาในพิธีแต่งงานแบบใหญ่
ที่มา กรมประชาสัมพันธ์ (2543)

รูปที่ 3-59 ตัวอย่างผ้าดั้นผาที่บ้านปางคำ

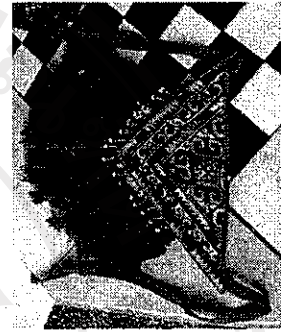
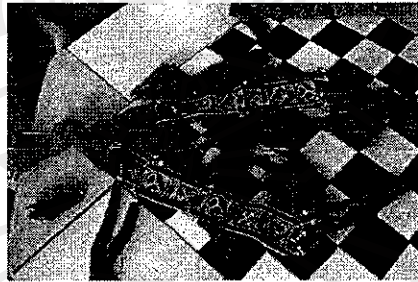
2.2) ผ้าคาดสีขาว (หละชินแปะ) เป็นผ้าที่เจ้าสาวใช้พาดไหล่ด้านหน้าทั้งสองด้าน โดยให้ปลายผ้าทั้งสองด้านห้อยลงมาด้านหลัง และเป็นผ้าที่เพื่อนเจ้าสาวใช้สะพายบ่า ที่ปลายทั้งสองด้านปักลายโดยใช้สีเหมือนกับผ้าโพกศีรษะผู้หญิง

รูปที่ 3-60 ผ้าพาด

รูปที่ 3-61 เจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาวในพิธีแต่งงานแบบเล็ก
ที่นา กรมประชาสงเคราะห์ (2543)

2.3 เครื่องแต่งกายของหมอผี ที่มีลายปักมีผาจู้และเส้นด้ายขาว ผาจู้มีลายเส้นและลายปักหลดกวนพิมเท่านั้น สีที่ใช้มีสีขาวและสีแดงเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเส้นด้ายขาวปักเฉพาะลายเส้นและลายปักแบบเดียวเท่านั้น โดยใช้สีแดง ขาว และเขียวเป็นส่วนใหญ่ ลายเส้นทุกแถวต้องปักสามเส้นเรียงติดกัน

ที่มา : กรมประชาสัมพันธ์ (2543)

รูปที่ 3-62 เครื่องแต่งกายและส่วนที่ใช้โพกหัวของหมอผีที่บ้านปางค่า

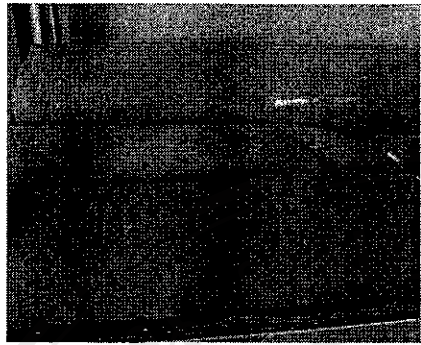
2. รูปแบบการผลิตในปัจจุบัน

การผลิตในปัจจุบันของชาวเมี่ยนบ้านปางค่า ส่วนใหญ่เป็นการทำเพื่อการจำหน่าย รูปแบบของผลิตภัณฑ์จึงขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้าเป็นส่วนใหญ่ โดยนางเพยบอกว่า ถ้าลูกค้าต้องการรูปแบบดั้งเดิมก็ทำให้แต่มีเป็นจำนวนน้อย แต่ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงในหลายลักษณะ ทั้งวัตถุดิบ การปัก และรูปแบบผลิตภัณฑ์

วัตถุดิบ

1) ผ้าที่ใช้ปักปัจจุบันหลายคนจะใช้ผ้าโทะ ผ้าไนลอน (ไม่มีตาปักแต่จะเอาผ้าเย็บติดแทน) และผ้ากระสอบ เป็นต้น ส่วนนางอุไรวรรณบอกว่า ผ้าที่ใช้ปักมี 2 แบบคือ ผ้าที่ทำสำเร็จมาจากโรงงาน เรียกว่าผ้าลายกระสอบช่องจะเสมอกัน ทางโรงงานจะย้อมสีเคมี ส่วนที่ซื้อผ้าทอมือมาข้อมเองก็มีใช้เหมือนกัน แต่ผ้าทอมือช่องไม่ค่อยเสมอ ซ้อมมาแล้วก็ต้องมาข้อมสีเอง

2) สีของผ้าพื้น เดิมเมี่ยนจะปักลายบนผ้าพื้นสีดำ แต่ผ้าที่ใช้ปักในปัจจุบันถ้าเป็นผ้าจากโรงงานจะมีหลายสี เช่น ผ้ากระสอบจะมีสีแดง สีฟ้า สีน้ำเงิน สีครีม

รูปที่ 3-63 ผ้าทอที่ใช้ปัก

3) ด้ายที่ใช้ปัก ส่วนใหญ่จะใช้ด้ายสำเร็จรูปที่เรียกว่า “ไหมประดิษฐ์” ที่ผลิตมาจากโรงงานที่ผ่านกระบวนการย้อมสีด้วยสีเคมี

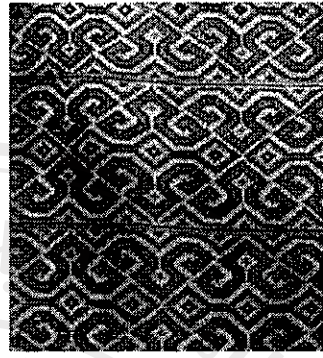
รูปที่ 3-64 ด้ายย้อมสีเคมี

ส่วนในกลุ่มของนางเพยได้เปลี่ยนจากการใช้ด้ายปักที่ย้อมด้วยสีเคมี มาใช้ด้ายปักที่ย้อมโดยใช้สีธรรมชาติ ซึ่งนางเพยบอกว่า

“ตอนแรกที่ทำผ้าปักโดยใช้ด้ายย้อมสีเคมี ก็มีผ้าปักขายของประเทศเพื่อนบ้าน เวียดนาม ลาว ค่าแรงเขาถูก ของเราแพง จะสู้ไม่ได้ อีกทั้งสีเคมี ประเทศเพื่อนบ้านก็ทำได้ แล้วจะทำอย่างไรให้เป็นเอกลักษณ์ เป็นจุดเด่นของกลุ่ม ชื่อกลุ่มภูมิเมียนบ้านผาช้างน้อย ก็มาย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งลายสีธรรมชาติยังไม่ได้เผยแพร่ให้กลุ่มในหมู่บ้าน ตอนนี้นำเฉพาะเจาะจงลูกค้าของเรา การทำผลิตภัณฑ์พัฒนาเป็นสีธรรมชาติ การย้อมดั้งเดิมบางส่วนก็เป็นสีธรรมชาติ เดิมทีก็ใช้ย้อมอยู่แล้ว ตัวผ้ามาจากฮ่อม สีขาวเป็นสีครามก็มาจากฮ่อม แล้วใช้ครามลง จากฮ่อมก็พยายามมาศึกษาต่อว่าอะไรที่พอจะนำมาย้อมได้ ตอนนี้นำออกมาเป็นสีธรรมชาติ สีจะไม่ตก แต่ยังไม่ถึง 5 สี นอกจากประดู่แล้วยังใช้ใบเตยกับใบหูกวางมาย้อม แต่ถ้าเป็นแบบเศรษฐกิจก็จะซื้อมาเลย เพราะเขาย้อมสีเคมีมาแล้ว”

รูปที่ 3-65 ผ้าที่ปักด้วยด้ายข้อมสีเคมี

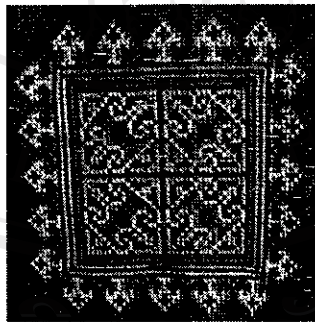
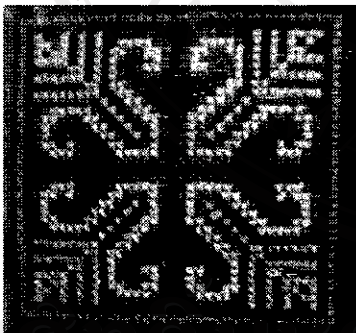

รูปที่ 3-66 ผ้าที่ปักด้วยด้ายข้อมสีธรรมชาติ

การปัก

ในการปักผ้าปัจจุบันที่พบมีดังนี้

- 1) ทั้ง 3 กลุ่มมีการใช้ลายดั้งเดิม แต่ปักแบบประยุกต์ ให้ง่ายขึ้น จะมีช่องว่างมากขึ้น (จะทำห่างๆ) จะปักไม่เต็มเหมือนลายดั้งเดิม ซึ่งนางเฟยเรียกว่า “ปักแบบเศรษฐกิจ”
- 2) ลายปัจจุบัน ลายใหม่ที่คิดแปลงออกมา เช่น ลาย “ลอกวนดิน” คือลายไม้เท้า กายสิทธิ์ และมีอีกหลายลาย

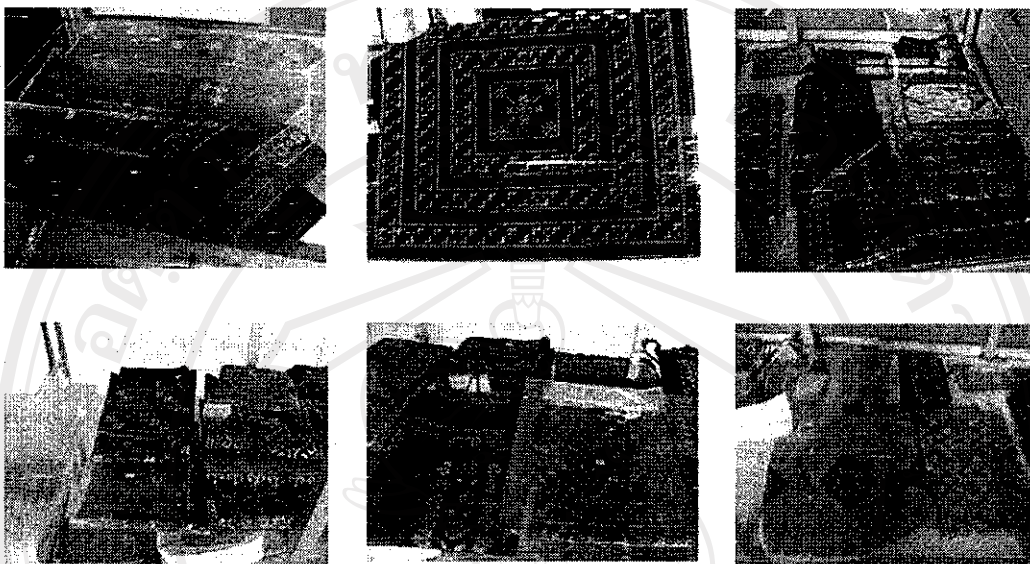
รูปที่ 3-67 ส่วนหนึ่งของลายเศรษฐกิจและลายที่คิดแปลง

รูปแบบผลิตภัณฑ์

สำหรับรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ต่างจากผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมของแต่ละกลุ่ม มีความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันบ้าง ทั้งในด้านการปักผ้า และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

1) จากการสัมภาษณ์นางอุไรวรรณ พบว่า กลุ่มสตรีสหกรณ์และกลุ่ม OTOP จะผลิตเนคไท กระเป๋า ผ้าพันคอ ผ้าลาย 1 แถว ผ้าลาย 2 แถว ฯลฯ

รูปที่ 3-68 ส่วนหนึ่งผลิตภัณฑ์กลุ่มสตรีสหกรณ์โครงการหลวงและกลุ่ม OTOP

2) กลุ่มนางเพย ผลิตภัณฑ์ที่ทำอยู่ในปัจจุบัน มี 2 แบบ อาจเรียกง่ายๆ ว่า แบบเศรษฐกิจ(ทำเพื่อให้ขายขึ้นจะได้ขายเร็ว) และแบบวัฒนธรรม แต่ผลิตภัณฑ์บางอย่างมีการเปลี่ยนแปลง ลวดลาย กระบวนการ และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ เช่น

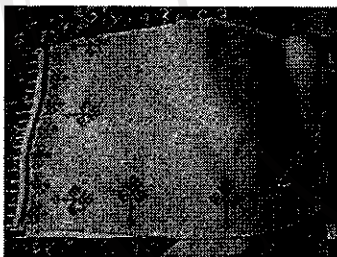
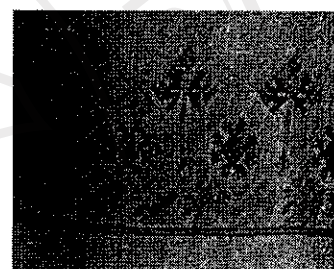
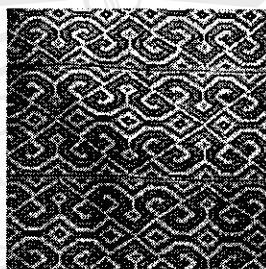
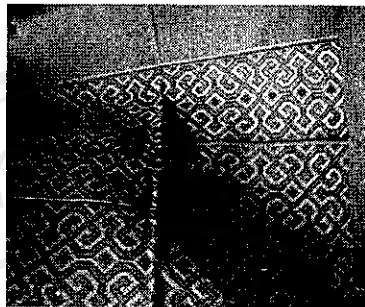
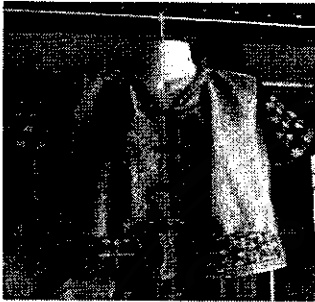
2.1) กางเกงสำเร็จรูป แต่ไม่เย็บแบบชนเผ่า จะตัดส่วนเป้ากางเกงบางส่วนออกไป (กางเกงชนเผ่ามีลักษณะคล้ายกางเกงสะดอ) ลูกค้าก็สามารถใส่ได้ ปักด้วยด้ายย้อมสีธรรมชาติ

2.2) ผ้าปูโต๊ะ ผ้ารองจาน หมอนอิง ผ้าม่าน แล้วแต่ว่าลูกค้าจะตั้งอะไรมา ลายจะเหมือนกัน ปักด้วยด้ายย้อมสีธรรมชาติ

2.3) ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ (ผ้าคลุมไหล่ได้ OTOP ตามดาว แต่ก่อนไม่ได้ทำ มพข. เพิ่งมาทำปี 2547 ที่ OTOP มีประกวด มพข. มีมาตรฐานมารับรองให้รับรู้) นอกจากนี้มีกระเป๋าเสื้อ (ใช้ลายปักตกแต่ง)

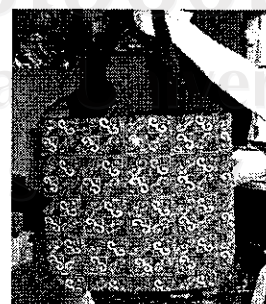
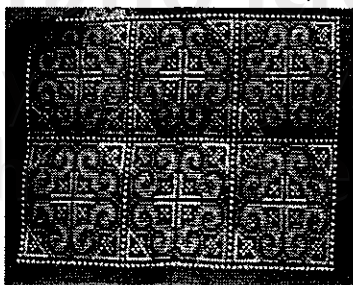
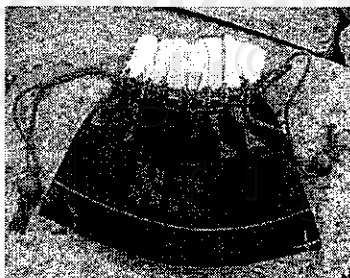

รูปที่ 3-69 ส่วนหนึ่งผลิตภัณฑ์กลุ่มสตรีอีสาน

3) มนทรา รูปแบบของผลิตภัณฑ์จะประยุกต์ใช้เข้ากับความต้องการของลูกค้าที่ต้องมีเอกลักษณ์ (บ้าง) ราคาไม่แพง เป็นของชิ้นเล็ก จะไม่ลวดลายเดิมซึ่งมักเป็นลายที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งต้องใช้เวลานาน นอกจากนั้นยังมีต้นทุนสูง

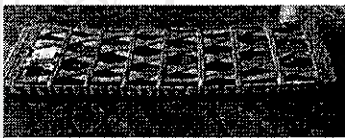
รูปที่ 3-70 ส่วนหนึ่งผลิตภัณฑ์กลุ่มมนทรา

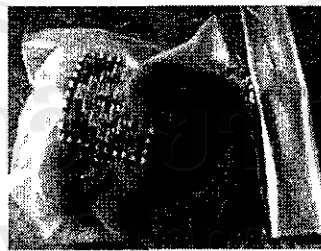
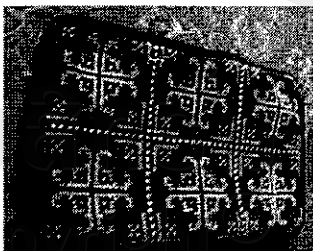
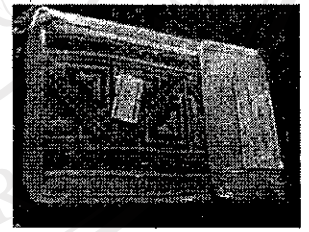
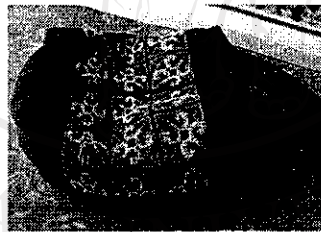
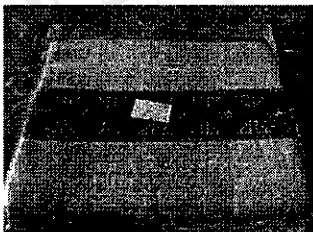

ในส่วนของผู้ผลิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การปักลายบนผ้านั้นหลายคนยังมีการทำชุดเมียนดั้งเดิม (ปักผ้ากางเกง ผ้าโพกหัว ผ้าพันเอว ไว้ใช้ในครอบครัว) และใช้วิธีการปักเหมือนเดิม ยกเว้นที่รับจ้างปักจะลดการใช้ด้ายในการปักให้น้อยลง มีการทำลวดลาย ให้ง่ายขึ้น เหลือช่องว่างไว้บ้าง ไม่ปักเต็มเหมือนของดั้งเดิม เพื่อให้ได้ปักสะดวก เร็วขึ้น ทั้งยังเป็นการลดต้นทุน โดยคิดเองตามสถานการณ์ หรือปักตามความต้องการของลูกค้าตามที่กลุ่มระบุนมา ซึ่งแต่ก่อนลายมีน้อย ของที่เคยทำขายไม่ดี ตอนนี้มีประยุกต์ออกมาหลายลายและมีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากขึ้น เช่น เนคไท ผ้าพันคอ ผ้ารองจาน กระเป๋าใส่เงิน (เล็ก, ใหญ่) กระเป๋าใส่เหรียญ กระเป๋าปักลาย หมอนปัก หมวก ลายติดหมวกเด็ก ผ้าปักผืนเล็ก ให้กับทางกลุ่ม ตามคำสั่งซื้อที่ได้มา

รูปที่ 3-71 ตัวอย่างรูปแบบผลิตภัณฑ์บางส่วนที่วางจำหน่ายที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคำ มีดังนี้

เนคไทใส่ซอง

การบริหารจัดการและการกำหนดราคา

1. การบริหารจัดการ

สำหรับการปักผ้าของชาวเมี่ยนที่บ้านปางค่านั้น นางอุไรวรรณเล่าให้ฟังว่า ตอนแรกก็ปักกางเกงเป็นชุดประจำเผ่า ปักไว้ใช้เองไม่ได้ทำขาย ต่อมามีชาวเมี่ยนจากจังหวัดน่านมาจ้างให้ปักให้ค่าปักผืนละ 500 บาท ชาวบ้านก็ปักกัน (ตอนนั้นยังไม่มีการจัดกลุ่ม) ก็งานปักผ้าจะทำเป็นอาชีพเสริมนอกเหนือจากการทำไร่ หลังจากนั้นก็มีมารวมกลุ่มกันทำเพื่อขาย

การรวมกลุ่ม

การทำผ้าปักของชาวเมี่ยนที่บ้านปางค่า มีกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการปักผ้า 4 กลุ่มคือ กลุ่มสตรีสหกรณ์โครงการหลวง กลุ่มเครือข่ายสตรีอิวเมี่ยน กลุ่มมนทิดำปัก และกลุ่ม OTOP แต่ก็มีชาวเมี่ยน อีกส่วนหนึ่งที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย

อย่างไรก็ตาม ในการเข้าร่วมกลุ่มนั้นไม่มีข้อจำกัดว่าจะจะเป็นสมาชิกได้เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ดังนั้นแต่ละคนจึงสามารถเข้าร่วมกลุ่มได้หลายกลุ่ม ซึ่งนางอุไรวรรณ เล่าให้ฟังว่า กลุ่มสตรีสหกรณ์โครงการหลวง จะเป็นสมาชิกกลุ่ม OTOP มากที่สุด สมาชิกกลุ่มมนทิดำปัก 6 คนก็เป็นสมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์ด้วย เป็นต้น

1) กลุ่มสตรีสหกรณ์โครงการหลวง

กลุ่มนี้มีนางอุไรวรรณ ศรีสมบัติ เป็นหัวหน้ากลุ่ม กลุ่มสตรีสหกรณ์โครงการหลวงนี้เป็นกลุ่มที่ต่อเนื่องมาจากกลุ่มกองทุนหมุนเวียน คือเดิมทีนั้นชาวเมี่ยนที่บ้านปางค่าจะปักกางเกงเป็นชุดประจำเผ่า ซึ่งปักไว้ใช้เองไม่ได้ทำขาย ต่อมามีคนมาจ้างปัก จึงทำเป็นอาชีพเสริม นอกเหนือจากการทำไร่

ต่อมาชาวบ้านเห็นว่าที่อื่นมีการรวมกลุ่มกันทำเป็นอาชีพก็อยากทำบ้าง เพราะแต่เดิมก็ได้แต่รับจ้างปัก แต่มีปัญหาเงินทุนไม่มี จึงทำโครงการขอไปที่สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (สวท. หรือที่เรียกกันว่า IMPECT) อยู่ที่เชียงใหม่ ได้เงินกู้มา 50,000 บาท เขาก็มาประชุมให้ตั้งกรรมการ มีประธานกลุ่ม มีเลขากลุ่ม ครั้งแรกก็ลงชื่อประชุมกัน หลังจากนั้นก็ประชุมกันอีกสามครั้ง แล้ววันที่โครงการเอาเงินมาให้⁵ เจ้าหน้าที่

⁵ เงินของอิมเพกต์นี้ให้อามาเป็นกองทุนหมุนเวียน และต้องทำสัญญาทุกปี ทำสัญญาจ่ายดอกเบี้ยร้อยละ 3 ปีแรกก็จ่ายไป แต่ปีที่สองโครงการก็ไม่ได้มาเก็บ ต่อมาปีที่สามมาเก็บ แล้วปีที่แล้วปี 2548 เขาก็มาบอกว่าไม่เก็บดอกเบี้ยแล้ว แต่เงินทุนที่เขาให้ก็ยังคงอยู่ที่กลุ่ม คือให้เป็นทุนหมุนเวียนไม่ได้ให้เลย

โครงการก็บอกว่าสมาชิกทุกคนต้องลงชื่อในนามที่เราู้ ถ้าเงินตรงนี้สูญหายทุกคนต้องรับผิดชอบ สมาชิกก็กลัวว่าถ้ามีใครเอาไปทำอะไรแล้วตนเองต้องมารับผิดชอบ ก็เลยออกไปบ้าง โดยครั้งแรกมีสมาชิก 30 คน แต่ออกไปเหลือ 20 กว่าคน หลังจากนั้นก็เอาเงินที่ได้มาไปซื้อผ้ามา แล้วให้สมาชิกตัดไปปักเป็นผืน ก็ทำมาเรื่อยๆ ต่อมาก็มีสมาชิกเข้ามาเพิ่ม ปัจจุบันมีสมาชิก 40 กว่าคน ซึ่งนางอุไรวรรณบอกว่า ถ้ามีแบบกระเป๋ามา ก็จะเอาไปให้สมาชิกปัก จะบอกให้ทำอย่างไร เช่น ปักที่แถบ หรือส่วนอื่นๆ ของกระเป๋า แต่จะปักลายอะไรก็ได้แล้วแต่เขา แล้วก็ดูความถนัดว่าคนไหนที่เย็บจักรได้ก็ให้เย็บ (แต่คนที่ทำกระเป๋าสวยฝีมือดีก็ไปทำงานต่างประเทศหลายคนแล้ว) คนไหนปักได้ดีปัก คนที่เย็บเป็นปักไม่สวยก็มี แต่คนที่ปักได้เขาก็ไม่ยอมปักเพราะทำได้ช้า ระยะเวลาๆ คนปักมีน้อย ก็เลยมาขอให้คนแก่ที่ไม่ใช่สมาชิกกลุ่มแต่อยู่ที่บ้านปางค่านี้นักให้

ในการดำเนินงานของกลุ่มนอกจากเงินทุนของอิมแพคแล้ว กลุ่มยังรับฝากเงินจากสมาชิกเป็นออมทรัพย์ โดยจะรับฝากปีละ 1 ครั้ง เนื่องจากกลุ่มไม่เก่งในการทำสิ่งเหล่านี้ อีกทั้งถ้าจะให้สมาชิกฝากเงินทุกเดือนก็ลำบาก เพราะชาวบ้านไม่มีเงินเดือน ก็เลยตกลงกันว่าหุ้นละ 50 บาท ก็ 50 บาทมาสองสามปี ต่อมาก็ปรับขึ้นเป็นปีละ 100 บาท หุ้นนี้จะเอามารวมกับเงินอิมแพคที่มาช่วย หลังจากซื้อวัสดุอุปกรณ์เอาไปปักแล้ว เหลือก็ให้ชาวบ้านกู้ซึ่งบางส่วนก็กู้ไปซื้อวัสดุดิบมาปักผ้า แล้วเอามาขายในกลุ่ม นอกจากนั้นนางอุไรวรรณบอกว่าแต่ก่อนเงินกองกลางของกลุ่มก็มี ก็ซื้อผ้ามาปักของกลุ่ม แต่ว่านานๆ จะได้ทำครั้งหนึ่ง ส่วนมากก็จะให้สมาชิกลงทุนเอง บางคนที่ไม่มีเงินทุน ก็สามารถกู้เงินกองทุนของกลุ่มได้ ก่อนหน้านั้นก็คิดดอกเบี้ยแพงเหมือนกองทุนเงินล้าน ร้อยละสิบต่อปี ต่อมาก็ลดเหลือร้อยละแปดต่อปี เงินทุนมีกำหนดเวลาว่าปีหนึ่งต้องเอามาส่ง แต่ที่ผ่านมามีปัญหาได้คืนหมด เพียงแต่จะเลยไปเดือนสองเดือน

จากที่ทำมาประมาณ 2-3 ปี ทางสหกรณ์ก็มีเงินมาช่วย ที่ได้จากโครงการหลวงปีแรก 45,000 บาท คือให้ฟรี แล้วปีต่อมาก็ให้มา 40,000 บาท แล้วก็จดทะเบียนเป็นเครือข่ายสหกรณ์ นอกจากนั้นยังมีเงินที่หักจากการฝากขายสินค้าอีกร้อยละ 3

2) กลุ่มเครือข่ายสตรีอิมเมียน

กลุ่มนี้มีนางเพย ศรีสมบัติ เป็นหัวหน้ากลุ่ม เริ่มต้นจากการที่นางเพยไปทำงานที่ฮ่องกง เมื่อปี 2530 การไปทำงานที่ฮ่องกงมีหลายคนแล้ว มีปัญหาถูกโกงแรงงาน ถูกทารุณกรรม ถูกนายจ้างเอาเปรียบ ในปี 2535 จึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มแม่บ้านแรงงานอพยพ แล้วก็แตกประเด็นออกมา และตั้งกลุ่มชนเผ่าไทยในฮ่องกง มีเมียน อาข่า ลีซอ ม้ง เก็บเงินเดือนละ 10 เหรียญ เป้าหมายคือมาสร้างกลุ่มแรงงานถิ่นสู่เหย้า สร้างครอบครัวที่อบอุ่น

ในช่วงของการรวมกลุ่มกันในระยะแรก เป็นการตั้งกลุ่มตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับแรงงานถิ่นสู่เหย้าครอบครัว ยังไม่ได้คิดจะทำเรื่องลายที่จะปัก แต่ในขณะที่อยู่ฮ่องกงนั้น เมื่อมีเวลาว่าง

นางเพยก็นั่งปักผ้า แม่ของนายจ้างมาจากสหรัฐอเมริกา มาเห็นลายจึงขอให้นางเพยทำให้นางเพยก็ทำหมอนอิงให้ เมื่อแม่ของนายจ้างกลับไปประเทศเขา เพื่อนๆ ของแม่นายจ้างเห็นก็อยากได้ นางเพยจึงทำให้ 1 คู่ เพื่อนของแม่นายจ้างก็ส่งเงินมาให้จำนวนมาก จึงคิดว่าถ้ากลับบ้าน (ประเทศไทย) แล้วมาทำผ้าปักดีกว่า และแม่ของนายจ้างรับปากจะหาตลาดให้ หลังจากกลับจากฮ่องกง ปี 2539 จึงเริ่มทำอย่างจริงจัง

นางเพยบอกว่าก็รวมกลุ่มกันจนถึงปี 2541 ได้งบประมาณจากพัฒนาสังคมเพื่อการพัฒนาสังคม จากการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มรองรับแรงงานอพยพคืนสู่เหย้า ก็ได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นกลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการจัดประชุมร่วมกันที่จังหวัดภาคเหนือ มีทั้งหมด 5 แห่ง คือ เมียน ม้ง อาข่า ลีซอ มูเซอ ใน 5 จังหวัดภาคเหนือ และจัดตั้งองค์กรเครือข่ายสตรีชนเผ่า ในส่วนของนางเพย คือ จังหวัด พะเยา ได้งบประมาณมาจัดเวที เรื่อง การจัดภูมิปัญญา องค์ความรู้ ทำปักผ้า หัตถกรรมต่างๆ คือทำกิจกรรม กองทุนผู้ด้อยโอกาส การช่วยเหลือผู้สูงอายุ การศึกษา การพัฒนาอาชีพ และดึงทุนมาต่อยอดเข้ามาในเครือข่าย และประสานเชื่อมกับองค์กร มีคณะกรรมการ 5 คน แต่ก็จะกระจายกันทำงาน ในแต่ละหมู่บ้านก็จะมีคณะกรรมการของหมู่บ้าน

กลุ่มนางเพย มีคนปักผ้าประมาณ 15 คน แต่กระจายอยู่ในหลายหมู่บ้าน มีบ้านปางคำ บ้านห้วยกอก หมู่ 2 บ้านสิบสองพัฒนา บ้านสบปู้ เป็นเครือข่าย บ้านห้วยเฟือง และบ้านน้ำดั้น

ในการดำเนินงานปักผ้าของกลุ่มสตรีอิวเมียนจะทำในลักษณะของการจ้างปักผ้า ส่วนสมาชิกที่เย็บจักรได้นางเพยจะให้ทำในส่วนที่ไม่สำคัญ ส่วนการประกอบเข้ารูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ นางเพยจะทำเองทั้งหมด สำหรับการจ่ายค่าจ้างนั้น ในระยะแรกจะจ่ายเงินค่าปักให้หลังจากที่ได้รับเงินจากลูกค้า แต่ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนวิธีการโดยนางเพยจะจ่ายค่าปักให้ผู้ปักบางส่วนก่อน เมื่อลูกค้าส่งเงินมาให้จึงจะจ่ายส่วนที่เหลือให้ นางเพยบอกว่าลูกค้าที่ติดต่อดำขายกันมา 4 - 10 ปี จะเข้าใจกันแล้ว บางคนจะจ่ายเงินก่อน แต่ลูกค้าใหม่ต้องมัดจำก่อนเพราะค่าจ้างปักค่อนข้างแพง

3) กลุ่มมนทิดำปัก

กลุ่มนี้มีนางมนทิดำ ศรีประพจน์ เป็นหัวหน้ากลุ่ม แยกมาจากกลุ่มสตรีสหกรณ์ในปลายปี 2546 มีผู้ริเริ่มก่อตั้งลงทุน 2 คน ต่อมารับสมัครเพิ่มเป็น 6 คน เพราะทำเองไม่ไหว ปัจจุบันมีคนปักที่บ้านปางคำ 11-12 คน และไปจ้างคนหมู่บ้านอื่นปักผ้าให้ เช่น หมู่ 4 หมู่ 2 หมู่ 6 หมู่ 7 (บ้าน 12 พัฒนา) นอกจากนั้นบางครั้งไปซื้อผ้าปักจากอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

4. กลุ่ม OTOP

กลุ่มนี้ตั้งขึ้นมาเมื่อปี 2547 หลังจากที่เนคไทที่เป็นลายปักได้ OTOP 3 ดาว ได้งบประมาณมาปรับปรุงอาคารเพื่อเป็นศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ปัจจุบันมีนางเพย ศรีสมบัติ เป็นประธานกลุ่ม และมีนางอุไรวรรณ ศรีสมบัติ เป็นรองประธานกลุ่ม เป็นกลุ่มที่มีรวมกันหลาย

หมู่บ้านหลายชนเผ่า เพื่อเอาสินค้ามาขาย สำหรับที่บ้านปางค่ากลุ่มสตรีสหกรณ์จะเป็นสมาชิก OTOP มากที่สุด

ในการดำเนินงานของกลุ่มสมาชิก OTOP จะไม่เก็บค่าสมาชิก แต่จะเขียนมติดำเนินการเก็บเงินแรกเข้า 20 บาท สำหรับสมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์จะมีเงินอยู่ตรงนั้นอยู่แล้ว ก็จ่ายสิบบาท สิบบาทนี้หมายถึงถ้าเป็นกลุ่มสตรีสหกรณ์โครงการหลวงจ่ายสิบบาท แต่ถ้าเป็นสมาชิกใหม่ต้องจ่าย 20 บาท ค่าสมาชิกลำบากไปซื้อสมุดปกกาที่ต้องใช้ในกลุ่ม นอกจากนั้นของที่ขายได้จะหักเงินเข้ากลุ่ม คือ หักสองเปอร์เซ็นต์เข้ากลุ่ม แล้วหักจากกำไรสามเปอร์เซ็นต์เข้ากองกลาง OTOP และแบ่งให้กรรมการที่นั้งขาย

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของคนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใด เช่น นางไหมฟู ซึ่งบอกว่าตนเองแก่แล้ว ก็จะขายเอง โดยเก็บรวมเงินเงินที่ได้จากการรับจ้าง และนางเจกอยฟูเอาเงินที่ได้จากการขายหมูที่เลี้ยงไว้และการทำสวน ไปซื้อ ผักด้าย ไข่ มาทำ

2. การกำหนดราคา

ในการกำหนดราคาขายนั้น ทางกลุ่มหรือผู้ผลิตบางคนก็จะกำหนดราคาเอง ส่วนคนที่รับจ้างปักนั้นกลุ่มหรือคนจ้างจะเป็นผู้ตั้งราคา โดยทั่วไปการกำหนดค่าจ้างจะพิจารณาจากลายที่ปัก นางอุไรวรรณบอกว่าค่าจ้างปักก็คิดตามลาย บางครั้งคนจ้างจะตั้งราคาบางครั้งนางอุไรวรรณจะตั้งราคาค่าปักให้ สมมติว่าลายที่ปักให้ปักเป็นลายที่ปักยาก ถ้าคนที่ปักไม่พอใจเขาก็อาจขอขึ้นราคา ก็ต้องมาคำนวณต้นทุนกำไรดูว่าจะขายได้ไหม ถ้าราคานั้นขายไม่ได้ ก็เอาไปให้รายอื่นที่เขาพอใจในค่าจ้างนั้นปักให้ ซึ่งในปัจจุบันค่าปักแพง สมัยก่อนผ้าคลุมหัวเจ้าสาวค่าจ้างปักห้าร้อยก็ขายประมาณหกหรือกว่าบาท แต่ถ้าเขาปักละเอียดก็จะแพงกว่า บางทีค่าแรงปักผืนละเอียดหรือส่วนราคาขาย ก็จะคิดค่าผ้า ค่าด้าย ค่าแรง คือวัสดุทุกอย่าง จะคิดต้นทุนออกมา กระเป๋ามีหลายราคาแล้วแต่ขนาด เช่น กระเป๋าใบเล็กก็บวกกำไรสิบห้าเปอร์เซ็นต์ ใบใหญ่ก็สามสิบเปอร์เซ็นต์ ถ้ามีการสั่งสินค้ามาจำนวนมากก็ลดให้ เนคไทราคาส่งให้เขา 170 บาท ส่วนคนที่เอามาฝากขายนางอุไรวรรณก็จะช่วยคิดราคาให้ ก็คุยกันว่าราคานี้จะขายได้ไหม คนที่เย็บจักรไม่ได้ต้องจ้างเย็บต้นทุนเขาก็จะสูงกว่า แล้วเอาของไปวางขายก่อน ถ้าขายได้เมื่อไหร่จึงจะได้เงิน

ในกลุ่มเครือข่ายสตรีอิวเมียนนั้น คณะกรรมการจะประชุมตกลงกันในการกำหนดราคา โดยพิจารณาจากค่าวัตถุดิบ ระยะเวลาที่ทำ ความละเอียดและความยากง่ายของงาน นอกจากนั้นของที่ส่งให้โครงการหลวง ซึ่งมีทั้งแบบธรรมชาติและแบบอื่นด้วย ก็จะเขียนติดไว้ว่าขึ้นไหนสีธรรมชาติ ซึ่งราคาของสีธรรมชาติจะสูงกว่าสีเคมีเล็กน้อย

ส่วนกลุ่มมนทิวราส่วนใหญ่จะทำตามแบบที่ถูกคำสั่งมา แต่ทางกลุ่มจะกำหนดราคาสินค้าเอง ซึ่งก็ไม่ได้คิดราคาแพง นางมนทิวราบอกว่าถ้าราคาสูง ตลาดก็ไม่ซื้อ ยกตัวอย่าง เช่น กระเป๋า

ใบขนาดกลาง ขายส่ง 80 บาท ปลีก 99 บาท คิดต้นทุนจากทุนค่าปัก 30 บาท + ค่าดำเนินการอื่น ๆ + วัสดุดิบ รวมทุน 70 บาท + กำไร 10 บาท ราคาขายส่งเท่ากับ 80 บาท ส่วนกระเป๋าใบใหญ่ คิดทุน + กำไร 50 บาท จะได้ราคาขาย คือต้นทุน 350 + กำไร 50 บาท ราคาขายคือ 400 บาท ซึ่งราคานี้คิดว่าพอค้าก็คงพอใจ เพราะไม่ต้องรอง และยังคงสั่งซื้อสม่ำเสมอ และขายเป็นเงินสด

สำหรับนางไหมฟู นางฟาม และนางเจกอยฟู บอกว่าราคาขึ้นอยู่เนื้อผ้าและลายที่ปัก ถ้าใช้ผ้าสวยปักก็ราคาแพง ผ้าไม่สวยราคาก็จะถูก นางไหมฟู และนางฟาม บอกว่ากางเกงที่ลายสวยๆ ใช้เวลานาน ปักยาก เขาก็มาซื้อ 3,000–5,000 บาท ส่วนกางเกงถ้าไม่สวยก็ประมาณ 1,000–2,000 บาท ผ้าโพกหัว ผ้าคาดเอว ก็ขายประมาณ 1,000–2,000 บาท นางเจกอยฟู ขายกางเกงตัวละ 4,000–6,000 บาท ผ้าโพกหัวและผ้าคาดเอวขาย 2,000–3,000 บาท เช่นเดียวกับที่นางนิธิกานต์บอกว่าคิดตามต้นทุนวัสดุอุปกรณ์ ค่าแรงปักและเย็บ เวลาในการทำ และลายที่ปักว่าเป็นลายยากหรือลายน่าย นอกจากนั้นถ้าใช้ผ้าสวยปัก ก็ราคาแพง ผ้าไม่สวยราคาก็จะถูก

ในขณะที่นางยเนียงและนางเผยง ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มมนทิดาผ้าปักบอกว่า ทางกลุ่มกำหนดราคามจะมีราคากลาง เช่น ผ้าตัดกางเกง 2 ชั้น ปัก 3 ชั้นราคา 3,000–3,500 บาท ผ้าตัดกางเกง 2 ชั้น ปัก 4 ชั้นราคา 6,000 บาทขึ้นไป ผ้าปักขนาดเล็ก งานฝีมือทั่วๆ ไป ผืนละ 30 บาท

การตลาดด้านแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์

ในอดีตผลิตภัณฑ์บ้านปางคำมีการนำไปจำหน่ายหลายแห่ง ทั้งในหมู่บ้าน นอกหมู่บ้าน ในประเทศและส่งออกต่างประเทศ บางครั้งไปด้วยกันหลายกลุ่ม บางครั้งก็ไปเพียงบางกลุ่ม แหล่งจำหน่ายของแต่ละกลุ่มมีดังนี้

1. กลุ่มสตรีสหกรณ์ฯ

กลุ่มสตรีสหกรณ์ฯ มีแหล่งจำหน่ายดังนี้

1.1 สมัยก่อนจะเอาไปวางขายที่อำเภอ และศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ ตอนนั้นเขามีประธานเครือข่าย มีการประชุมกันทุกเดือน บางทีก็สองเดือนครั้ง แล้วเขาก็ให้คนไปขายแล้วก็จะแบ่งเปอร์เซ็นต์ให้ แต่ต่อมาเขาบอกว่าเงินหาย เขาก็เลยไม่จ้างคนนั้น ปัจจุบันก็เลยไม่ได้ขาย

1.2 ไปทุกงานที่ทางอำเภอเขากำหนดให้ไป ทั้งในอำเภอ และที่พะเยา บางทีก็เชียงใหม่ ไปทั้งกลุ่มสตรีวิเยน กลุ่มแม่บ้านสหกรณ์ และกลุ่มมนทิดา เวลาไปขายก็แยกกันขาย แต่อยู่ในบูธเดียวกัน ไม่ต้องเสียค่าบูธ แต่ค่าใช้จ่ายต่างๆ ต้องออกเอง ถ้าไปในนามของเจ้าหน้าที่

เขาให้ไปก็ใช้เงินกลุ่ม แต่ถ้าเป็นงานที่ใครอยากไปก็ไป เอาสินค้าของเราและเอาของกลุ่มไป กลุ่มก็ต้องช่วยบ้าง และของสมาชิกทุกคนที่ฝากไป โดยจะหักที่สมาชิกร้อยละ 3

1.3 ถ้านักท่องเที่ยวมาก็จะเอาไปจำหน่ายที่ศูนย์วัฒนธรรม ที่ปากทางขึ้นบ้านสิบสองพัฒนา ในช่วงท่องเที่ยวก็จะเอาไปขายที่ภูลังกา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวไม่ไกลจากบ้านปางค่า

1.4 การจำหน่ายผ่านทางโครงการหลวง โดยการนำผลิตภัณฑ์ไปใส่ไว้ในตู้โชว์ไว้ที่โครงการหลวงศูนย์ปางค่า ซึ่งคุณกรรมการเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของโครงการหลวงบอกว่า ช่วงท่องเที่ยวก็ขายได้ดีมาก โดยเฉพาะในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม คือช่วงฤดูหนาวจะมีนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งที่เข้าไปที่ศูนย์ฯ และยังได้ส่งผลิตภัณฑ์ไปวางจำหน่ายที่โครงการหลวงศูนย์อ่างช้างที่เชียงใหม่ ซึ่งก็ขายได้ นอกจากนั้นทางโครงการหลวงยังรับไปช่วยจำหน่ายเมื่อมีงานของโครงการหลวงทั้งที่เชียงใหม่และกรุงเทพ อย่างไรก็ตาม คุณกรรมการได้แสดงความคิดเห็นว่า ร้านขายผลิตภัณฑ์ที่บ้านปางค่า จะมีเฉพาะฤดูท่องเที่ยว ถ้าโครงการหลวงมีร้านที่ให้ขายประจำก็จะดีมาก เช่น ร้านคอยคำก็ขายสินค้าทางด้านการเกษตร จึงน่าจะมีร้านที่ขายสินค้าหัตถกรรม เพราะทุกศูนย์ฯ ก็มีงานหัตถกรรมชาวเขา ถ้ามีร้านที่วางขายสินค้าก็จะดีคือไม่ต้องรอเวลามีงานต่างๆ แล้วจึงค่อยรวบรวมเอาไป

1.5 วางจำหน่ายที่ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP ที่บ้านปางค่า ก็ให้ทุกกลุ่มไปขายได้ ศูนย์นี้จะขายผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้านอื่นด้วย ซึ่งบ้านอื่นเมื่อปีที่แล้วเอามาขาย แต่ปีนี้ไม่ได้เอามา ปัจจุบันของที่วางก็มีแต่ของสมาชิก OTOP ในหมู่บ้านนี้

1.6 เมื่อก่อนมีพ่อค้ามารับซื้อไปขาย แต่ตอนนี้ไม่มี คนที่รับซื้อส่วนใหญ่ก็จะเอาไปขายให้นักท่องเที่ยว และบางครั้งมีคนในตำบลเดียวกันสั่งให้ทำ

2. กลุ่มเครือข่ายฯ

2.1 เคยไปออกร้านที่เมืองทอง และตามงานต่างๆ เช่นเดียวกับกลุ่มสตรีสหกรณ์

2.2 ต่างประเทศส่งไปญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา

2.3 ส่งที่โครงการหลวงศูนย์ปางค่า และให้โครงการหลวงเอาไปขายที่อื่น เป็นกระเป๋าเล็กๆ และ เสื้อ ชุด ที่เอามาดัดแปลง

3. กลุ่มมนทิตรา

3.1 มีการนำไปจำหน่ายตามงานต่างๆ เช่นที่เมืองทอง กรุงเทพฯ และงานต่างๆ เช่นเดียวกับกลุ่มสตรีสหกรณ์

3.2 ส่งที่โครงการหลวงศูนย์ปิ้งค่า และให้โครงการหลวงเอาไปขายเป็นกระเป๋าเล็กๆ และ เสื้อ ชุด ที่เอามาตัดแปลง

3.3 ส่งให้บริษัท AK Thailand เป็นบริษัทนำเข้าและส่งออก บริษัทเห็นผลิตภัณฑ์จาก อินเทอร์เน็ต Thaitumbon.com แล้ว โทรมาติดต่อซื้อขายกันมาประมาณ 2 ปี ยอดซื้อประมาณ 80% ซื้อเพื่อส่งออกไปญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา

3.4 ส่งให้คุณบุญบา อนุรักษ์จาดรงค์ ซึ่งรู้จักกันตอนไปออกร้านที่งาน OTOP CITY แต่มักจะส่งลายโบราณที่ทำยากจึงไม่ค่อยมีของส่งให้

3.5 ผักขายที่ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ในหมู่บ้านปางค่า

ปัญหาและอุปสรรค

สำหรับปัญหาและอุปสรรคนั้น มีปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านการบริหารจัดการ และ ปัญหาด้านการจำหน่าย ดังนี้

1. ด้านการผลิต

ปัญหาการผลิตได้แก่

วัตถุดิบ

1) ถ้าใช้ผ้าทอมือ คนปักก็ไม่ค่อยอยากปัก เพราะตา(ระยะห่างระหว่างเส้น)ไม่ค่อยเท่ากัน บางทีเส้นเล็กบางทีเส้นใหญ่ ส่วนใหญ่จะชอบปักผ้าโรงงานเพราะแต่ละช่องจะเท่ากัน นอกจากนั้นถ้าใช้ผ้าทอจะต้องซื้อผ้าทอมาย้อมสีเอง

2) พื้นผ้าดั้งเดิมของชนเผ่ามีสีดำ คนสูงอายุสายตาไม่ค่อยดี มองไม่เห็น จะปักไม่ได้

3) การใช้สีเคมีย้อมผ้าและด้ายไม่เป็นที่ต้องการของลูกค้าบางคน ซึ่งได้มีความพยายามที่จะย้อมโดยใช้สีจากธรรมชาติ แต่ก็มีปัญหา เช่น นางอุไรวรรณบอกว่าการย้อมสีดำจะใช้ดินย้อม ซึ่งต้องย้อมหลายครั้งมาก แล้วก็ทำยาก ก็เคยไปดูงานไปดูคนอื่นทำ แต่ก็ยังไม่เก่ง เช่น การผสมสีคือสีที่ย้อมออกมาก็ดูซีดๆ ไม่ค่อยสวย ในขณะที่นางเพยบอกว่าการย้อมสีธรรมชาติยังไม่ได้มาตรฐาน คือ พิษชนิดเดียว ย้อม 5 ครั้งก็ได้ 5 สี เช่น เอาเปลือกประดู่ย้อมได้สีนี้ ย้อมคราวต่อไปสีก็ไม่เหมือน ประดู่คนละต้นก็สีไม่เหมือนกัน

4) การปักโดยใช้ฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ หลังจากย้อมแล้วต้องดึงเส้นฝ้ายออกมา แล้วปั่นให้แน่น ปักออกมาถึงจะสวย ถ้าเราไม่ปั่นเส้นฝ้ายให้แน่น จะขาดง่าย และไม่สวย

การปักผ้า

1) ปักไม่ได้มาตรฐาน คนแก่ที่ทำมานาน หรือคนที่ปักบ่อยๆ จะปักเรียบสวยงาม เขาจะรู้จักหว่าและปักแล้วพื้นผ้าจะตึงพอดี เมื่อรีดจะเรียบ แต่คนที่นานๆ ถึงจะปักเวลาดึงด้วย ส่วนมากจะดึงจนสุดด้วย แล้วก็เย็นๆ ไม่สวย เด็กรุ่นใหม่ส่วนมากจะปักย่นๆ ไม่สวย ลูก้าบาง คนจะดีเรื่องการปัก การเคลื่อนด้ายไม่สม่ำเสมอ นอกจากนั้นนางอุไรวรรณยังบอกว่าคุณภาพที่จะเป็น OTOP ได้เราต้องควบคุมเขา บางคนที่มีมือใหม่ปักไม่สวย ในด้านการเย็บบางคนเย็บกระเป๋าคงจะนาน ก็เหมือนของที่ใช่แล้ว แต่ก็ต้องรับฝากขาย ส่งสารเขา นอกจากนั้นแต่ละคนจะเย็บไม่เหมือนกัน ก็อาจจะไม่ตรงตามการสั่งสินค้าที่เขาสั่งมา

2) บางครั้งไม่ทราบความต้องการของลูกค้า นางเพยบอกว่าลายที่เขาไม่ต้องการ คือลายสัตว์ตึกะ ชาวต่างชาติบางคนจะไม่ชอบสัญลักษณ์นี้ จะส่งกลับทันที และบวกค่าส่งด้วย แต่ก็จะไม่เอามาแก้ไขลายปัก ก็ส่งขายในประเทศและขายถูกกว่าเดิม และปักผิดช่อง

3) การปักผลิตภัณฑ์บางชิ้นหรือการปักโดยใช้ผ้าฝ้ายต้องใช้เวลานาน นางเพย บอกว่า บางครั้งทำไม่เสร็จตามกำหนดเวลาที่ต้องการ เพราะทำเป็นอาชีพเสริม เรงก็ไม่ได้ ถ้ามีการสั่งสินค้ามาจะตกลงกันก่อน เช่น การส่งของให้อเมริกา และญี่ปุ่น ปีหนึ่งจะส่งให้ 2 ครั้ง โดยบอกว่าเป็นงานที่ใช้สายตาต้องใช้เวลานาน ถ้าสั่งมาหลายๆ สามารถทำได้แต่เขาต้องรอได้เช่นกัน ผลิตภัณฑ์ที่ส่งไปไม่ได้ไปซื้อจากที่อื่นมา นางเพยก็พยายามจะสอนคนรุ่นใหม่ให้ปักผ้าฝ้าย แทนที่จะปักผ้าเสริมธุรกิจ เพราะถ้าทำลายเสริมธุรกิจ นางเพยเกรงว่าต่อไปในภายภาคหน้าคนก็จะไม่รู้ว่าจะมาจากผ้าพันธุ์ไหน

4) บางคนที่มีฝีมือดีวางขายนานมากแต่ก็ขายไม่ได้ นางอุไรวรรณบอกว่าเขาก็ท้อเลย ไม่ทำแล้ว ถ้าเย็บสวยนี้ไม่มีเหลือ

5) เด็กรุ่นใหม่ (อายุต่ำกว่า 20 ปี) จะปักโดยใช้ด้ายย้อมสีธรรมชาติไม่ได้ เพราะปั่นด้ายไม่เป็น จะชำนาญการใช้ไหมประดิษฐ์

ด้านรูปแบบ

1) การลอกเลียนรูปแบบ ซึ่งนางอุไรวรรณบอกว่า เวลาเอาผลิตภัณฑ์ไปขายตามงานต่างๆ ก็มีคนเอารูปแบบเราไปทำ ลายของเราแต่เขาทำหลายรูปแบบ เราไม่รู้รูปแบบเขาไม่ได้ ส่วนนางเพยบอกว่าเคยมีประสบการณ์ ตอนที่ทำมีรูปแบบกระเป๋ากลับไปให้ที่อื่นเย็บให้ ปรากฏว่าคนที่เราเอาแบบให้ไปเย็บ เอาแบบของเราไปเย็บให้คนอื่น ก็ไปตีตลาดของเรา ก็คิดว่ามันไม่สมควร

2) รูปแบบผลิตภัณฑ์ไม่ค่อยแตกต่างกัน หรือถ้าเราทำที่หลังคนก็เบื่อกันแล้ว ของเราก็ก๊เลขายไม่ค่อยดี ราคาที่ต่ำลงเรื่อยๆ

2) บางครั้งคนที่ปักไม้ทำตามที่บอกให้ปัก พอส่งของไปลูกค้าบอกว่าไม่ได้สั่งแบบนี้ ก็ให้ราคาไม่เต็ม บางครั้งคนที่ส่งไม้บอกรายละเอียด ก็ต้องเอากลับมาแก้ไข เช่น ปักเพิ่มเติมให้ แต่บางคนก็บอกว่าลายนี้ไม่ชอบ ก็ไม่เอา ตอนนี้นำไม้ส่งกลับมาสองถึงสามครั้ง จะต้องพยายามไม่ให้ส่งกลับ ไม่งั้นจะขาดทุน

2. การบริหารจัดการ

แรงงาน

1) มีแรงงานไม่เพียงพอ ในหมู่บ้านคนที่ปักสวส่วนใหญ่เป็นคนแก่ ซึ่งสายตาไม่ดี นอกจากนี้นางหลายรายก็มีคนทำได้ไม่กี่คน โดยเฉพาะเด็กเมียนมาร์ใหม่ก็ทำไม่ค่อยเป็น มีลูกค้าต้องการชิ้นงานแต่ไม่มีคนผลิต นอกจากนั้นก็ยังมีปัญหางานปักมีหลายกลุ่ม นางเพยบอกว่าคนปักเองก็ทำลำบาก คือ ถ้าช่วงไหนกลุ่มของตนเองไม่มีงานให้ปัก เขาก็ไปหาปักของกลุ่มอื่น พอเรามีงานไปให้ทำก็เลยซ้อนกัน ก็ต้องแก้ปัญหาโดยการเลื่อนนัดเจ้าของงานที่สั่งมา ขอต่อระยะเวลาออกไป

3) ค่าแรงจากการปักก็ได้น้อย ผู้ทำงานอื่นหรือไปทำงานต่างประเทศไม่ได้

5) ปัจจุบันมีการจ้างคนในเรือนจำ (มีทั้งเมียนมาร์และคนเมือง) ทำในราคาถูกกว่า

ทุน

นางเพยบอกว่าทุนมีไม่มากพอ คือในการปักจะมีวัตถุดิบให้ แต่ค่าแรงที่ตั้งให้ค่อนข้างสูง เพราะอยากได้งานดี โดยมีเงื่อนไขว่าต้องทำให้เสร็จทันเวลา แต่ในตอนแรกจะยังไม่จ่ายค่าปักให้ ถ้าส่งของไปแล้วได้เงินมาจึงจะเอาเงินไปให้ คนปักก็ไม่ยอมทำ ต่อมาจึงตกลงกันว่าถ้าทำเสร็จขอจ่ายบางส่วนก่อน เช่น สมมติชิ้นนี้ค่าปักชิ้นละ 300 บาท นางเพยจะขอจ่าย 250 บาทก่อน คนปักบางคนก็ยอม แต่บางคนก็บอกไม่ได้ต้องจ่ายอีก 50 บาท และมีบางครั้งที่นางเพยต้องยอม เพราะเสียขายตลาด แต่ปัจจุบันถ้าลูกค้าใหม่ติดต่อมา ต้องวางเงินมัดจำ และต้องออกแบบมาให้ โดยนางเพยจะสงวนแบบของนางเพยไว้ นอกจากนี้ลูกค้าบางคนก็บอกว่าเอาเงินมาก่อนหนึ่งมาให้เพื่อเอามาหมุน เอามาทำสินค้าดูเอาไว้และทยอยส่งให้เขา ซึ่งนางเพยคิดว่าถ้าทำอย่างนั้นก็น่าจะมีคนปักมากขึ้น

3. การจำหน่าย

1) ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทุกคนบอกว่าปัญหาในการผลิตคือไม่มีตลาด คือไม่ได้มีให้ปักตลอด ในขณะที่นางเพย บอกว่า จริงๆ ตลาดมี แต่คนปักไม่มีเพราะใช้เวลานาน เช่นเดียวกับนางมนทิราบอกว่าผลิตไม่ทันคำสั่งซื้อ โดยเฉพาะของคุณนุษาซึ่งเป็นงานฝีมือ ซึ่งนางมนทิรา

แก้ปัญหาการทำไม้หันโดยจะให้ร้านจันทน์ที่แม่สายทำให้ ส่วนในกรณีของบริษัท AK จะทำสินค้า
คุณไว้ไม่ได้ เพราะเปลี่ยนแบบบ่อย ถ้าทำคุณไว้จะถ้าสมัยต้องเอามาปรับเปลี่ยน

2) การนำไปขายนอกหมู่บ้าน มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย เช่น ค่ารถ ฯลฯ คนที่เอางาน
ของกลุ่มไปขายก็ต้องออกเอง

ความคาดหวังและความต้องการ

ในด้านความคาดหวังและความต้องการนั้น หัวหน้ากลุ่มทุกกลุ่มอยากให้ช่วยเรื่องตลาด
ถ้ามีตลาดรองรับ ทำแล้วได้ขาย แล้วเขาก็จะขยันขึ้น ซึ่งนางนิธิตานต์อยากให้มีแหล่งขายมากกว่า
นี้ โดยเห็นว่าถ้าแหล่งขายมีน้อย ไม่สามารถทำเป็นอาชีพหลักได้ ตนเองอยากทำเป็นอาชีพหลัก
เพราะมีความเสี่ยงน้อยกว่าทำอะไรทำสวน ส่วนนางอุไรวรรณบอกว่า ทุกวันนี้คือคนปู้รู้สึกว่างาน
ปู้ค้าไม่ใช่งานหลัก งานหลักของเขาคือทำอะไรทำสวน ถ้ามีงานเข้ามาไปขอเขาทำในช่วงที่ต้อง
ไปทำอะไรทำสวน เขาก็จะบอกว่าไม่ว่างไม่มีเวลา แต่ถ้ามีงานตลอดทั้งปีสม่ำเสมอเขาจะไม่ทำอะไรทำ
สวนแล้ว เขาก็จะทำเป็นอาชีพหลักเลย ในขณะที่นางฟามและนางไหมฟู บอกว่าไม่มีความ
ต้องการอะไรแล้ว เพราะแก่มาแล้ว ก็ทำไปเรื่อย ๆ เพราะทำเองใช้เอง ให้ลูกหลานบ้าง ขายบ้าง
ถ้ามีคนซื้อ

อย่างไรก็ตามนางเพยคิดว่าการปู้ค้าจะทำให้มีรายได้อีกส่วนหนึ่ง ทำให้มีเวลาพักผ่อน
กับครอบครัว ทำให้ครอบครัวอบอุ่น และก็จะได้ทดแทนการใช้สารเคมีในการผลิตทางการเกษตร
ซึ่งราคาไม่ดี นอกจากนั้นสิ่งแวดล้อมก็จะดีขึ้น ป่าก็จะชุ่มชื้นขึ้น ส่วนนางนิธิตานต์ อยากให้คน
อื่นรู้จักวัฒนธรรมของตน ในเผ่าอยากให้มีการบังคับให้ใส่ในช่วงเทศกาลต่างๆ (อยากอนุรักษ์ไว้)

ทัศนคติต่อการผลิตงานหัตถกรรม

ในด้านทัศนคติต่อการปู้ค้านั้น นางนิธิตานต์ เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการทำเมื่อมี
เวลาว่าง ซึ่งทำให้มีรายได้เพิ่มจากการทำงานหลัก ยิ่งไปกว่านั้นคนที่ไปไหนไม่ได้ก็จะได้คลาย
เหงา และยังเป็นอนุรักษวัฒนธรรมด้วย

ในขณะที่นางอุไรวรรณเห็นว่า ผ้าที่ปู้เป็นงานที่ละเอียด ต้องใช้เวลา ถ้าปู้ผ้าอาจจะได้
แค่วันละสิบกว่าบาท แต่ถ้าไปรับจ้างทำงานอย่างอื่นที่เหนื่อยกว่า แต่ได้รายได้วันละร้อยกว่าบาท
ดังนั้นเมื่อเทียบรายได้ที่ได้รับแล้วไม่คุ้ม

ส่วนในกลุ่มของเด็กวัยรุ่นปัจจุบันบางคนก็จะช่วยพ่อแม่ทำงาน บางทีต้องทำรายงานส่งครู ไม่มีเวลา ก็เลยไม่ค่อยได้ปิก งานปิกเสือหรือกางเกงเขาก็ไม่ปิกแล้ว แต่ถ้ามีงานปิกเป็นกระบี่ เขาก็ยังปิกอยู่ (สัมภาษณ์นางอุไรวรรณ)

เมื่อถามว่าถ้ามีการส่งเสริมให้ผลิต โดยมีการกำหนดจำนวนชิ้นและแบบที่ต้องผลิต โดยลักษณะของงานจะเป็นงานฝีมือ ใช้เวลาในการทำงาน แต่ให้ราคาสูงกว่างานทั่วไปอยากจะทำหรือไม่ พบว่า นางมนทิราบอกว่าในแง่ของกลุ่มอยากทำงานที่มีผลตอบแทนเป็นเงินทุนหมุนเวียนเร็วมากกว่า ส่วนนางอุไรวรรณให้ความเห็นว่าสมาชิกกลุ่มน่าจะอยากทำ เพราะไม่อยากหาตลาด ไม่อยากเสี่ยง ถ้ากลุ่มเอาผ้าไปให้เขาปิกตลอดเลยก็จะดี ในขณะที่นางเพช บอกว่า ไม่อยากวิ่งตามแกะแบบ เนื่องจากกว่าจะได้แบบแต่ละแบบต้องใช้เวลาหนึ่งถึงสองวัน กว่าจะเย็บออกมา แล้วกว่าจะให้ดูเป็นแบบ ถ้าใช้ได้จึงจะเริ่มลงมือทำ ดังนั้นกว่าจะทำได้ก็ใช้เวลา เรื่องปิกไม่มีปัญหา ดังนั้นเราเอานานๆ ได้ขายดีกว่า ค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป เามาต้องคิดค้นตลอดเวลาของเราต้องทำได้หลายๆ อย่าง ส่วนในกลุ่มของผู้ผลิตนั้นนางยเนียงจะทำงานหลักก่อน ส่วนชิ้นงานที่ยาก ถ้าจ้าง 6,000 บาทต่อ 2 ชิ้น ซึ่งใช้เวลา 6 เดือน (แบบ 3 ชิ้น)ก็จะทำนางฝอยนาง ฟาม และนางไหมฟู บอกว่าถ้ามีงานสม่ำเสมอ และค่าตอบแทนดีก็จะทำ ส่วนนางเจกอยฟูไม่ทำแล้ว เพราะสายตาไม่ดีมองไม่เห็น

ส่วนถ้าจะให้ไปสอนการทำผลิตภัณฑ์ให้ชาวเมี่ยนที่หมู่บ้านอื่น นางมนทิราบอกว่าไม่มีปัญหาอะไรที่จะไปสอนชน เช่นเดียวกับ นางยเนียง และนางฝอยนาง ที่ยินยอมจะไปสอน โดยให้เหตุผลว่าเพราะลายไม่ยาก คนที่ปิกเป็น ดูก็จะรู้ว่าควรปิกอย่างไร แต่เขาจะปิกได้ไม่ละเอียดเท่าตนเอง นอกจากนี้ยังเคยไปสอนคนเมื่อง แต่มีปัญหาว่าคนเมื่องเอาไปปิกขายแล้วอ้างว่าเป็นลายของคนเมื่อง ซึ่งนางฝอยนางไม่ขัดข้องถ้าคนเมื่องจะเอาลวดลายของเมี่ยนไปปิก แต่ควรบอกว่าเป็นลวดลายของเผ่าใด

ในขณะที่นางอุไรวรรณ บอกว่าต้องดูก่อนว่าหมู่บ้านนั้นเป็นอย่างไร เพราะตนเองพูดไม่เก่ง แต่ก็เคยไปสอนกับเพื่อนอีกคนที่จังหวัดน่าน เขาให้ไปสอนเบื้องต้นก็พอสอนได้ แต่ที่ยากๆ ตนเองก็ไม่เก่ง ก็กลัวเขาจะว่าให้ เช่นเดียวกับนางนิธกานต์ ที่อาจจะไม่ไป โดยให้เหตุผลว่ากลุ่มอื่นๆ ก็น่าจะปิกเป็นเหมือนกัน

สำหรับนางฟามและนางไหมฟู บอกว่า ถ้าต้องออกไปจากหมู่บ้านไปหมู่บ้านไกลๆ จะไม่ไปสอน เพราะไปไม่ได้แล้ว(แก่แล้ว)

บทที่ 4

สรุป วิเคราะห์ และข้อเสนอแนะ

“การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาดในพื้นที่ศึกษาโครงการหลวง : กรณีศึกษาผ้าปักชาติพันธุ์เมี่ยน” นี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาดในพื้นที่โครงการหลวง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงทัศนคติ ความต้องการ ศักยภาพในการผลิต ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการผลิต และการตลาด ตลอดจนวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดบน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดปัจจุบัน และตลาดระดับบน โดยทำการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน บ้านปางค่า ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา ซึ่งอยู่ในเขตของพื้นที่โครงการหลวงปางค่า วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา

สรุป

ผลจากการศึกษาสามารถสรุปได้ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ทัศนคติ

จากการศึกษาพบว่า ชาวเมี่ยนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการผลิตงานหัตถกรรมผ้าปักเป็นสิ่งที่ดี เป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนและครัวเรือน เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทั้งยังมีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุได้คลายจากความเหงา แต่ในทางตรงกันข้ามเด็กวัยรุ่นในปัจจุบันไม่ค่อยมีใครอยากปัก โดยเฉพาะงานชิ้นใหญ่ๆ และงานที่มีลวดลายมาก เนื่องจากต้องใช้เวลาส่วนใหญ่เรียนหนังสือและช่วยพ่อแม่ทำงาน อย่างไรก็ตามบางคนเห็นว่าแม้จะมีรายได้จากการปักผ้า แต่เมื่อเทียบกับรายได้ที่ได้จากการประกอบอาชีพอื่นแล้ว อาจจะไม่คุ้ม

ส่วนในประเด็นของการมาส่งเสริมให้ผลิต โดยเป็นลักษณะงานฝีมือที่ใช้เวลาในการทำนาน แต่ให้ราคาสูงกว่างานทั่วไป กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าน่าสนใจและอยากทำ เนื่องจากหลายคนไม่ชอบหาตลาด และไม่ชอบเสี่ยง แต่ในทางตรงกันข้ามบางคนอยากทำงานที่ทำให้ได้เงินมาหมุนเวียนเร็วกว่า บางคนไม่ชอบแกะแบบใหม่ซึ่งต้องใช้เวลา และหากจะขอให้ไปสอนชาติพันธุ์เดียวกันแต่คนละหมู่บ้านในการผลิต ส่วนใหญ่ยินยอมที่จะไปสอน โดยบางคนเคยไปสอนมาแล้ว ส่วนผู้สูงอายุ 2 คนบอกว่าหากต้องไปสอนหมู่บ้านที่อยู่ไกล ก็จะไม่ไปสอน

2. ความคาดหวังและความต้องการ

ในด้านความต้องการและความคาดหวัง ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทุกคนต้องการตลาดเพิ่ม บางคนเห็นว่าถ้ามีตลาดรองรับที่แน่นอนและสม่ำเสมอก็อยากทำเป็นอาชีพหลัก และอยากได้รับความช่วยเหลือด้านเงินทุน นอกจากนั้นบางคนยังอยากให้คนรู้จักวัฒนธรรมของเมียนมากขึ้น

3. ศักยภาพในการผลิต

ในด้านการผลิตพบว่าชาวเมียนปักผ้าเป็นทุกบ้าน แต่ที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ มี 40 กว่าคน โดยมีการรวมกลุ่มกันผลิต 4 กลุ่ม นอกจากนั้นยังมีเครือข่ายในการผลิตที่หมู่บ้านอื่นด้วย ในด้านฝีมือการปักนั้นก็มีความประณีตสวยงาม บางชิ้นได้รับการคัดสรรเป็นสินค้า OTOP

ส่วนจำนวนผลผลิตในแต่ละเดือนนั้น เนื่องจากผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่หลากหลาย อีกทั้งส่วนใหญ่เป็นการใช้เวลาว่างในการทำ และยังขึ้นอยู่กับความยากง่ายของชิ้นงาน ชิ้นงานที่มีขนาดเล็กอาจผลิตได้ถึง 10 ชิ้นต่อเดือน ในขณะที่ชิ้นงานที่มีขนาดใหญ่ เช่น กางเกงดั้งเดิม 1 ตัวที่มีลายปัก 3-4 ชิ้น บางคนใช้เวลาผลิตนาน 6 เดือนถึง 1 ปี ส่วนผ้าโพกหัว 1 ผืน ผ้าคาดเอว 1 ผืนใช้เวลาทำ 1-2 เดือน แต่ปัจจุบันก็ได้มีการพัฒนาลดเวลาที่ใช้เวลาในการปักน้อยลง

ส่วนในประเด็นการผลิตเชิงวัฒนธรรมนั้น การปักเครื่องแต่งกายและของใช้ในชีวิตประจำวันก็มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและความเชื่อ ที่สื่อความหมายโดยผ่านลวดลายที่ปักและสีของผ้าที่ใช้ปัก โดยมีลวดลายปักดั้งเดิมจำนวนมาก หรือแม้กระทั่งลวดลายที่ประยุกต์ขึ้นมาใหม่ก็เป็นการประยุกต์จากพื้นฐานของลายดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ที่สามารถสื่อความหมายได้เช่นกัน

4. ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาด้านการผลิต ได้แก่ การขาดความรู้และเทคนิควิธีในการย้อมโดยใช้สีจากธรรมชาติ คนปักไม่ค่อยอยากปักผ้าฝ้ายทอมือและปักโดยใช้ฝ้ายย้อมสีธรรมชาติเพราะปักยาก นอกจากนั้นการปักลวดลายบนพื้นผ้าดั้งเดิมของชนเผ่าซึ่งมีสีดำ ผู้สูงอายุสายตาไม่ค่อยดีจะปักไม่ค่อยได้ นอกจากนั้นยังมีปัญหาบางคนปักไม่ได้มาตรฐานและไม่สวย ผลิตภัณฑ์บางชิ้นต้องใช้เวลาในการทำไม่เสร็จตามกำหนดเวลาที่ต้องการ การลอกเลียนรูปแบบ รูปแบบผลิตภัณฑ์ไม่ค่อยแตกต่างกัน

ปัญหาด้านการบริหารจัดการ บางครั้งมีแรงงานไม่เพียงพอ งานหลายอย่าง มีคนทำได้ไม่กี่คน มีลูกค้าต้องการชิ้นงานแต่ไม่มีคนผลิต และปัญหาทุนหมุนเวียนมีไม่มากพอ

ปัญหาด้านการตลาด บางครั้งไม่ทราบความต้องการของลูกค้าว่าลายไหนไม่เป็นที่ต้องการของลูกค้า ไม่มีตลาดรองรับที่แน่นอน และการนำไปขายนอกหมู่บ้านมีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย

5. การตลาด

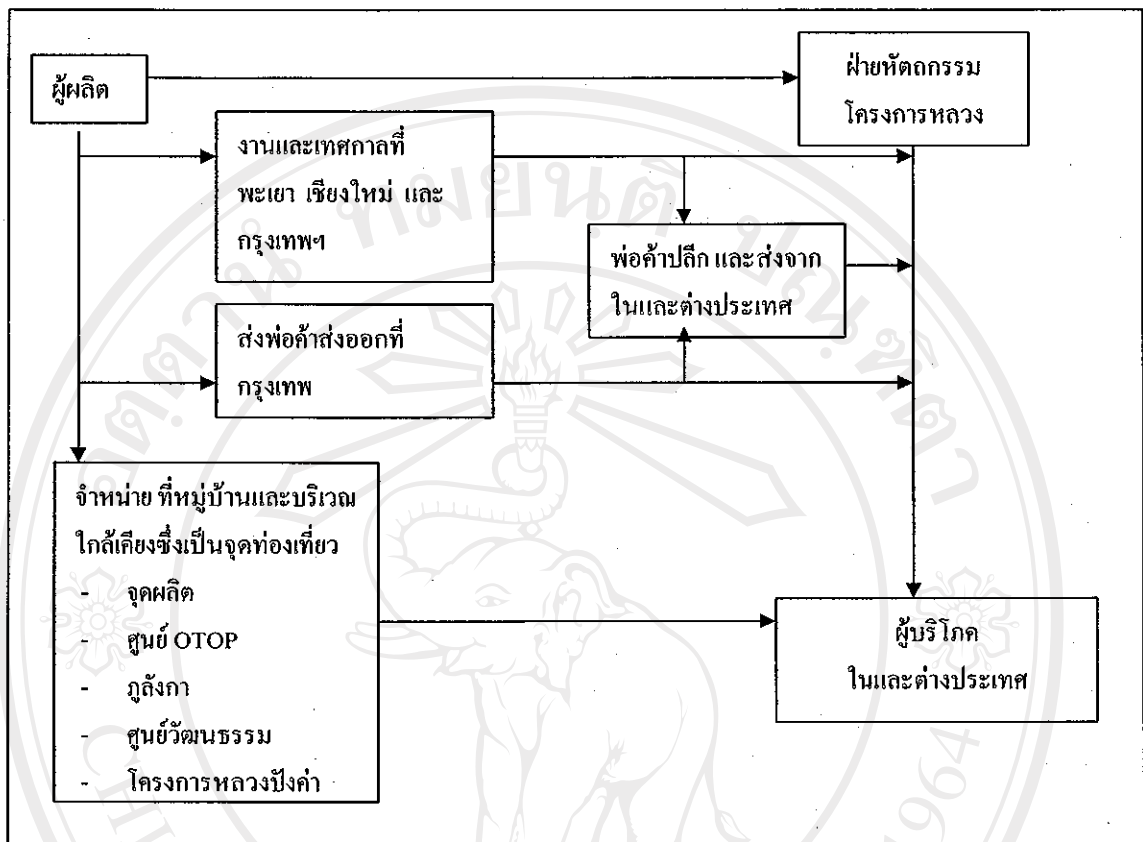
ด้านการตลาดพบว่า รูปแบบในการผลิตที่บ้านปางค่าเป็นการผลิตใน 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ การผลิตโดยใช้ลวดลายดั้งเดิม ซึ่งมีเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม รวมถึงการประยุกต์ลวดลายขึ้นมาใหม่ให้แปลกได้ง่ายขึ้น โดยใช้เวลาในการปักน้อยลง ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งเป็นการแปรรูปผลิตภัณฑ์ โดยใช้ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของเมียนมาประดับหรือปักลวดลายในชิ้นงานนั้นๆ

ส่วนวัตถุดิบในการผลิตได้มาจาก 2 แหล่งคือ ผู้ผลิตลงทุนเอง อีกแหล่งหนึ่งกลุ่มเป็นผู้ลงทุนและสมาชิกกลุ่มไปรับจากกลุ่มมาทำ ตลาดวโรรสจังหวัดเชียงใหม่เป็นแหล่งวัตถุดิบที่นิยมมาซื้อ เนื่องจากมีของให้เลือกมาก

ในการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์นั้น ส่วนใหญ่จะพิจารณาจากคุณภาพของวัตถุดิบที่ใช้ ขนาดของชิ้นงาน ระยะเวลาที่ใช้ผลิต ความยากง่ายของชิ้นงาน และบวกกำไรอีกเล็กน้อย ซึ่งจะมีราคาตั้งแต่ชิ้นละไม่เกิน 100 บาท ไปจนถึง 6,000 บาท โดยหัวหน้ากลุ่มจะมีบทบาทในการกำหนดราคาหรือช่วยในการกำหนดราคาให้แก่สมาชิกกลุ่ม

ปัจจุบันการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชาวเมียนบ้านปางค่า นอกจากการจำหน่ายที่ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP บ้านปางค่า การวางจำหน่ายที่วนอุทยานภูลังกา และศูนย์วัฒนธรรม ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวใกล้กับบ้านปางค่าแล้ว ยังมีการออกร้านในงานต่างๆ ทั้งภายในจังหวัดพะเยาเอง การไปออกร้านที่จังหวัดเชียงใหม่ และที่เมืองทองธานี กรุงเทพฯ และการจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและต่างประเทศ และมีผลิตภัณฑ์บางส่วนจำหน่ายผ่านทางโครงการหลวง ดังแสดงในผังของทางการจัดจำหน่ายดังนี้

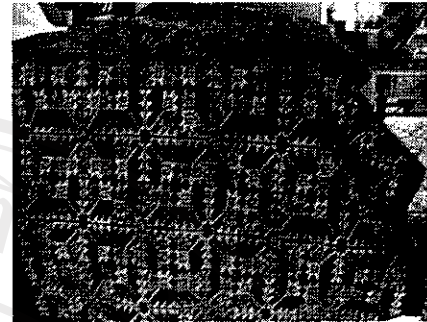
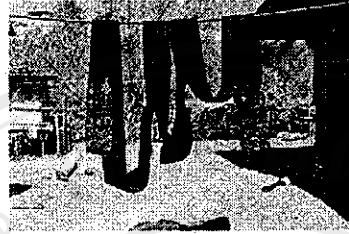
ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

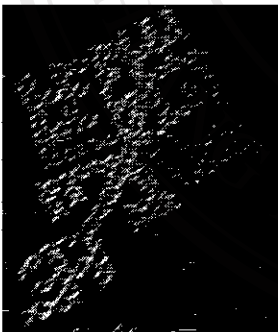
การวิเคราะห์โอกาสทางการตลาด

1. โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดระดับบน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าปักเชิงวัฒนธรรมทุกชิ้นของชาวเมี่ยนบ้านปางค่าน่าจะได้รับการส่งเสริมและนำเข้าสู่ตลาดบนได้ เนื่องจากผลิตภัณฑ์มีเรื่องราวที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน จึงเป็นงานที่มีคุณค่าและความหมายเชิงวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นเครื่องแต่งกายหรือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันหรือลวดลายดั้งเดิม โดยเฉพาะกางเกง ผ้าโพกหัว ผ้าคาดเอว (ที่อาจดัดแปลงเป็นผ้าคลุมไหล่) และผ้าคลุมผา (ที่อาจนำไปเป็นผ้าปูโต๊ะหรือประดับบ้าน) นอกจากนี้เมี่ยนยังมีเอกลักษณ์ในการปักผ้าที่แตกต่างจากชาติพันธุ์อื่นๆ โดยเมี่ยนจะปักลายผ้าจากด้านหลังของชิ้นงาน ซึ่งผู้ปักจะมองไม่เห็นลวดลายที่อยู่ด้านหน้านอกจากจะพลิกด้านหน้าของผ้ามาดู

ทั้งนี้ นอกจากฝีมือการปักลวดลายที่ประณีตสวยงามแล้ว ลวดลายที่ปักยังมีเรื่องราวและความหมายของลายที่สื่อถึงสิ่งต่างๆ จำนวนมาก เช่น ลายฐานเปียง ซึ่งเป็นลายที่สื่อถึงเครื่องประดับขามือของเทพจากสวรรค์ที่ลงมาถือกำเนิดเป็นสุนัขมังกร ชาวเมียนมามีลายนี้อจะส่งเสริมให้เกิดบารมี(สง่าราศี)ต่อผู้สวมใส่ ลายโล่ผิงหวางซึ่งแทนความหมายแม่ทัพที่พระเจ้าผิงหวางประทานให้ ซึ่งถือว่าการเป็นผู้ที่มีอำนาจ การปักหลายๆ ลายผสมกันที่สื่อให้เห็นเรื่องราว เช่น กางเกงมีลายหลายช่วงแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต เริ่มต้นจากการดำเนินชีวิต การมาอยู่ร่วมกันก็ต้องมีความปลอดภัยเมืองครักษ์มาดูแล ยังเป็นผ้าที่ใช้ในงานแต่งงานซึ่งเป็นงานมงคล

ลายฐานเปียงทั้ง 2 ลายนี้มีชื่อลายเดียวกัน มีความหมายเหมือนกัน แต่มีลวดลายต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันได้มีการพัฒนาลวดลายดั้งเดิมหลายลายในรูปแบบต่างๆ และการยอมรับย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งก็สามารถถ่ายทอดในเชิงวัฒนธรรมยุคใหม่ ที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมตามกาลเวลาอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าปักเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดระดับบน

หากมีการนำเสนอผลิตภัณฑ์ผ้าปักของชาติพันธุ์เมี่ยนบ้านปางค่า ที่จะนำเสนอในเรื่องราวเชิงวัฒนธรรม น่าจะนำเสนอกางเกง ผ้าโพกหัว ผ้าคลุมผา ซึ่งเป็นผ้าที่ใช้ในงานแต่งงานซึ่งเป็นงานที่คนไทยถือว่าเป็นงานมงคล โดยปักลวดลายที่เป็นการเสริมสร้างสง่าราศีแก่ผู้ใช้

ทางคณะผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการปรับรูปแบบโดยจัดทำรูปแบบการนำเสนอ จะต้องมีการจัดทำเรื่องราว ความยากของการทำ และบรรจุภัณฑ์ที่ดึงดูดใจ จะช่วยให้จำหน่ายผลิตภัณฑ์นี้ในราคาที่สูงกว่าการขายทั่วไป และจะช่วยให้ผลิตภัณฑ์นี้สามารถจำหน่ายในตลาดระดับบน เพื่อใช้เป็นเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับและของใช้ในบ้าน การสะสมหรือเป็นของขวัญของฝากได้

นอกจากนี้อาจมองสู่ทางในการผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทของตกแต่งบ้าน (Home Décor) ที่ผลิตจากการฝีมือ ที่แฝงไปด้วยกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมที่เน้นการเป็นงานฝีมือของชาติพันธุ์และประยุกต์ร่วมสมัย

จากกระแสของความนิยมธรรมชาติ การย้อนตีผลิตภัณฑ์โดยใช้ที่ได้จากจากธรรมชาติที่เริ่มมีการพัฒนาขึ้นในบ้านปางค่า แม้ว่าจะมีปัญหายุ่งยากในกระบวนการย้อนและยังย้อนได้สีที่ไม่หลากหลาย หากได้รับการพัฒนาน่าจะได้รับการตอบรับจากลูกค้ามากขึ้น

แม้ว่าการผลิตผลิตภัณฑ์จะค่อนข้างใช้เวลานาน แต่กำลังผลิตในหมู่บ้านมีอย่างน้อย 40 คน ในขณะเดียวกันยังมีกำลังผลิตที่อยู่ในหมู่บ้านอื่นที่เป็นเครือข่าย หากมีการสั่งซื้อในจำนวนมากปัญหานี้ก็น่าจะคลี่คลายลงได้

2. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าปักเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดปัจจุบัน

สำหรับผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันของหัตถกรรมผ้าปักของเมียนที่บ้านปางค่า จากการศึกษาพบว่า หากเป็นงานชิ้นใหญ่และมีความละเอียดของลวดลายที่ปักหลายชั้น จะใช้เวลาในการปักนานมาก แต่ก็มีความแข็งในด้านของการเป็นหัตถกรรมที่ทำด้วยมือ มีความประณีต (เป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งในและต่างประเทศ) มีการพัฒนาฝีมือและความคิดสร้างสรรค์ ทำให้หัตถกรรมผ้าปักมีความหลากหลายในด้านรูปแบบและลวดลาย

ดังนั้นแนวทางที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ปัจจุบัน ได้แก่

- 1) ในแง่ของคุณค่าทางวัฒนธรรมนั้น แม้ว่าจะมีผู้ที่สามารถเล่าเรื่องราวความเป็นมาได้ แต่ก็ยังมีไม่มากนักและเป็นผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่คนรุ่นใหม่ไม่มีใครทราบ ซึ่งปัจจุบันนางเพยได้พยายามรวบรวมลวดลายดั้งเดิมไว้ได้จำนวนหนึ่ง และได้มีความพยายามที่จะบันทึกเรื่องราวและลวดลายไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อสืบทอดไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่อนุชนรุ่นหลัง แต่ก็ยังทำได้ไม่มากนัก จึงควรจะต้องจัดให้มีเวทีชาวบ้านในหมู่บ้านให้มากขึ้น ในการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านการทำผ้าปัก ที่มีความหมายหรือสัญลักษณ์เชิงวัฒนธรรม และรวบรวมไว้เป็นหลักฐานในการอ้างอิงเรื่องราวของลวดลายต่างๆ ให้ถูกต้องตรงกัน เพราะในปัจจุบันผู้ผลิตส่วนใหญ่ก็ไม่เข้าใจถึงความหมายหรือสัญลักษณ์ของลวดลายที่ทำเพียงแต่ทำตามที่เห็น คนส่วนใหญ่ก็ไม่เข้าใจว่าแต่ละลายหมายถึงอะไร บอกเล่าไม่ถูกถึงความหมายที่ชัดเจนของลวดลาย ทำให้เรื่องราวต่างๆ ไม่ตรงกัน จึงควรส่งเสริมให้คนรุ่นหลังร่วมกัน รวบรวม บันทึก ภูมิปัญญาที่ยังไม่ได้ถูกนำมาเผยแพร่และนับวันจะสูญหายไปตามกาลเวลา ให้ออกมาให้เป็นสมบัติของชุมชนต่อไป ตลอดจนให้คนเข้าใจถึงโลกทัศน์ วิถีคิด ความเชื่อ และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่แฝงฝังอยู่ในชิ้นงานหัตถกรรม ซึ่งยังสามารถนำไปใช้เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ของชาติพันธุ์ได้ด้วย

2) ทางโครงการหลวง ควรให้การสนับสนุน ในด้านการอบรมเทคนิคย้อมสีธรรมชาติ และวิธีการออกแบบ แก่ทุกกลุ่มในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการพัฒนาฝีมือและให้ได้รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากขึ้น

3) จากปัญหาผลิตภัณฑ์ถูกตีกลับจากต่างประเทศ เนื่องจากไม่ทราบวาลายที่ปักนั้นไม่เป็นที่ต้องการของลูกค้า เช่น ลายสัตว์ตึกะ นอกจากเสียเวลาส่งไปแล้ว ยังต้องเสียค่าส่งทั้งไปและกลับเอง ดังนั้นนอกจากลายดังกล่าวแล้ว อาจจะมีลายอื่นหรือสีที่ไม่เป็นที่ต้องการตามความเชื่อของคนในประเทศนั้นๆ ซึ่งผู้ผลิตก็ไม่ทราบ หากเป็นไปได้ควรมีการให้ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวแก่ผู้ผลิตด้วย

4) ด้านเงินทุนในการซื้อวัตถุดิบ แม้ว่าบางกลุ่มจะมีเงินสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ แต่เนื่องจากการผลิตชิ้นงานต้องใช้เวลานาน เงินทุนหมุนเวียนจึงมีไม่เพียงพอ หลายครั้งต้องรอนกว่าชิ้นงานจะขายได้ จึงจะมีเงินทุนมาซื้อวัตถุดิบใหม่ หากทางโครงการหลวงต้องการผลิตภัณฑ์หรือชิ้นงาน ควรสนับสนุนด้านการขยายตลาดให้มากขึ้น ตลอดจนในการนำผลิตภัณฑ์ที่ทางกลุ่มผลิตมาจำหน่าย ควรมีระบบการชำระเงินที่รวดเร็ว เนื่องจากทางกลุ่มจะได้มีกำลังใจในการผลิต และมีเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่ม

5) ในกรณีของผลิตภัณฑ์ปัจจุบันที่มีจำหน่าย ไม่ว่าจะเป็นผ้าเป็นผืนหรือการแปรรูปเป็นของที่ระลึกต่างๆ ส่วนใหญ่บรรจุในถุงพลาสติกใส หากโครงการหลวงช่วยจัดทำบรรจุภัณฑ์ (อาจทำจากผ้าปัก หรือนำส่วนที่เหลือใช้จากข้าวโพดที่ปลูกมากที่บ้านปางค่า มาทำเป็นบรรจุภัณฑ์) ก็จะเป็นการเพิ่มมูลค่า และช่วยลดปัญหาอากาศเสียการเผาทิ้ง) และเรื่องราวแนบไปด้วย หรืออาจพิจารณานำมาจำหน่ายเฉพาะตลาดลายที่มีเรื่องราวบอกเล่าได้ จะได้มีความแตกต่างไปจากที่จำหน่ายในร้านค้าทั่วไป

6) อาจมีการพิจารณาเพิ่มช่องทางในการติดต่อกับลูกค้าในตลาดนักท่องเที่ยว และตลาดระดับกลางขึ้นไป โดยการเปิดร้านจำหน่ายหัตถกรรมโดยเฉพาะ เหมือนกับร้านคอตคาที่จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนั้นควรเปิดเว็บไซต์เพื่อนำเสนอเรื่องราว และความน่าสนใจของผลิตภัณฑ์ ซึ่งอาจเป็นเพียง web เพื่อการประชาสัมพันธ์มากกว่าการมุ่งหวังยอดขายในระยะแรก

บรรณานุกรม

- กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. 2543. ผ้าขาวเขา. กรุงเทพฯ : บริษัทไร่ไทยเพรสจำกัด.
- “เก็ยเซ้นป้อพระราชาส้นพระเจ้าฝางหวางใช้ป้องกันตัวสำหรับการเดินทางข้ามภูเขาฉบับถาวร” . ม.ป.ป. เอกสารถ่ายสำเนา.
- ขจักษ์ บุรุษพัฒน์. 2518. ชาวเขา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล ห.จ.ก. ชูศักดิ์ เดชเกรียงไกรกุล และมนัสศิริ เพื่อกสกันธ. 2548. สูตรใหม่การตลาดย้อนยุคปลุกกระแส (Retro Marketing). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ณัฐวิ ทศธร และ วีระพงศ์ มีสถาน. 2540. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน(เย้า). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด.
- “ตำนานความเป็นมาของเมี่ยน” ม.ป.ป. เอกสารถ่ายสำเนา.
- ไทยตำบลดอทคอม. 2549. <http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=560605>. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.hilltribe.org/thai/mien/> (17 กรกฎาคม 2549).
- พורת, เจสส์ จี. ม.ป.ป. ชนชาติเย้า : เย้าเมี่ยนและเย้ามูนในจีน เวียดนาม ลาว และไทย. แปลโดย. มงคล จันทรบำรุง และสมเกียรติ จำลอง. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ริเวอร์ บุ๊คส์ จำกัด.
- มงคล จันทรบำรุง. 2534. เย้าไทย-เย้ากวาสีเสื้อผ้าและเครื่องประดับ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มติชน “ภูลังกาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่บริสุทธิ์” <http://www.matichon.co.th/adm/tour/template1.php?idn=&selectid=1171&sid=&select=> (17 กรกฎาคม 2549).
- มูลนิธิกระเจกเงา. ม.ป.ป. สารคดีลายผ้าเมี่ยน. [วีดิทัศน์]. เชียงราย : มูลนิธิกระเจกเงา.
- มูลนิธิกระเจกเงา. 2549ก. “เมี่ยน : ประวัติความเป็นมา” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.hilltribe.org/thai/mien/> (17 กรกฎาคม 2549).
- มูลนิธิกระเจกเงา. 2549ข. “อาชีพอ” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.hilltribe.org/thai/mien/mien-vocation.php> (28 กันยายน 2549).

มูลนิธิกระจกเงา. 2549ค. “การแต่งกาย” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://www.hilltribe.org/thai/mien/> (17 กรกฎาคม 2549).

มูลนิธิกระจกเงา. 2549ง. “อยู่กรรม” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://www.hilltribe.org/thai/mien/> (17 กรกฎาคม 2549).

มูลนิธิกระจกเงา. 2549จ. “การแต่งงาน” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://www.hilltribe.org/thai/mien/> (17 กรกฎาคม 2549).

มูลนิธิกระจกเงา. 2549ข. “พิธีส่งผีป่า” <http://www.hilltribe.org/thai/mien/mien-send-the-forestghost.php> (28 กันยายน 2549).

มูลนิธิกระจกเงา. 2549ช. “การเกิด” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://www.hilltribe.org/thai/mien/mien-birth.php> (28 กันยายน 2549).

มูลนิธิกระจกเงา. 2549ฉ. “พิธีบวช” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://www.hilltribe.org/thai/mien/mien-ordination.php> (28 กันยายน 2549).

มูลนิธิกระจกเงา. 2549ญ. “พิธีเรียกขวัญ” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา <http://www.hilltribe.org/thai/mien/mien-soul-calling.php> (28 กันยายน 2549).

มูลนิธิกระจกเงา. 2549ฎ. “พิธีสะพานเรียกขวัญ” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา <http://www.hilltribe.org/thai/mien/mien-soul-calling2.php>

มูลนิธิกระจกเงา. 2549ฏ. “วันสารทจีน” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://www.hilltribe.org/thai/mien/mien-hungry-ghost-festival.php> (28 กันยายน 2549).

ลูวิส, พอล และอีเลน. 2528. หกเผ่าชาวดอย. ศิริวรรณ สุขพานิช แปลและเรียบเรียง. เยอรมนี: สเตป+ไมเออร์ที่สตูดิโอ.

วนอุทยานภูลังกา “อุทยานเขียว น้ำใส ทรายขาว”

<http://www.dnp.go.th/parkreserve/asp/style2/default.asp?npid=137&lg=1>

วรวิทย์ องค์ครุฑรักษา. 2537. กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการปักผ้าของชาวเขาเผ่าเย้า บ้านห้วยแม่ซ้าย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2541. หลักการตลาด. กรุงเทพฯ : บริษัทระพีฟิล์ม และโซเท็กซ์

จำกัด.

สายเมือง วิริยศิริ. 2529. ชาวเขาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานจังหวัดพะเยา. 2549. “สถานที่ท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

http://www.phayao.go.th/travel_nature.html (28 กันยายน 2549).

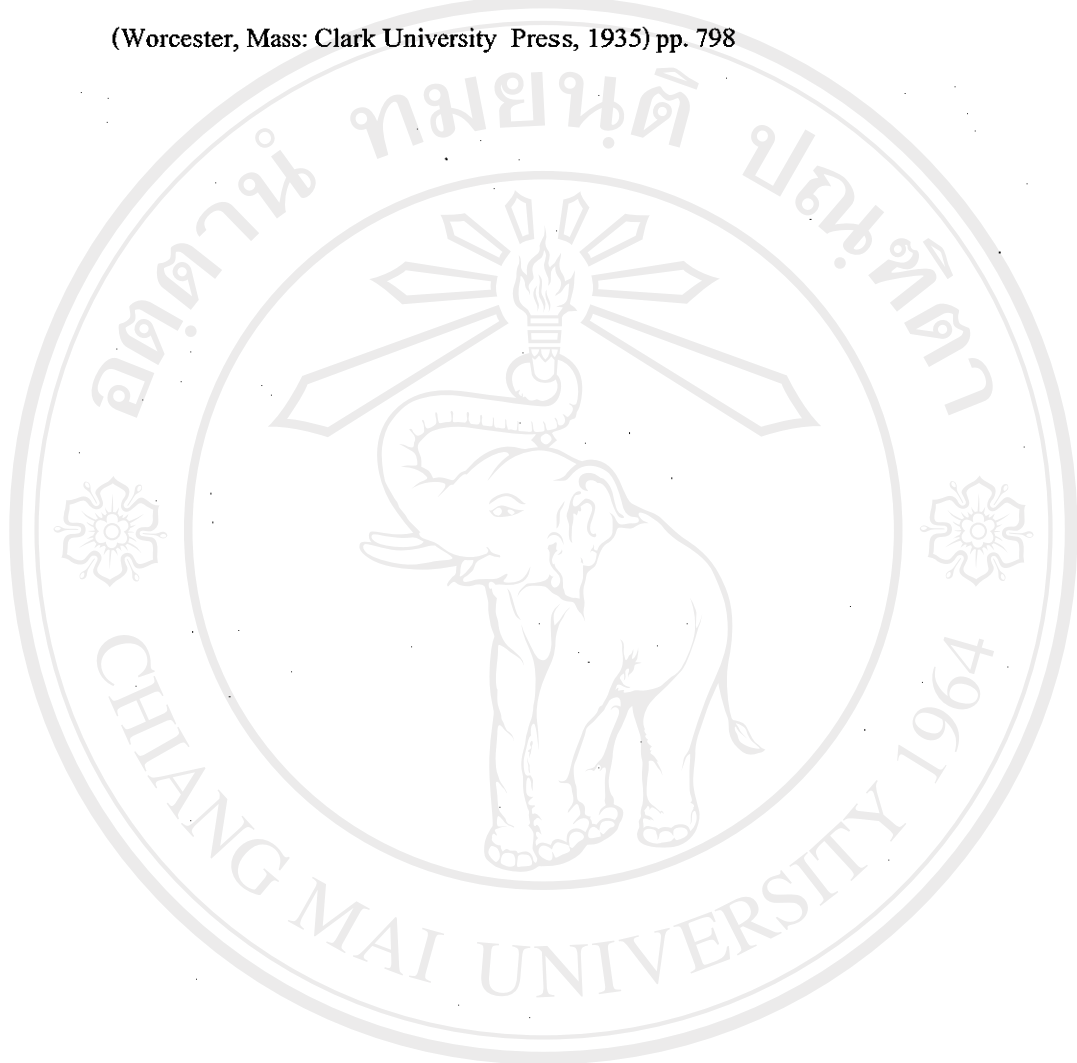

อารีวรรณ อ่วมตานี. 2549. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา [http://](http://www.krupai.net/qualitative_areewan.doc)

www.krupai.net/qualitative_areewan.doc

Allport Gordon W., "Attitudes." in C.A. Murchinson, ed., **A Handbook of Social Psychology**

(Worcester, Mass: Clark University Press, 1935) pp. 798

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

โครงการการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาดในพื้นที่โครงการหลวง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ก

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง.....

“โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง”

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วัตถุประสงค์: เพื่อทราบข้อมูลในภาพรวมเกี่ยวกับหัตถกรรมของศูนย์ฯ

1. ข้อมูลพื้นฐานของหัตถกรรมในศูนย์ฯ

1.1 ชนเผ่า (ตามที่คุณสัมภาษณ์ระบุ).....

- กลุ่มที่นำเข้าไปศึกษาเกี่ยวกับหัตถกรรม (ผ้าทอ/เครื่องเงิน) อยู่ที่หมู่บ้านไหน

ผ้าทอ				เครื่องเงิน			
หมู่บ้าน	จน. ประชากร	จน.ครัวเรือน	อาชีพหลัก	หมู่บ้าน	จน. ประชากร	จน.ครัวเรือน	อาชีพหลัก

2. ประเภทหัตถกรรมผ้าทอ

- ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันไหม.....
- ผู้ใหญ่หมู่บ้านและหัวหน้ากลุ่มคือใคร มีเบอร์โทรติดต่อ

ไหม.....

.....

มีหน่วยงานที่เข้าไปสนับสนุนหรือไม่ หน่วยงานอยู่ที่ไหน ผู้ประสานงานเป็นใคร มีเบอร์โทรติดต่อไหม

.....

.....

ประเภทผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้าน/กลุ่มทำ (ทำอะไรบ้าง สินค้าเด่นคืออะไร และเคยได้รางวัลไหม)

.....

.....

.....

- ช่องทางการตลาด (ชาวบ้านขายผลิตภัณฑ์ที่ไหนอย่างไร)

.....

.....

.....

- คนกลางที่เกี่ยวข้องมีใครบ้าง

.....

.....

.....

- ชาวบ้าน/กลุ่มมีการตั้งราคาอย่างไร (ชาวบ้านตั้งราคาเองหรือพ่อค้าเป็นคนตั้งราคา)

.....

.....

.....

- ทักษะของชาวบ้านต่อการทำสินค้าที่มีคุณภาพ (งานที่ทำยากเพื่อจำหน่ายในจำนวนมาก) คิดว่าชาวบ้านจะทำหรือไม่

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

- ปัญหาเกี่ยวกับหัตถกรรม ผ้าทอที่พบในปัจจุบันของชาวบ้าน คืออะไร

.....

.....

ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้เชี่ยวชาญในหัตถกรรม/ผ้าทอ มีไหม ชื่ออะไร อยู่หมู่บ้านไหน

.....

.....

.....

(ขอหัวหน้าศูนย์นัดหมาย สถานที่นัดหมาย ผู้ที่จะสัมภาษณ์ด้วย ตามแผนปฏิบัติการ)

3. ประเภทหัตถกรรมเครื่องเงิน

- ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันไหม.....
- ผู้ใหญ่หมู่บ้านและหัวหน้ากลุ่มคือใคร มีเบอร์โทรศัพท์ต่อ

ไหม.....

.....

.....

.....

- มีหน่วยงานที่เข้าไปสนับสนุนหรือไม่ หน่วยงานอยู่ที่ไหน ผู้ประสานงานเป็นใคร มีเบอร์โทรศัพท์ติดต่อไหม

.....

.....

.....

- ประเภทผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้าน/กลุ่มทำ (ทำอะไรบ้าง สินค้าเด่นคืออะไร และเคยได้รางวัลไหม)

.....

.....

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

- ช่องทางการตลาด (ชาวบ้านขายผลิตภัณฑ์ที่ใดอย่างไร)

.....

.....

.....

- คนกลางที่เกี่ยวข้องมีใครบ้าง

.....

.....

.....

- ชาวบ้าน/กลุ่มมีการตั้งราคาอย่างไร (ชาวบ้านตั้งราคาเองหรือพ่อค้าเป็นคนตั้งราคา)

.....

.....

.....

- ทักษะของชาวบ้านต่อการทำสินค้าที่มีคุณภาพ (งานที่ทำยากเพื่อจำหน่ายในจำนวนมาก) คิดว่าชาวบ้านจะทำหรือไม่

.....

.....

.....

- ปัญหาเกี่ยวกับหัตถกรรมเครื่องเงินที่พบในปัจจุบันของชาวบ้าน คืออะไร

.....

.....

.....

- ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้เชี่ยวชาญในหัตถกรรมเครื่องเงินมีไหม ชื่ออะไร อยู่หมู่บ้านไหน

.....

.....

.....

(ขอหัวหน้าศูนย์ฯนัดหมาย สถานที่นัดหมาย ผู้ที่จะสัมภาษณ์ด้วย ตามแผนปฏิบัติการ)

ภาคผนวก ข

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์ หัวหน้าหมู่บ้าน/ หัวหน้ากลุ่ม/ ผู้รู้/ หน่วยงานสนับสนุน
 “โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง”
 คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วัตถุประสงค์: เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในด้านต่าง ๆ

1. การดำเนินด้านการผลิต

- วัตถุประสงค์ในการผลิต (ใช้เอง/ เพื่อจำหน่าย) และเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริม

.....

- จำนวนผลผลิต ต่อเดือน ต่อปี

.....

- จำนวนผู้ทำการผลิตได้ในหมู่บ้านนั้น ๆ

.....

- จำนวนผู้ที่ผลิตประจำ

.....

- แหล่งวัตถุดิบมาจากไหน

.....

- การซื้อวัตถุดิบ

.....

.....

- ช่วงเวลาในการผลิต ช่วงไหนของวัน/ฤดูไหน

.....

.....

.....

- รูปแบบของผลิตภัณฑ์เป็นการสืบทอดมาแต่เดิมหรือไม่

.....

.....

.....

- มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือไม่อย่างไร และทำไม

.....

.....

.....

.....

- ปัญหาและอุปสรรคในการผลิต

.....

.....

.....

ในกรณีที่จุดประสงค์เป็นการผลิตเพื่อใช้เอง ให้เข้าไปสัมภาษณ์ต่อตั้งแต่ ข้อ 4 เป็นต้นไป

2. การบริหารจัดการ

- เงินทุนในการซื้อวัตถุดิบ มาจากไหน

.....

.....

.....

- มีการรวมกลุ่มการผลิตหรือไม่

.....

.....

.....

- ใครเป็นหัวหน้ากลุ่ม

.....

.....

.....

- เวลาขาย คิราคายอย่างไร

- ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ

3. แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์

- เอาสินค้าไปส่ง/ขายที่ไหนบ้าง

- ขายเงินสดหรือไม่ และมีการตั้งราคาเองหรือไม่

- พ่อค้าตั้งราคาให้หรือไม่ และ พ่อใจราคาหรือไม่ ทำไม

- ปัญหาและอุปสรรคในการจำหน่าย

4. เรื่งราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ทศนคติของชาติพันธุ์ ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม (ดี/ ไม่ดี/ เพิ่มรายได้/ เสียเวลาแต่ได้เงินน้อย/ ว่างถึงทำ/ อยากได้เงินค้อยทำ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ความต้องการ (อยากได้เงินทุน/ อยากให้มีคนมาสอน/ อยากให้คนช่วยขาย/ อยากให้คนรู้จักวัฒนธรรม)

.....

.....

.....

.....

7. ความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

8. ถ้ามีเงินเข้ามาส่งเสริมให้ผลิต โดยมีการกำหนดจำนวนชิ้น และแบบที่ต้องผลิต โดยลักษณะงานจะเป็นงานฝีมือ ใช้เวลาในการทำงาน แต่ให้ราคาสูงกว่างานทั่วไป อยากจะทำหรือไม่ ทำไม

และถ้าจะขอให้ไปสอนชนเผ่าเดียวกันในคนละหมู่บ้านเพื่อผลิตจะยินยอมหรือไม่.....ทำไม

* สังเกต และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชนิดผลิตภัณฑ์ที่ผลิต ถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ และรวบรวมตัวอย่างผลิตภัณฑ์ *

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ភាគដំបូង ក

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์ผู้ผลิตชิ้นงานหัตถกรรม

“โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง”

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล.....
- ที่อยู่.....
2. ชาติพันธุ์.....
3. อายุ.....ปี เพศ ชาย/หญิง
4. ทอผ้า/ทำเครื่องเงิน มาแล้วกี่ปี
5. เริ่มเรียนรู้การทำหัตถกรรม ทอผ้า/เครื่องเงิน จากใคร.....

ตอนอายุเท่าใด.....

ตอนที่ 2 การผลิตและการตลาดชิ้นงานหัตถกรรม(ทอผ้า/เครื่องเงิน)

1. กระบวนการผลิต แบบย่อ

ถามเพื่อให้เข้าใจกระบวนการผลิต และดูว่าทำการผลิตเองทั้งหมดหรือซื้อบางส่วน
มาเพื่อนำมาประกอบเข้าด้วยกัน

2. ผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมที่รูปแบบอะไรบ้าง.....
.....
.....
3. จำนวนผลผลิต ต่อเดือน.....

-จำนวนผลผลิตต่อปี.....

4. ชื่อวัตถุดิบ/อุปกรณ์ที่ใด.....

.....

ชื่อเงินสดหรือ/เงินเชื่อ

.....

5. ต้นทุนวัตถุดิบเป็นเท่าไร

.....

6. จำนวนผู้ทำการผลิตได้ในหมู่บ้านนั้นๆ (มีกี่หลังคาเรือน /หรือมีกี่คน)

.....

7. จำนวนผู้ผลิตประจำ

.....

8. ช่วงเวลาในการผลิต ช่วงไหนของวัน/ฤดูไหน

.....

9. ทำเป็นอาชีพหลัก หรือเสริม

10. ตอนผลิตเดิมๆ ทำอะไร รูปแบบไหน.....

.....

.....

11. มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไหม (อย่างไร ทำไม และใครมาสอน)

.....

-อย่างไร.....

.....

-ทำไม.....

.....

และไตรมาส

12. ปัญหาและอุปสรรค.....

การบริหารจัดการ

13. เงินทุนในการซื้อวัตถุดิบ มาจากไหน.....

14. มีการรวมกลุ่มการผลิตหรือไม่

15. ใครเป็นหัวหน้ากลุ่ม

16. เวลาขาย คิรราคาขายอย่างไร.....

17. ปัญหาและอุปสรรค

แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์

18. เอาสินค้าไปส่งที่ไหนบ้าง.....

มีคนมารับซื้อเป็นใคร.....

นำไปส่งให้พ่อค้าในเมืองเป็นใครที่ไหน.....

19. ขายเงินสดหรือไม่.....ตั้งราคาเองหรือไม่./อย่างไร.....

พ่อค้าตั้งราคาให้หรือไม่.....พอใจราคาหรือไม่.....

มีปัญหาอะไร หรือไม่.....

ตอนที่ 3 ทักษะ

20. ทักษะ ของชาติพันธุ์ ต่อการผลิตงานหัตถกรรมดี ไม่ดี เพิ่มรายได้ เสียเวลาแต่ได้
เงินน้อยว่างถึงทำ อยากได้เงินค่อยทำ

-ปัญหาและอุปสรรค

21. ความต้องการอยากได้เงินทุน/อยากให้คนมาสอน/อยากให้คนช่วยขาย/อยากให้คน
รู้จักวัฒนธรรม.....

22. ความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม

-ปัญหาและอุปสรรค

23. ถ้าเข้ามาส่งเสริมให้ผลิต โดยมีการกำหนดจำนวนชิ้น และแบบที่ต้องผลิต โดยลักษณะงานจะเป็นงานฝีมือ ใช้เวลาในการทำงาน แต่ให้ราคาสูงกว่างานทั่วไป อยากจะทำหรือไม่

.....

.....

และถ้าจะขอให้ไปสอนชนเผ่าเดียวกันในคนละหมู่บ้านเพื่อผลิตจะยินยอมหรือไม่

ทำไม.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 เรื่องราวเชิงวัฒนธรรมของชิ้นงานหัตถกรรม

24. เรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

25. ชิ้นงานที่ผลิตชิ้นงานใดที่ทำยากที่สุด.....

.....

.....

26. ชิ้นงานใดที่ผลิต เป็นชิ้นงานที่มีการสืบทอดกันมานาน.....

.....

.....

27. ลวดลายที่ใช้ มีชื่อเรียก/ความหมายหรือไม่.....

.....

.....

.....

28. ลวดลายดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ คือลายใด.....

29. ลวดลายที่ถูกค่านิยม คือลายใด.....

มีความหมายหรือไม่

30. สีที่ใช้ มีความหมาย มีเอกลักษณ์ หรือไม่ อย่างไร

สังเกต และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชนิดผลิตภัณฑ์ที่ผลิต ถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ และรวบรวมตัวอย่างผลิตภัณฑ์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ง

ประวัตินักวิจัย

1. ชื่อ นางจิรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ (Mrs. Cheeraporn Srivatananukulkit)

2. ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิจัย ระดับ 8 (ผู้ชำนาญการ)

3. หน่วยงานที่อยู่ติดต่อได้

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ 50200

โทร. (053) 942582 โทรสาร. (053) 942572, 892649

e-mail address : cheera@chiangmai.ac.th

4. ประวัติการศึกษา

2519 วิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา- มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2541 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

5. ประสบการณ์ในการทำงาน

5.1 หัวหน้าโครงการวิจัย

2530. - แนวโน้มความต้องการตลาดแรงงานของผู้ประกอบธุรกิจการค้าและบริการ
กับการผลิตแรงงานด้านธุรกิจการค้าและบริการระดับอุดมศึกษา ในเขต
อำเภอเมือง เชียงใหม่

2531. - บทบาทของสถาบันการเงินต่อการลงทุน และการจ้างงานภาคธุรกิจการค้า
และอุตสาหกรรมขนาดย่อมในเขตอำเภอเมือง เชียงใหม่

2534. - สภาพปัญหาและแนวโน้มของการส่งออกในธุรกิจของจังหวัดเชียงใหม่

2540 - การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงชุมชนชาวเขาจังหวัดเชียงราย

2541 - สถานรับเลี้ยงเด็ก: สภาพ ปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้บริการ

2543 - เอนทรานซ์ระบบใหม่: การเตรียมพร้อม และการปรับตัว

2547-2548 ศักยภาพและผลกระทบของการพำนักระยะยาวของชาวต่างชาติใน

จังหวัดเชียงใหม่

5.2 งานวิจัยที่เสร็จแล้ว

2518. - โครงการวิจัย ภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์โลก ประสานงานโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬา
- โครงการสำรวจข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน หมู่บ้านที่ทำการปลูกพืชตลอดปีในเขต อำเภอหางดงและสันป่าตอง
2519. - โครงการอุปสรรคทางสังคมและจิตวิทยาที่มีผลต่อการยอมรับการวางแผนครอบครัวในภาคเหนือของไทยปี 2519-2520 ในเขตจังหวัดเชียงใหม่, เชียงราย
2520. - โครงการการนำระบบการปลูกพืชตลอดปีไปสู่เกษตรกรในภาคเหนือของ (ไทย : อุปสรรค และกลยุทธ์)
- 2520 - Introduction of Multiple Cropping System to the Farmers in Northern Thailand : Constraints and Strategies.
- 2523 - การศึกษาสภาพแวดล้อมและการตั้งถิ่นฐานสำหรับโครงการเขื่อนกั้น การสำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานจังหวัด จ.พะเยา การศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและประชากรระดับอำเภอ อ.เสริมงาม อ.จุน และอ.ขุนยวม
- 2524 - การสำรวจข้อมูลเพื่อการวางแผน จ.เชียงราย และจ.ร้อยเอ็ด
- 2526 - การสำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน จ.แพร่ จ.ตาก และจ.ลำพูน
- การศึกษาเศรษฐกิจ สังคมประชากร อ.วังจั่น อ.ป่า อ.วังเหนือ อ.แม่สะเรียง กิ่งอ.ทุ่งหัวช้าง อ.ป่า อ.อุ้มผาง และอ.แม่อาว
- 2528 - การศึกษาเศรษฐกิจ สังคม ประชากรบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล
- การวิจัยและประเมินผลสิ่งแวดล้อมภายหลังการสร้างเขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์
- 2529 - การผันน้ำอิง ยม น่าน
- ชีตความสามารถในการวางแผนพัฒนาของผู้ในระดับตำบล

- ผลกระทบต่อการสร้างถนนบนพื้นที่สูงในภาคเหนือของไทย
- การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน อ.แม่ใจ จ.พะเยา
- 2530 - แนวทางการพัฒนาพื้นที่เมืองบริวารของเมืองเชียงใหม่
- การป้องกันตนเองจากไข้มาลาเรียในชนบทภาคเหนือของประเทศไทย
- 2531 - แนวโน้มความต้องการตลาดแรงงานของผู้ประกอบการธุรกิจการค้าและบริการกับการผลิตแรงงานด้านธุรกิจการค้าและบริการระดับอุดมศึกษา ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่.
- 2534 - บทบาทของสถาบันการเงินต่อการลงทุนและการจ้างงานภาคธุรกิจการค้า และอุตสาหกรรมขนาดย่อมในเขตอำเภอเมือง เชียงใหม่.
- 2536 - บทบาทของเงินนอกระบบต่อการลงทุนและดำเนินการภาคอุตสาหกรรมขนาดย่อม.
- 2536 - สภาพปัญหาและแนวโน้มของการส่งออกในธุรกิจของจังหวัดเชียงใหม่.
- 2542 - สถานรับเลี้ยงเด็ก : สภาพ ปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการให้บริการ.
- 2544 - เอนทรานซ์ระบบใหม่ : การเตรียมพร้อม และการปรับตัว.
- การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงชุมชนชาวเขาจังหวัดเชียงราย.
- 2545 - การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว.
- 2546 - ข้าวไร่ในวิถีปกาสณ.
- 2547 - ความต้องการและความพึงพอใจของชาวต่างชาติในการพำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่.
- 2547 - ผลกระทบทางสังคมจากการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาและกระจายสินค้าวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภาคเหนือ เชียงใหม่.
- 2548 - ศักยภาพและผลกระทบของการพำนักระยะยาวของชาวต่างชาติในจังหวัดเชียงใหม่
- การพัฒนาองค์ความรู้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอแม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน: กรณีศึกษาตำบลแม่ทะ

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ นางอรชร สกุด มณีสงฆ์

ตำแหน่งวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8

ตำแหน่งบริหาร ประธานโครงการหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการตลาด

สังกัด ภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ 50200

โทรศัพท์ 053-942134-5 01-882-3045 โทรสาร 053-892692

e-mail : lizapepee @ yahoo.com

การศึกษา

2525

บัญชีบัณฑิต

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2530

บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต - การตลาด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2533

ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงทางการตลาด

Senior Professional Certificates in Marketing

University of New Haven

2544

Ph.D.(Management)

Adamson University

การทำงาน

ปัจจุบัน

ประธานโครงการหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขา
การตลาด

อาจารย์ประจำภาควิชาการตลาด

อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการฝ่ายวิจัย คณะบริหารธุรกิจ

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2545 – 2548

รองคณบดีฝ่ายวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา

อาจารย์ประจำภาควิชาการตลาด

อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย

กรรมการบริหารหลักสูตร Executive M.B.A.

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- 2545 อาจารย์ประจำภาควิชาการตลาด
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 2540 – 2544 หัวหน้าภาควิชาการตลาด
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 2535 – 2539 อาจารย์ประจำภาควิชาการตลาด
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 2531 – 2534 อาจารย์ประจำสาขาวิชาการตลาด
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยพายัพ
- 2528 – 2530 Supervisory
Office of Finance
US Agency for International Development
(USAID/Thailand)

การฝึกอบรม

- Certificate of Relationship Marketing
Organized by Asian Productivity Organization
Busan, Republic of Korea. July 2005.
- Certificate of Training of Trainers(TOT)
Under the Competency-based Economies through Formation of
Enterprise(CEFE) Model
Organized by the Department of Industrial Promotion(DIP)and
Deutsche Gesellschaft fuer Technische Zusammenarbeit(GTZ)
June, 2002.

วุฒิบัตรที่ปรึกษาแผนธุรกิจ

สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม(Institute for Small and Medium
Enterprises in Development), 2544.

วุฒิบัตร Training of the Trainers(APEC-IBIZ) – ด้านการตลาด

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ(Thailand Productivity Institute), 2546.

Certificate of Effective & Profitable Promotions

The Business Seminar conducted by The Retail Business Pte Ltd and AC Nielsen, 2005.

การอบรมหลักสูตรต่างๆกับทางสมาคมการตลาดในปี 2005 เช่น

-Marketing Communication Engines "Advertising and Media"

-Key Account Management

-Corporate Branding: An Advance Strategic Workshop for CEO

Marketing Association of Thailand (MAT), 2005.

Database & Direct Marketing, The Asia Business Forum, Oct 2005.

วุฒิบัตร การวิจัยเชิงคุณภาพ

สมาคมนักวิจัย (The Association of Research)

ในความอุปถัมภ์ของสภาวิจัยแห่งชาติ, 2547.

ผลงานวิจัย

การศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อการใช้
เครื่องประดับอัญมณีไทย

แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การค้าของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว: กรณีศึกษา
การค้าหัตถกรรม

การศึกษาการบริหารจัดการด้านการตลาดและการผลิตของกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตผ้า
ทอพื้นบ้าน

การรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อไนท์บาร์ซาร์ จังหวัดเชียงใหม่
พฤติกรรมและทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวจีนต่อการท่องเที่ยวของจังหวัด
เชียงใหม่

การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอแม่สะเรียงจังหวัด
แม่ฮ่องสอน

การวิจัยสำรวจการรับรู้รับทราบต่อสื่อโฆษณาทางแผ่นป้ายโฆษณากลางแจ้ง ใน
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพของฝ่ายตลาด มูลนิธิโครงการหลวง (2542)

ปัญหาการตลาดของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์
อาหารแปรรูปในจังหวัดเชียงใหม่
การศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของสตรีทำงานในจังหวัดเชียงใหม่ปี 2000 :
กรณีศึกษาเฉพาะเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ความพึงพอใจของลูกค้าต่อบริการรถเมล์เขียวของบริษัทไทยพัฒนกิจขนส่ง จำกัด
การศึกษาความต้องการของนักศึกษามหาวิทยาลัยพายัพ วิทยาเขตแม่ลาวต่อ
โครงการ SMART POINT ของบ.เชียงใหม่วันสันทันท์จำกัด
ผลกระทบจากมาตรการควบคุม โฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่เชียงใหม่
Motivation Factors Influencing Salespersons' Performance and
Satisfaction.
ความพึงพอใจของนายจ้างและมหานักจิตต่อหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายต่อการศึกษาคู่ในหลักสูตรบริหารธุรกิจ
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายต่อการศึกษาคู่ในหลักสูตรระดับปริญญาตรี
ต่อเนื่องและภาคพิเศษ

ผลงานวิชาการ

หนังสือ

“หลักการตลาด” ภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
“การตลาดทางตรง” สำนักพิมพ์ The Knowledge Center
“หลักการตลาด” แปลและเรียบเรียง ร่วมกับผศ.จำเนียร บุญมาก และคณะ ของ
Bearden, Ingram and LaForge ผลิตและจัดพิมพ์โดย McGraw Hill Education
เอกสารประกอบการสอน
“พฤติกรรมผู้บริโภค” ภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
“การจัดการขาย และศิลปการขาย” ภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

งานเขียนกรณีศึกษา

กรณีศึกษาแผนมกรีนโปรเซส จำกัด โครงการชุมชนชีวิตธุรกิจ ของกรมส่งเสริม

อุตสาหกรรม ได้รับทุนสนับสนุนจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

กรณีศึกษากลุ่มทอผ้ากลุ่มทอผ้าบ้านสันปูเลย อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

งานบริการวิชาการ

วิทยากรฝึกอบรม คพอ.CEFE หลักสูตร การบริหารการตลาด

วิทยากรฝึกอบรมด้านการตลาด การจัดทำแผนการตลาด พฤติกรรมผู้บริโภค

และ การบริหารการขาย แก่ หน่วยงานธุรกิจ และ หน่วยงานราชการต่างๆ

ที่ปรึกษาโครงการ 13 ระยะ 2 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ด้านการตลาด

ที่ปรึกษาโครงการชุมชนชีวิตธุรกิจไทย ITB กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ด้าน

การตลาด

อาจารย์พิเศษ ด้านการตลาด สถาบันการศึกษาต่างๆ

กรรมการผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกหลักสูตรการตลาด วิทยาลัยอินเทอร์เน็ตลำปาง

กรรมการผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกหลักสูตรการสื่อสารการตลาด มหาวิทยาลัยราช

ภัต เชียงราย

กรรมการผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกหลักสูตรบริหารธุรกิจภาคภาษาอังกฤษ

มหาวิทยาลัยพายัพ

กรรมการควบคุมการค้นคว้าอิสระ และวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาบัณฑิตศึกษา

คณะบริหารธุรกิจ และ สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประสบการณ์ทางวิชาการที่มีความรู้ความชำนาญ

พฤติกรรมผู้บริโภค

การตลาดทางตรง

การบริหารการขาย และ ศิลปการขาย

การวิจัยตลาด

การตลาด การบริหารการตลาด และการจัดทำแผนการตลาด